

**SOSIAALI- JA TERVEYSALAN AMMATTILAISTEN
LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN JA SUKUPUOLEEN
LIITTYVÄT PUHETAVAT**

Selina Laitila

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

SOSIAALI- JA TERVEYSALAN AMMATILAISTEN LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN JA SUKUPUOLEEN LIITTYVÄT PUHETAVAT

Selina Laitila

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Marianne Notko ja Marita Husso

Kevät 2020

Sivumäärä: 113 sivua

Tässä tutkielmassa tarkastellaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyviä puhetapoja. Tutkielmassa etsitään vastausta siihen, miten sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset puhuvat lähisuhdeväkivallasta, minkälaisia väkivaltakäsitteitä he käyttävät sekä miten ammattilaiset puhuvat sukupuolesta lähisuhdeväkivallan yhteydessä.

Tutkielmassa käytetty aineisto on kerätty osana Jyväskylän yliopiston, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Poliisiammattikorkeakoulun EU- rahoitteista EPRAS-hanketta (Enhancing professional skills and raising awareness on domestic violence, violence against women and shelter services). Tutkielman aineistona toimivat hankkeen aikana sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille tehdyt fokusryhmähaastattelut. Tutkielman teoreettis-metodologisena viitekehyksenä ovat sosiaalinen konstruktionismi, poststrukturalistinen diskurssianalyysi sekä lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyvät diskurssit. Aineiston analysointiin käytettiin diskurssianalyysia.

Tutkielman tuloksissa ilmeni, että sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset käyttivät työssä sukukupuolineutraaleja lähisuhdeväkivallan ja perheväkivallan käsitteitä. Ammattilaisten puheessa erottui kolme erilaista väkivaltakonstruktiota, jotka olivat yksilökeskeinen konstruktio, konfliktikonstruktio sekä asenne- ja kulttuurikonstruktio. Näistä ensimmäisessä väkivaltaa jäsennettiin yksilön traumaattisista kokemuksista, tunteidenhallinnan kyvystä, stressistä tai päihteidenkäytöstä johtuvana. Konfliktikonstruktiossa väkivaltaa jäsennettiin vuorovaikutuksen ongelmien ja riitojen kautta. Asenne- ja kulttuurikonstruktiossa taas väkivalta jäsenyi kulttuuriin kuuluvana tapana, kurituksena tai opittuna toimintamallina. Aineistossa naisista ja miehistä puhuttiin sekä väkivallan tekijöinä että kokijoina. Sukupuoleen liittyvät puhetavat voitiin paikantaa kolmeen eri kontekstiin, jotka olivat miesten naisiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan konteksti, naisten miehiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan konteksti ja sukupuolineutraali konteksti. Jokaiseen kontekstiin sisältyi useita puhetapoja sukupuoleen liittyen ja ne yhdistyivät eri väkivaltakonstruktioiden käyttöön. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puhetavat yhdistyivät laajemmin lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyviin yhteiskunnallisiin diskursseihin.

Avainsanat: lähisuhdeväkivalta, sukupuolistunut väkivalta, sukupuoli, sosiaalinen konstruktionismi, diskurssianalyysi, sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	4
2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA SUKUPUOLI	7
2.1 Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus	7
2.2 Lähisuhdeväkivalta käsitteenä	9
2.3 Sukupuoli ja toimijuus	13
2.4 Lähisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuus kyselytutkimuksissa	16
2.5 Aiempia tutkimustuloksia sukupuolistuneesta väkivallasta	18
3 LÄHISUHDEVÄKIVALTA SOSIAALI- JA TERVEYSALAN AMMATTILAISTEN NÄKÖKULMASTA	24
3.1 Lähisuhdeväkivaltatyö Suomessa	24
3.2 Lähisuhdeväkivallasta käytetyt käsitteet sosiaali- ja terveysalalla	28
3.3 Aiempi tutkimus väkivaltatyön ammattilaisten näkökulmasta	33
4 TUTKIELMAN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	39
4.1 Sosiaalinen konstruktionismi	39
4.2 Diskurssianalyttinen lähestymistapa	40
4.3 Lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyvät diskurssit	45
5 TUTKIMUSASETELMA	50
5.1 Tutkimuskysymykset	50
5.2 Aineisto	50
5.3 Aineiston analysointi diskurssianalyysin keinoin	53
5.4 Tutkimusetiikka ja luotettavuuden arviointi	56
6 TULOKSET	59
6.1 Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten käyttämät käsitteet	59
6.2 Lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä puheesta rakentuneet konstruktiot	63
6.2.1 Yksilökeskeinen konstruktio	64
6.2.2 Konfliktikonstruktio	68
6.2.3 Asenne- ja kulttuurikonstruktio	71
6.3 Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sukupuoleen liittyvät puhetavat	74
6.3.1 Miesten naisiin ja lapsiin kohdistama väkivalta	75
6.3.2 Naisten miehiin ja lapsiin kohdistama väkivalta	83
6.3.3 Sukupuolineutraalit puhetavat	87
7 LOPUKSI	91
7.1 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset	91
7.2 Pohdinta	95
LÄHDELUETTELO	97

TAULUKOT

Taulukko 1: Väkivaltakäsitteet THL:n verkkosivuilla 10.1.2020	31
Taulukko 2: Väkivaltakäsitteet THL:n, STM:n, Helsingin kaupungin, Tampereen kaupungin ja Jyväskylän kaupungin verkkosivuilla 10.1.2020	32
Taulukko 3: Haastateltujen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lukumäärät	53
Taulukko 4: Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten käyttämät käsitteet	60
Taulukko 5: Väkivaltakonstruktiot ja väkivallan jäsenyykset niissä	64
Taulukko 6: Sukupuoleen liittyvät puhettavat eri konteksteissa ja niiden yhteydessä käytetyt väkivaltakonstruktiot	75

1 JOHDANTO

Väkivalta, joka kohdistuu henkilön lapseen, nykyiseen tai entiseen kumppaniin, sukulaiseen tai muuhun läheiseen on lähisuhdeväkivaltaa (THL 2020, 7). Lähisuhdeväkivalta voi ilmetä usealla eri tavalla, esimerkiksi henkisenä, fyysisenä, taloudellisenä, hengellisenä tai seksuaalisena väkivaltana (Ronkainen 2017, 20-24). Väkivaltaan liittyy aina valtaa ja sosiaalista kontrollia, sillä se on voimakeino, jolla osoitetaan vahvuutta ja voimaa sekä saadaan valtaa toisten yli (Notko & Husso 2019, 14). Ilmiönä lähisuhdeväkivalta on sukupuolistunut. Se on siis sidoksissa sukupuolten välisen vallan jakautumiseen yhteiskunnassa. Lisäksi se on sidoksissa tiettyyn ajalliseen ja paikalliseen, eli historialliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 10-12 ; Hester 2017.) Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksessa kiinnostus kohdistetaan väkivallan dynamiikkaan ja prosesseihin (Ronkainen 2017, 25-29). Siinä ei tarkastella pelkästään väkivallan lopputulosta, kuten esimerkiksi kyselytutkimuksissa, jotka osoittavat väkivallan tekijöiden ja uhrien määriä. Vaikka sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksessa ei keskitytä väkivallan numeroihin, niin kyselytutkimukset perustelevat silti aiheen tärkeyttä, sillä väkivallan kokemukset ovat selkeän erilaisia sukupuolten välillä. Miehet muodostavatkin tekijöiden enemmistön kaikissa väkivallan muodoissa, paitsi lapsiin kohdistuvassa väkivallassa (Ronkainen 2017, 25-29).

Tässä tutkielmassa tarkastelen sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyvää puhetta. Tutkielmassa mielenkiintoni kohdistuu siihen, millaisia konstruktioita lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä puheesta rakentuu ja miten niissä jäsennetään lähisuhdeväkivaltaa. Lisäksi olen kiinnostunut sukupuolelle rakentuvista merkityksistä ja siitä, miten naisista ja miehistä puhutaan väkivallan tekijöinä ja uhreina sekä millaista toimijuutta heiltä odotetaan. Näen sukupuolen rakentuvan sosiaalisesti ja kulttuurisesti (esim. Rossi 2012, 21). Väkivallan kontekstissa sukupuolille asetetaan erilaisia toimijuuden odotuksia (Ronkainen 2017, 25-28). Toimijuuden käsitteen avulla päästäänkin käsiksi siihen, miten eri ihmisryhmille asetetaan odotuksia, vastuita ja millaisia oikeuksia heillä on (esim. Ronkainen 2006, 532). Tyypillistä on esimerkiksi, että parisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen

odotetaan lähtevän suhteesta ja täten ratkaisevan väkivallan kierteen (esim. Jäppinen 2015, 3).

Tutkielman aineisto on kerätty osana EPRAS-hanketta (Enhancing professional skills and raising awareness on domestic violence, violence against women and shelter services). Hankkeessa tarkasteltiin lähisuhdeväkivallan kohtaamista ja siihen puuttumista sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten ja poliisin näkökulmasta. Tätä EU-rahoitteista hanketta koordinoi THL, tutkimusosuudesta vastasi Jyväskylän yliopisto ja partnerina toimi Polisi ammattikorkeakoulu. (Niklander, Notko & Husso 2019, 5-6.) Tämän tutkielman aineistona toimivat hankkeen aikana sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille tehdyt fokusryhmähaastattelut. Hyödynsin tutkielmassa diskurssianalyysia aineiston analysoinnissa. Diskurssianalyysissa tutkitaan kielenkäyttöä ja merkityksenantoja (Wetherell, Taylor, Yates 2001, 3). Kielenkäyttö nähdään tekemisenä, joka muotoutuu sosiaalisissa tilanteissa ja sillä rakennetaan sosiaalista todellisuutta. (Suoninen 2016, 186-200.) Diskurssit määritellään kulttuurisesti jaettuiksi ja säännönmukaisiksi tavoiksi jäsentää asioita (Wetherell 2001a, 15-16; Juhila 2004; Jokinen ym. 2016, 34.). Ne tekevät mahdolliseksi sen, että näemme maailman tietyllä tavalla (Burr 2003).

Lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoliin liittyvien diskurssien tutkiminen on sosiaalityön näkökulmasta tärkeää, sillä diskurssit määrittävät sitä, mitkä asiat mielletään sosiaalisiksi ongelmiksi (Juhila 2006, 229). Väkivaltaan liittyviin ongelmiin haetaan apua useimmiten sosiaali- ja terveydenhuollosta ja täten sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ovat tärkeässä roolissa väkivallan tunnistamisessa ja uhrien auttamisessa (Virkki ym. 2011). Sillä, miten sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset näkevät väkivallan, suhtautuvat siihen ja puhuvat siitä on merkitystä lähisuhdeväkivaltaa kokeneen kohtaamisessa ja hänen kokemuksissaan autetuksi tulemisesta. Viranomaisten tapa määritellä väkivaltaa on oleellista myös sen kannalta, kuinka suunnataan väkivaltaan vastaavia tukitoimia (Hiitola 2015, 158).

Suomalaista lähisuhdeväkivaltaan liittyvää keskustelua sekä auttamiskäytäntöjä on luonnehdittu sukupuolineutraaleiksi (Virkki 2017). Tällainen lähestymistapa on kuitenkin estänyt tehokasta puuttumista lähisuhdeväkivaltaan, sillä naiset ja miehet kohtaavat erilaista väkivaltaa (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 53-56). Kansainvälinen paine on ollut suuressa

roolissa siinä, että lähisuhdeväkivalta on alettu nähdä vakavana, erityisesti naisia koskettavana ongelmana Suomessa (Virkki 2017; Nousiainen & Pentikäinen 2017, 54; Ronkainen 2008a). Esimerkiksi Euroopan neuvoston yleissopimuksessa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta eli *Istanbulin sopimuksessa*, johon Suomi on sitoutunut, naisiin kohdistuva väkivalta on määritelty vakavaksi ihmisoikeusloukkaukseksi, syrjinnäksi ja rikokseksi (2015/53).

Aloitan tutkielman tarkastelemalla sukupuolistunutta väkivaltaa, lähisuhdeväkivaltaa ja sukupuolta sekä aiempia tutkimustuloksia näihin liittyen. Kolmannessa luvussa taustoitan tutkimusaihetta väkivaltatyön ammattilaisten näkökulmasta, käyn läpi sosiaali- ja terveysalalla käytettyjä väkivaltakäsitteitä ja tuon esille aikaisempia tutkimustuloksia väkivaltatyön ammattilaisten näkökulmasta. Neljännessä luvussa kirjoitan tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista: sosiaalisesta konstruktionismista, diskurssianalyysistä ja sukupuoleen ja väkivaltaan liittyvistä diskursseista. Viidennessä luvussa esittelen tutkimuskysymykset, aineiston, analyysimenetelmän ja pohdin tutkielman eettisyyttä ja luotettavuutta. Tämän jälkeen siirryn tulosten esittelyyn. Päätän tutkielman tulosten yhteenvetoon, johtopäätöksiin ja pohdintaan.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA SUKUPUOLI

2.1 Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus

Tämä tutkielma sijoittuu sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksen kentälle, jossa väkivaltaa tarkastellaan suhteessa sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja valtaan. Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus on alkanut Suomessa kansainvälisesti katsoen myöhään, vasta 1990-luvulla (Näre & Ronkainen 2008, 21-25; Keskinen 2012a, 246;). Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksessa lähtökohtana on, että väkivalta on sidoksissa historialliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, se on juurtunut sukupuolten välisiin epätasa-arvoisuuksiin ja ilmenee monin eri tavoin (Hester 2017; European Institute for Gender Equality 2020). Sukupuolistuneen väkivallan käsite on laaja. Se sisältää naisiin kohdistuvan väkivallan lisäksi myös muut väkivallanteot, joissa sukupuoli on merkityksellinen, kuten miehen toiseen mieheen kohdistaman väkivallan ja naisten lapsiin kohdistaman väkivallan. (Keskinen 2012a, 243.)

Sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta käsin etsitään vastausta siihen, miten yhteiskunta sekä sen erilaiset institutionalisoituneet toimintatavat muodostavat merkityksiä väkivallalle ja sukupuolelle ja kuinka nämä merkitykset näkyvät ja ruumiillistuvat sukupuolella elämisessä. (Ronkainen & Näre 2008, 21-22.) Sukupuoli määrittelee ja kategorisoi ihmisiä perustavanlaatuisesti ja se on monin tavoin kytköksissä vallan jakautumiseen ja käyttöön yhteiskunnissa ja yhteisöissä (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 10-11). Sukupuolen rinnalla kuitenkin myös muut ominaisuudet, kuten ikä ja etnisyys määrittelevät ihmisiä ja ovat merkityksellisiä väkivallan näkökulmasta. Esimerkiksi maahanmuuttajanaisten kohtaama väkivalta linkittyy keskusteluun rasismista, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta, eikä näihin teemoihin päästä käsiksi pelkän sukupuolen käsitteen avulla. (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 10-11; Keskinen 2012a, 243). Yhteiskunnan valta-asemat ja dynamiikat vaikuttavat siihen, minkälainen väkivalta nähdään yhteiskunnallisena ongelmana. (Ronkainen & Näre 2008, 21-22.)

Feministisessä tutkimuksessa on käytetty termejä *sukupuolistunut*, *sukupuolittunut* sekä *seksualisoitunut* väkivalta. Nämä käsitteet tarkoittavat sitä, että sukupuoli ja seksuaalisuus ovat keskeisessä osassa väkivallan rakenteessa. Lisäksi ne ovat merkityksellisiä väkivaltaan kohdistuvien asenteiden, selitystapojen ja merkitysten kannalta. (Näre & Ronkainen 2008, 21-25.) Väkivallan ja sukupuolen nähdään liittyvän toisiinsa niin kulttuurisella, rakenteellisella kuin toimijatasolla. Käsitteet *sukupuolistunut* ja *sukupuolittunut* eroavat sen suhteen, että sukupuolittunut viittaa enemmän kahtiajakoon sukupuolten välillä ja kuvaa lopputulemaa esimerkiksi siten, että tilastoja katsoessa väkivallan tekijöinä ovat useammin miehet kuin naiset. Sukupuolistuminen taas viittaa enemmän prosessiin ja dynamiikkaan. (Keskinen 2012a, 243; Ronkainen 2017, 29.) Täten kiinnostavia ovat sekä miehet että naiset väkivallan uhreina ja tekijöinä. Sukupuolistuneisuus nostaa esiin jatkuvan kamppailun ja neuvottelun sukupuolen merkityksistä eri tahoilla (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 10-11).

Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksesta on tutkijoiden kesken käyty runsaasti keskustelua 2000-luvun alusta alkaen (Ronkainen & Husso 2013) ja yleisesti ottaen se on kohdannut paljon torjuntaa Suomessa (Husso 2016, 72; Näre & Ronkainen 2008). Väkivallan tutkiminen sukupuolen näkökulmasta on aiheuttanut usein voimakasta vastustusta, joka on näkynyt muun muassa nettikeskusteluissa (Husso 2016, 72). Lisäksi sukupuolen ja väkivallan yhteyksien tutkiminen ja naiseen kohdistuvan väkivallan erityispiirteiden tarkastelu on saanut osakseen aggressiivista vastustusta etenkin monen miesaktivistin taholta (Näre & Ronkainen 2008, 25-26). Myös muut tutkijat ovat toisinaan hyökänneet sukupuolistuneen väkivallan tutkimusta kohtaan (esim. Kivivuori 2012).

Ronkainen ja Näre (2008, 25-29) pohtivat, että yksi syy aktiiviselle vastustukselle voi olla se, että sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksen myötä miehiä on alettu vastuuttaa väkivallanteoista. Kun tarkastellaan sosiaali- ja terveystieteiden historiaa niin naiset ovat perinteisesti olleet vastuullistamisen kohteena esimerkiksi äiteinä, kasvattajina ja yhteiskunnallisina toimijoina. Toinen selitys voisi olla häpeässä, joka liittyy perhesuhteissa käytettävään väkivaltaan. Heikompaan kohdistettu väkivalta ei ole maskuliinista vaan häpeällistä toimintaa (Jokinen 2000). Kolmas selitys liittyy siihen, että yksilöideologian

aikakautena suomalaisessa tasa-arvokulttuurissa sukupuolen esille nostaminen on muuttunut tabuksi ja rikkoo tämän yksilödiskurssin (Ronkainen & Näre 2008, 25-29).

2.2 Lähisuhdeväkivalta käsitteenä

Lähisuhdeväkivalta on tämän tutkimuksen keskeinen käsite. Tutkielmassa lähisuhdeväkivaltaa tarkastellaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkökulmasta, mutta ilmiön ymmärtämiseksi lähisuhdeväkivaltaa tulee ensin tarkastella myös kokonaisvaltaisemmin. Käsittelen seuraavaksi väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa yleisesti, sekä lähisuhdeväkivallan ilmenemismuotoja ja selitysmalleja.

Väkivalta on moniulotteinen ilmiö, joka aiheuttaa vahingoittumista, kärsimystä, traumoja ja menetyksiä (Husso ym. 2017; Krug ym. 2005). Terminä väkivalta on arvolatautunut ja sisältää ajatuksen negatiivisesta, paheksuttavasta sekä ihmisen koskemattomuutta loukkaavasta teosta (Ronkainen 2017, 17). Yksi tapa määritellä väkivaltaa on ottaa huomioon teon tarkoituksellisuus. Tämä korostuu maailman terveysjärjestö WHO:n väkivallan määritelmässä. Siinä väkivallan katsotaan olevan fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka voi kohdistua ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai yhteisöön/ihmisryhmään. Väkivallasta voi seurata fyysisiä tai psyykkisiä vammoja, kehityksen häiriintymistä, tarpeiden tyydyttämättä jättämistä tai kuolema. (Krug ym. 2005, 21.) Lähisuhdeväkivalta koskettaa yksilöitä ja yhteiskuntia maailmanlaajuisesti monin eri tavoin. Se on sidoksissa kulttuureihin, aikaan ja paikkaan sekä käytäntöihin ja usein sen tunnistaminen ja siihen puuttuminen on haasteellista. (Notko & Husso 2019, 13.)

Ronkainen (2017) erottaa artikkelissaan toisistaan suoran ja epäsuoran väkivallan. Suora väkivalta kohdistuu suoraan ihmisiin tai ihmisryhmiin, kun taas epäsuora väkivalta kuvaa yhteiskunnallisia valtakamppailuja ja olosuhteita, joissa loukataan tavalla tai toisella henkilö tai ihmisryhmän ruumiillista tai henkistä hyvinvointia, omanarvontuntoa tai integriteettiä. Lähisuhdeväkivalta määrittyy suoraksi väkivallaksi, koska sillä on tekijä ja uhri. Vaikka tässä tutkielmassa keskitytään suoraan väkivaltaan, niin sukupuolistunut väkivalta näkyy paljolti myös yhteiskunnallisten valtakamppailujen alueella, jossa sukupuolesta luodaan kulttuurista

kuvaa. (Ronkainen 2017, 20-24.) Jokinen (2000, 13-14) toteaa, että, kun yksi mies lyö vaimoaan, on kyse yksittäisestä suoran väkivallan teosta. Kun taas tuhannet miehet lyövät vuosittain nykyisiä tai entisiä puolisoitaan on kyse miesten väkivallan rakenteellisesta ilmiöstä.

Lähisuhdeväkivaltaa jaotellaan usein tutkimuskirjallisuudessa sen muotojen mukaan fyysiseksi, henkiseksi, seksuaaliseksi, taloudelliseksi, hengelliseksi, kunniaväkivallaksi tai vainoamiseksi. Väkivallan eri muodoilla ajatellaan olevan erilainen dynamiikka ja erilainen tapa satuttaa väkivallan kohdetta. Esimerkiksi fyysinen väkivalta edellyttää voimaa, kykyä ja väkivallan tekniikan hallintaa, kun taas henkinen väkivalta vääristää kokemusta itsestä ja ympäristöstä. (Ronkainen 2017, 20-24.) Jaottelu muotojen mukaan voidaan kuitenkin nähdä ongelmallisena siinä mielessä, että on vaikeaa ajatella, etteikö esimerkiksi fyysinen väkivalta olisi myös henkisesti vahingoittavaa ja toisaalta myös henkisellä väkivallalla on ruumiillisia seurauksia (Husso 2003, 47).

Parisuhdeväkivalta on lähisuhdeväkivallan keskeinen osa-alue ja se on ollut sukupuolistuneen väkivallan keskustelun keskiössä (Ronkainen 2017, 28-29). Minna Piispa (2008) on tarkastellut parisuhdeväkivallan erilaisia esiintymismuotoja kyselytutkimuksen avulla. Hän erottaa parisuhdeväkivallassa neljä erilaista ilmenemismuotoa, jotka ovat parisuhdeväkivallan lyhyt historia, parisuhdeterrorismi, henkinen piina ja episodi menneisyydessä. Lyhyt väkivallan historia kuvaa väkivaltaa, joka on jatkunut vasta vähän aikaa, noin 3-4 vuotta. Parisuhdeterrorismi tulee useimmiten esille eri tiedotusvälineiden kautta ja se onkin lähimpänä niitä mielikuvia, joita parisuhdeväkivallasta on. Sille ominaista on miehen käyttämä silmiinpistävä kontrolli naista kohtaan, taloudellinen väkivalta, yhteisen omaisuuden tuhoaminen sekä uhkaukset itsemurhasta, jos nainen jättää miehen. Henkisessä piinassa fyysinen väkivalta on loppunut, mutta väkivalta jatkuu henkisenä väkivaltana, joka aiheuttaa naiselle pelkoa. Episodi menneisyydestä kuvaa tilannetta, jossa parisuhdeväkivaltaa on ollut menneisyydessä, mutta se on loppunut. (Piispa 2008.)

Lähisuhdeväkivaltaa on pyritty selittämään monin tavoin ja eri tutkijat ovat jaotelleet tutkimuksissaan näitä selitysmalleja eri tavoin. Leo Nyqvist on jäsentänyt selitysmallit biologisiin, psykologisiin, sosiaalisen oppimisen ja muihin sosialisatioteorioihin sekä

sosiokulttuurisiin ja reaktiivisiin teorioihin (Nyqvist 2001). Näiden lisäksi väkivaltaa on selitetty myös psykoanalyttisillä, konfliktiteorioilla, perhesysteemisillä teorioilla, yhteiskunnan rakenteisiin liittyvillä selityksillä, kriminologisilla sosiaalisen kontrollin teorioilla sekä feministisillä teorioilla (Niemi-Kiesiläinen 2004, 47-64).

Nyqvistin (2001, 22-23) jaottelun mukaisesti biologisissa selitysmalleissa selitystä väkivallalle haetaan yksilön biologisista tekijöistä. Psykologisissa malleissa taas selitystä väkivallalle on haettu niin tekijän kuin uhrin psykologisista ominaisuuksista. Kehityspsykologisesta näkökulmasta lähisuhdeväkivalta johtuu traumaista lapsuudesta, joita on pyritty hoitamaan psykoterapian keinoin (Furman & Ahola 1992). Tällaisiin yksilötasoisii selitysmalleihin kuuluvat myös lähisuhdeväkivallan selittäminen alkoholilla tai muulla päihteidenkäytöllä. Sosiaalisen oppimisen ja sosialisiaation teorioissa selitystä väkivallalle haetaan myös lapsuudesta, mutta ei yksilöpsykologisista ominaisuuksista. Väkiavta nähdään opittuna käyttäytymismallina, joka on saanut alkunsa siitä, kun lapsi on todistanut vanhempiensa väkivaltaista käytöstä. Sosiokulttuuriset selitysmallit sen sijaan näkevät väkivallan syiden olevan yksilön ulkopuolella, kuten sosiaalisissa rooleissa, sukupuolijärjestelmässä tai vallitsevan kulttuurin arvoissa. Feministiset teoriat lukeutuvat näihin selitysmalleihin. Reaktiiviset teoriat näkevät väkivallan olevan reaktio ulkoisiin paineisiin, kuten stressiin tai turhautuneisuuteen. (Nyqvist 2001, 22-23.)

Niemi-Kiesiläisen (2004, 47-64) esittämiin väkivallan selitysmalleihin sisältyvissä psykoanalyttisissä teorioissa naisen seksuaalisuuteen liittyviä tekijöitä on pidetty lähisuhdeväkivallan syynä. Konfliktiteoriat ja perhesysteeminen teoria taas selittävät väkivaltaa perheen vuorovaikutuksen ongelmana. Yhteiskunnan rakenteisiin perustuvat selitykset tarkastelevat lähisuhdeväkivaltaa yhteiskuntaluokkien, kulttuurien tai alakulttuurien piirteenä (vrt. Sosiokulttuuriset teoriat edellisessä kappaleessa). Kriminologiset sosiaalisen kontrollin teoriat ovat tarkastelleet sitä, vähentävätkö pidätykset parisuhdeväkivaltaa. Feministisissä teorioissa on pohdittu väkivallan suhdetta siihen, miten valta on yhteiskunnassa jakautunut sukupuolten välillä. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 47-64.)

Näistä selitysmalleista kaikissa muissa paitsi feministisissä teorioissa on tyypillisesti sivuutettu sukupuolen merkitys lähisuhdeväkivallassa tai sitten sukupuoli on huomioitu

syöllistämällä naista uhrina tai väkivallan tekijän äitinä (Niemi-Kiesiläinen 2004, 59). Myös Marita Husso (2003) on todennut tutkimuksessaan, että väkivallan selitysmallit kääntävät katseen useimmiten naisiin eivätkä miehiin. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että useimmiten kysytään, miksi naiset jäävät väkivaltasiiin parisuhteisiin, eikä esimerkiksi, mikseivät miehet lähde ahdistavista suhteista tai miksi miehet pahoinpitelevät naisia. (Husso 2003, 281.) Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksessa väkivallan selittämässä otetaan huomioon väkivallan sukupuolistunut luonne ja korostetaan sen yhteyttä vallankäyttöön. Valta voidaan ymmärtää yhteiskunnallisena rakenteena, eli tässä tapauksessa sukupuolijärjestelmänä, joka vaikuttaa muun muassa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja oikeuskäytäntöihin. Valta voidaan ymmärtää myös tiettyjen väkivaltaa koskevien näkemysten valta-asemana, jolloin muut näkemykset sivuutetaan. Valta vaikuttaa myös ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja se voi olla esimerkiksi hienovaraista suostuttelua tai alistavaa määräysvaltaa. (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 11-12.)

Olen edellä määritellyt lähisuuhdeväkivaltaa erilaisista näkökulmista. Lähisuhteissa tapahtuvassa väkivallassa haasteena on ollut se, että intiimissä suhteessa tapahtuvaa väkivaltaa on perinteisesti pidetty parisuhteen vuorovaikutusproblematiikkana kun taas muunlainen väkivalta on tuomittu jyrkästi. Tällainen ilmiö on näkynyt jännitteenä väkivallan erilaisten selitysmallien ja auttamisinterventioiden välillä. (Nyqvist 2001, 10.) Väkivallalle annettavat selitykset ovatkin olennaisia väkivaltatyön näkökulmasta, sillä ne vaikuttavat siihen, miten väkivaltaa lähisuhteissa pyritään ratkomaan. Biologiset ja psykologiset selitysmallit ohjaavat työskentelemään yksilökeskeisesti, konfliktiteoriat ja perhesysteemiset teoriat perhekeskeisesti ja sosiokulttuuriset ja yhteiskunnan rakenteisiin liittyvät teoriat pitävät sisällään koko yhteiskunnan laajuisen työskentelyn ajatusta. Se, miten väkivaltaa kulloinkin päädytään selittämään ja määrittelemään on valtakamppailun tulosta. Esimerkiksi naisiin kohdistuva väkivalta voidaan nähdä tuomittavana tekona, joka vaatii rikosoikeudellista puuttumista tai sitten perheen vuorovaikutuksen ongelmana. (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 11-12.)

2.3 Sukupuoli ja toimijuus

Tässä luvussa kirjoitan siitä, miten sukupuoli ymmärretään tässä tutkielmassa. Lisäksi kirjoitan lyhyesti toimijuuden käsitteestä. Käyn läpi feminismin historiassa vallinneita diskursseja sukupuolen ymmärtämisestä kunakin aikakautena, sillä ne valottavat sitä, miten sukupuoli ymmärretään tällä hetkellä. Tässä tutkielmassa sukupuoli ymmärretään länsimaisen feministisen keskustelun mukaisesti kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä (Rossi 2012, 21). Vuosituhannen vaihteesta alkaen sukupuolta ei ole ymmärretty pelkästään biologisena, vaan siinä nähdään olevan kyse monimuotoisista eroista ja näiden käytännöissä rakentuvista suhteista. Täten sukupuolesta puhuttaessa ei puhuta pelkästään miehistä ja naisista, eikä esimerkiksi oleteta, että toinen sukupuoli sinänsä on väkivaltainen ja toinen ei. (Ronkainen 2008.)

Siihen, miten sukupuoli ja seksuaalisuus kulloinkin nähdään, vaikuttaa historiallinen ja yhteiskunnallinen konteksti. Sukupuoli ja seksuaalisuus muuttuvatkin ajan ja paikan mukaan samalla, kun käsitykset niistä muuttuvat (Rossi 2012, 23). Sukupuolen käsitettä määriteltäessä onkin mielekäästä tarkastella feminismin historiaa ja siinä esiintyviä feminismin aaltoja. Ensimmäinen aalto liittyy 1800-luvulla alkunsa saaneeseen liberaalifeminismiin. Sille ominaista oli naisten miehiin verrattuna yhtäläisen kykenevyyden osoittaminen yhteiskunnalliseen toimintaan ja tasa-arvoisten oikeuksien vaatiminen naisille. (Rossi 2012, 25; Heiskala & Husso 2016, 173-176.) Ensimmäinen aalto ajoittui traditionaalisen ja modernin yhteiskunnan taitekohtaan. Vaatimus sukupuolten välisestä tasa-arvosta merkitsi sitä, että traditionaalisen yhteiskunnan jakoja tuli muuttua. Sukupuolten välisiä traditionaalisia jakoja ilmeni niin työn, tehtävien, vastuiden ja vallan alueella. (Heiskala & Husso 2016, 173-176.)

Toinen aalto liittyi 1960-1970 -luvulla syntyneisiin radikaaleihin naisliikkeisiin, jotka painottivat sukupuolten keskinäistä erilaisuutta ja jopa naisten paremmuutta miehiin nähden. (Rossi 2012, 25.) Sukupuolten erilaisuuden lisäksi toisen aallon feminismissä korostettiin naisten yhteistä kokemusta ja sisaruutta (Julkunen 2010, 44). Toisen aallon feminismin aikaiseen tutkimukseen liittyi sukupuolen näkeminen vahvasti sex-gender -jaottelun

mukaisesti, jossa biologinen ja sosiaalinen sukupuoli erotetaan toisistaan. Tämä jaottelu on saanut kuitenkin runsaasti kritiikkiä muun muassa sen vuoksi, että sukupuolella nähdään siinä olevan luonnollinen biologinen perusta. Sukupuolen biologisen perustan kritiikin kautta myös biologiaa, anatomiaa ja fysiologiaa on alettu tarkastella tiedon ja vallan järjestelminä. (Koivunen & Liljeström 1996, 22.) Toisen aallon suuntauksia on jaoteltu muun muassa liberaalifeminismiin, sosialistiseen feminismiin, radikaalifeminismiin, gynosentriseen kulttuurifeminismiin sekä psykoanalyttiseen ja eksistentiaaliseen feminismiin. (Julkunen 2010, 28-43.) Näistä suuntauksista erityisesti radikaalifeminismi on kytkeytynyt väkivaltatutkimuksen syntymiseen (Keskinen 2005, 25). Radikaalifeminismissä analysoidaan patriarkaattia ja ajatellaan, että naiset ovat olleet historiallisesti ensimmäinen sorrettujen ryhmä. Radikaalifeminismi toteaa, että naisten sorto on laajinta ja syvimmälle juurtunutta ja sen vuoksi se aiheuttaa eniten kärsimystä. (Julkunen 2010, 34-36.)

Vastauksena toisen aallon feminismien suuntausten kritiikkiin 1980-luvulla alkaneessa feminismien kolmannessa aallossa korostui moninaisuuden ja erojen korostaminen (Julkunen 2010, 44-51; Heiskala & Husso 2016, 180). Sukupuolta pyrittiin määrittelemään uudelleen ja ottamaan määrittelyssä huomioon sukupuolen suhde muihin eroihin ja vallan järjestelmiin, kuten seksuaalisuuteen, rotuun, uskontoon ja etnisyyteen (Koivunen & Liljeström 1996, 21). Esimerkiksi musta feminismi syntyi teoretisoimaan luokan, rodun ja sukupuolen kolmoisalistusta (Julkunen 2010, 44-51). Naisiasiasta siirryttiin sukupuolikysymykseen ja esimerkiksi suhtautuminen heteroseksuaalisuudesta poikkeavaan suuntautumiseen muuttui. Kolmannessa aallossa vaadittiin, että jokainen saa itse määritellä oman identiteettinsä omien elämänpoliittisten sitoumusten mukaisesti parhaaksi katsomallaan tavalla. (Heiskala & Husso 2016, 180.)

Kolmanteen aaltoon ajoittui post-alkuisten feminismien syntyminen. Postmodernit ja poststrukturalistiset feminismit kieltävät naiseuteen liitetyn olemuksellisuuden. Tällöin subjekti näyttäytyy pirstaleisena, hajautuneena ja häilyvänä. Yksilön identiteetin nähdään muotoutuvan monimutkaisissa kielellisissä ja sosiaalisissa prosesseissa. Kaksi sukupuolta tuottava normalisoiva valta muotoutuu tällöin sortajaksi. (Julkunen 2010, 44-51.) Postmodernissa feminismissä onkin kritisoitu sitä, että naiset mielletään ainoastaan väkivallan uhreiksi ja keskenään samanlaisiksi (Lattu 2016, 41).

Postmodernissa feminismissä korostetaan kielen keskeisyyttä, kun tutkitaan tiedon ja totuuden kriteereitä sekä subjektiutta, valtaa ja yhteiskuntaa. Kieltä ei tässä lähestymistavassa käsitetä läpinäkyväksi todellisuuden kuvaksi vaan merkityksistä käydään jatkuvaa neuvottelua ja niitä määritellään uudelleen. (Matero 1996, 259-263.) Suuntauksessa valta ymmärretään diskursiivisena ja sen luonne monimuotoisena ja jatkuvasti muuntuvana. Vallalla on monia keskuksia ja sitä on myös marginaalisilla ryhmillä. (Matero 1996, 259-263.) Edellä kuvaamaani poststrukturalistista ajattelua ja kielen keskeisyyttä ovat edustaneet Michel Foucault ja Judith Butler. Yhteistä heille molemmille on ollut sukupuolen biologisen perustan kyseenalaistaminen ja sukupuolen näkeminen puheteoissa rakentuvana. Foucault'n mukaan ajatteluamme ohjaa kulloinkin vallitseva hegemoninen symbolinen järjestys, eikä seksuaalisuudella ei ole minkäänlaista materiaalista perustaa. Butler taas on lähestynyt sukupuolta sosiaalisesti tuotettuna kielellisenä kategoriana. (Juvonen 2016, 46-48.)

Tapani käsittää sukupuoli tässä tutkielmassa paikantuu postmodernien ja poststrukturalististen feminismien alle, sillä kuten jo luvun alussa toin esille, niin tutkielmassa en lähesty lähisuhdeväkivaltaa olettaen naisten olevan pelkästään väkivallan uhreja ja miesten väkivallan tekijöitä. Sen sijaan tarkastelen sukupuolta sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puheessa rakentuvana. Tästä näkökulmasta ymmärrän, että sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat puheessaan ottaa käyttöön ja muokata laajempia kulttuurisia sukupuoleen ja väkivaltaan liittyviä diskursseja.

Edellä esittelemilleni feminismien aalloille yhteistä on ollut se, että feministisen keskustelun keskeinen piirre on liittynyt subjektin määrittelyyn. Subjektilla voidaan tarkoittaa toimijaa tai sitten voidaan korostaa erilaisia positioita, joita subjektilla on. Subjektuuteen liittyy tietyn valta-aseman omaaminen ja sen avaamat toimijuuden mahdollisuudet ja rajoitteet. Feminismin eri aalloissa on keskitytty kunkin ajan naissubjektien toimijuuden muutoksien (esimerkiksi äänioikeuden) ajamiseen. (Rossi 2012, 30-31.) Tässä tutkielmassa toimijuus onkin yksi keskeinen käsite.

Toimijuuden kysymykset ovat olleet tyypillisiä yhteiskunta- ja ihmistieteille. Toimijuudessa huomio kiinnittyy siihen, onko toimijalla mahdollisuus toteuttaa haluamansa toiminta tai

saada aikaan tietty lopputulos tai tapahtuma. Toiminnan mahdollisuuksiin vaikuttaa toimija itse, muut toimijat sekä konteksti. (Hokkanen 2013, 59-60.) Toimijuuden käsitteessä on kyse vastuusta, oikeuksista ja odotuksista. Sen avulla päästään käsiksi siihen, minkälaisia vastuun odotuksia eri ihmisryhmille asetetaan sekä minkälaisia mahdollisuuksia heillä on valintoihin ja toisenlaiseen toimintaan. Lisäksi toimijuudessa pohditaan sitä, millaisia yhteiskunnallisia asemia, materiaalisia tilanteita sekä odotuksia ja arvostuksia ihmisten valintoihin ja mahdollisuuksiin toimia toisin liittyy (Ronkainen 2006, 532). Toimijuuteen vaikuttavat erot ihmisten ja ihmisryhmien välillä. Sukupuolen lisäksi eroja on esimerkiksi etnisessä taustassa ja täten toimijuuden mahdollisuudet määrittyvät erilaiseksi esimerkiksi maahanmuuttajanaaisella kuin suomalaisella naisella. (Laitinen & Nikupeteri 2013, 456.)

2.4 Lähisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuus kyselytutkimuksissa

Väkivallan määristä kertovat luvut vaikuttavat vahvasti siihen, millaiseksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi väkivalta mielletään ja siksi ne ovat oleellisia (Piispa & Heiskanen 2017, 57). Väkivallan sukupuolittuneisuus tulee esille erilaisissa kyselytutkimusten tuloksissa. Väkivaltatilastot kuvataan usein jäävuorenhuippuina. Tällä tarkoitetaan sitä, että läheskään kaikki väkivalta ei tule koskaan ilmi vaan jää tilastoimatta. Väkivaltatilanteiden dokumentointi on ollut epäsystemaattista tai puuttunut kokonaan, lisäksi lukujen tulkinnat ovat olleet monenlaisia. Lähisuhdeväkivaltaa ei ole myöskään tilastoitu globaalisti. Kattavaa, koordinoitua, pitkäkestoista sekä säännöllisesti päivittyvää tilastotietoa lähisuhdeväkivallan kokemisesta ei täten ole saatavilla. (Notko & Husso 2019, 14.)

Erilaiset kyselytutkimukset lähisuhdeväkivallasta antavat tietoa ilmiön yleisyydestä ja laajuudesta. Ne luovat väkivallasta erilaisen kuvan kuin esimerkiksi sanomalehdet, poliisille ilmoitettujen väkivaltatapausten selvitykset tai turvakodeista tehdyt haastattelututkimukset. Jälkimmäisissä kuvataan usein pitkään jatkunutta parisuhdeväkivaltaa. (Piispa 2008.) Tutkijat ovat käyneet paljon kamppailua siitä, onko sukupuolten välillä eroa väkivallan kokemisen suhteen, sillä erilaiset tutkimukset antavat erilaisen kuvan väkivallan määrästä (Kimmel 2002). Kyselytutkimusten tuottama kuva lähisuhdeväkivallasta vaihtelee sen mukaan, kuinka väkivallasta kysytään. Esimerkiksi rikosuhritutkimuksissa väkivaltaa

lähestytään yksittäisenä tekona ja rikoksena, kun taas naisiin kohdistuvan väkivallan kyselytutkimuksissa lähestytään väkivaltaa suhteesta ja siinä ilmenneestä väkivallasta käsin. (Piispa & Heiskanen 2017, 63-64.)

Kyselytutkimusten perusteella voidaan todeta, että naisiin ja miehiin kohdistuva väkivalta on erilaista. Naisiin kohdistuu väkivaltaa tyypillisesti kotona, kun taas miehet kohtaavat katuväkivaltaa (Piispa & Heiskanen 2017, 69-70; Keskinen 2012a, 244; Danielson & Kääriäinen 2016). Miesten väkivallan kokemukset myös vaihtelevat yhteiskunnallisen tilanteen, kuten sotien, taloudellisen tilanteen ja alkoholin kulutuksen muutosten mukaan toisin kuin naisten (Piispa & Heiskanen 2017, 69-70). Kaikissa suoran väkivallan muodoissa tekijöiden enemmistö on miehiä, lukuunottamatta omiin lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa (Ronkainen 2017, 25-29.) Läheisten ihmisten tekemän väkivallan on todettu kohdistuvan selkeästi useammin naisiin kuin miehiin (Kaitue ym. 2007, 12). Rikos- ja pakkokeinotilastoista selviää, että vuonna 2017 viranomaisten tietoon tulleista lähisuhdeväkivallan täysi-ikäisistä uhreista 17,4 % oli miehiä ja 83,6 % naisia. Myös turvakotiin hakeutuvat asiakkaat ovat pääosin naisia. Vuonna 2017 turvakodeissa kävi 4333 asiakasta, joista aikuisten osuus oli 2274 ja lasten 2051. Aikuisista asiakkaista 94 % oli naisia. (Hietämäki 2018.)

2010-vuoden Eurobarometri-tutkimuksen mukaan Suomi poikkeaa muista Euroopan maista siinä, että naisten väkivallan kokemukset ovat Suomessa yleisempiä kuin muissa maissa keskimäärin. Miesten osalta väkivallan kokemukset eivät sen sijaan eroa muista Euroopan maista. (Special Eurobarometer 2010.) Suomi on Euroopan keskiarvon yläpuolella sekä naisten parisuhdeväkivallan että muun väkivallan kokemuksissa ja naisten väkivallan kokemukset ovat Suomessa yleisempiä kuin muissa Euroopan maissa jo lapsuudessa (EU 2014).

Ensimmäinen suomalainen kyselytutkimus parisuhdeväkivaltaan liittyen valmistui vuonna 1998 (Heiskanen & Piispa, 1998) ja se koski naisiin kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa. Toinen kansallinen naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva kyselytutkimus tehtiin vuonna 2006 (Piispa ym. 2006). Näiden kahden kyselytutkimuksen jälkeen vastaavia naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kartoittavia kyselytutkimuksia ei ole tehty (Notko & Husso 2019, 14). Miehiin

kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa on myös tarkasteltu kyselytutkimuksessa, joka valmistui vuonna 2010 (Heiskanen ja Ruuskanen 2010). Lisäksi parisuhdeväkivaltaa on tarkasteltu rikosuhritutkimuksissa (Näsi & Danielsson 2019; Danielsson & Salmi 2013).

Parisuhdeväkivallan kokemukset näyttäytyvät selkeän sukupuolittuneina eri kyselytutkimusten mukaan tarkasteltuina (Heiskanen & Ruuskanen 2010; Piispa & Heiskanen 2017). Eri lähteiden mukaan tarkasteltuna sekä miehet että naiset ovat parisuhdeväkivallassa uhreina ja tekijöinä. Lyhyellä aikavälillä tarkasteltuna naiset ja miehet kohtaavat samantyyppisesti parisuhdeväkivaltaa. Kun parisuhdeväkivaltaa tarkastellaan pidemmällä aikavälillä, se näyttää sukupuolittuneempaa. Naisuhrien kohdalla korostuu väkivallan muuttuminen raaemmaksi ja vakavammaksi ajan kuluessa. (Piispa & Heiskanen 2017, 69.) Myös väkivallan seurausten on todettu olevan erilaisia. Miesten ja naisten parisuhdeväkivallan kokemuksia vuonna 2010 julkaistussa tutkimuksessa tarkastelleet Heiskanen & Ruuskanen totesivat, että naisten kohdalla sekä väkivallasta aiheutuvat fyysiset että psyykkiset seuraukset olivat vakavampia kuin miehillä. Lisäksi väkivallan muodoissa oli eroja sukupuolten välillä. Miehet kokivat enemmän kovalla esineellä heittämistä ja läimäisyjä, kun taas naiset liikkumisen estämistä, kiinni tarttumista sekä kuristamista. (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 17, 45-46.)

Lapsiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa on myös kartoitettu kyselytutkimuksissa. Vanhempien lapsiin kohdistamaa väkivaltaa on selvitetty kouluterveyskyselyissä. Niistä ilmenee, että lapsia kuritetaan Suomessa sekä henkisesti että fyysisesti. Vuoden 2017 kouluterveyskysely osoitti, että 13 % 4.-5.-luokkalaisista, 25 % 8.-9.-luokkalaisista, 28 % lukion 1.-2.-luokkalaisista ja 19 % ammattikoulun 1.-2.-vuosikurssilaisista on kokenut henkistä väkivaltaa vanhempien taholta. Fyysinen väkivalta on harvinaisempaa, eri kouluasteilla sitä kertoi kokeneensa 4-6 % lapsista ja nuorista. (Korpilahti, 2018.)

2.5 Aiempia tutkimustuloksia sukupuolistuneesta väkivallasta

Tässä luvussa käyn läpi tutkielman kannalta merkittäviä tutkimustuloksia sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta. Jätän vielä tarkastelematta sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten

näkökulmasta tehdyn tutkimuksen, jota käsittelen luvussa 3.3. Kansainvälisesti katsoen lähisuhdeväkivaltaan liittyvä tutkimus on jakautunut paljolti sukupuolineutraaliin ja sukupuolen huomioivaan sukupuolisensitiiviseen tutkimukseen (Husso 2003, 41). Suomessa sukupuolen ja väkivallan yhdistävää tutkimusta on alettu tehdä 1990- ja 2000- luvuilla (Ronkainen & Näre 2008, 23). Suomalainen sukupuolistuneen väkivallan tutkimus on painottunut paljon naisten kokeman väkivallan tarkasteluun (esim. Husso 2003; Notko 2011; Nikupeteri 2016), vaikkakin myös muita näkökulmia on tutkittu (esim. Lattu 2008). Tässä tutkielmassa lähisuhdeväkivallan tarkastelua ei kuitenkaan ole rajattu tietyn sukupuolen tai ihmisryhmän näkökulmaan, vaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työssään kohtaamaa väkivaltaa tarkastellaan yleisemmin ja laajemmin.

Sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta on kiinnostavaa tarkastella sitä, miten väkivalta liittyy maskuliinisiin ja feminiinisiin ominaisuuksiin, millaisia sukupuolistuneita eroja väkivallassa on sekä millaisia ruumiillisia tapaisuuksia siihen liittyy. Marita Husso (2016) on tutkinut nais- ja miestapaisuuksia parisuhdeväkivallan kontekstissa. Hän toteaa, että vaikka postmodernissa suuntauksessa sukupuolen biologista perustaa on kyseenalaistettu, on kuitenkin oleellista tarkastella ja analysoida ruumiillisia subjekteja tietyissä konteksteissa, jotta voidaan selittää sosiaalista elämää ja toimijuutta. Kulttuurissamme väkivalta on mielletty maskuliiniseksi ominaisuudeksi ja maskuliinista ruumiillisuutta tuotetaan voiman ja vallan esittämisen kautta. (Husso 2016, 67, 74.) Myös muissa tutkimuksissa on todettu väkivallan ja maskuliinisten ominaisuuksien yhteneväisyys (Jokinen 2000, 203-204).

Arto Jokinen (2017) on tarkastellut miesten väkivaltaa ja sitä, kuinka se rakentaa sosiaalista sukupuolta ja maskuliinisuutta. Hän toteaa, että vaikka väkivalta liitetään tyttöjä, naisia ja feminiinisyttä useammin miehiin, poikiin ja maskuliinisuuksiin, se ei kuitenkaan ole miesten kulttuurinen, sosiaalinen tai biologinen kohtalo. Erityisesti miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa pidetäänkin häpeällisenä, pelkurimaisena ja kiellettyinä. (Jokinen 2017, 32, 41.) Kun väkivallan kohteena on nainen, jota pidetään miestä fyysisesti heikompana osapuolena, ei väkivalta näyttäydy kunniakkaana ja tasavertaisena kamppailuna miesten kesken. Täten naisiin kohdistetulla väkivallalla ei saada arvostusta muilta miehiltä. (Keskinen 2005, 81-82.) Myös Satu Venäläinen (2011) totesi sukupuolen rakentumista väkivallan uhrien ja tekijöiden kertomuksissa tarkastelevassa pro gradu -tutkielmassaan, että miehet konstruoivat väkivallan

oikeutettuna silloin, kun väkivallan uhri on tasaveroinen, eikä näydy tekijää heikompana. Parisuhdeväkivallan kontekstissa miehet sen sijaan pyrkivät minimoimaan heidän vastuutaan väkivallasta selittämällä sitä ulkoisilla tekijöillä. (Venäläinen 2011, 74, 92.)

Väkivalta ei täten ole niinkään ristiriidassa maskuliinisten toisin kuin feminiinisten ominaisuuksien kanssa. (Ronkainen 2017, 17-18.) Naisiin onkin tyypillisesti liitetty hoivaamisen ja huolenpidon ominaisuudet (Ronkainen 2017, 17-18; Husso 2016). Hoiva- ja huolenpitodiskurssi on mielenkiintoinen ja se näyttäytyykin vahvasti sukupuolitettuna. Huolenpitotehtävään asemoituminen tarjoaa naisille mahdollisuuden tuntea itsensä tarpeelliseksi, vahvaksi ja aktiiviseksi niin kotona kuin työelämässä. Naiset kohtaavat paljon ulkopuolelta tulevia odotuksia hoivaamistehtävästä ja huolenpidosta. Monet naiset ovat panostaneet juuri hoivatehtävän avaamiin subjektipositiioihin, sillä myös ne ovat kulttuurisesti hyvin vahvoja. Tällaisesta hoivaajan positioista voi olla kuitenkin vaikeaa luopua ja olla esimerkiksi huolehtimatta väkivaltaa käyttäneestä puolisoista. (Husso 2016, 80-82.) Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa perheammattilaisten näkökulmasta tutkinut Suvi Keskinen (2005) tuo esiin, että hoivaajan positioon asettuminen väkivaltaisessa parisuhteessa, etenkin eron jälkeen, on kuitenkin häpeällistä. (Keskinen 2005, 256-257.) Kun hoivaaminen ja äitiys on perinteisesti määrittynyt naisen tehtäväksi, äitiydestä ja vanhemmuudesta on ajoittain tullut synonyymejä. Miesten suhde vanhemmuuteen on erilainen, eikä vanhemmuuden vastuuta ole ennen edellytetty samalla tavalla kuin äideiltä. Isyys ei usein olekaan ollut tema, joka olisi nostettu esille perheväkivallasta ja miesten vallankäytöstä puhuttaessa. (Laaksamo 2001, 112.)

Nais- ja miestapaisuudet liittyvät osaltaan myös Marita Husson (2003) väitöskirjatutkimukseen, jossa hän tutki naisiin kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa. Hän tarkasteli parisuhdeväkivallasta ja sukupuolesta puhumisen tapoja. Husso havaitsi tutkimuksessaan, että parisuhdeväkivaltaa jäsennetään tyypillisesti miesten mustasukkaisuuteen ja naisten masokismiin liittyvien myyttien (*myytti = puhetapa/mielikuva/toimintamalli, joka muuntaa sosiaalista todellisuutta kielen kautta*) avulla. Husson tutkimuksessa myytit mustasukkaisuudesta ja masokismista saavat parisuhdeväkivallan näyttämään rakastavaisten riitelyltä, jonka osapuolina ovat mustasukkaiset miehet ja masokistiset, käytöksellään väkivaltaista kohtelua kerjäävät naiset.

Mielenkiintoista Husson tutkimuksessa on se, että myös parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset käyttivät mustasukkaisuutta ja masokismia parisuhdeväkivaltaa selittävinä tekijöinä. (Husso 2003, 94-97.)

Masokismi-myyttiin kuuluva ajatus siitä, että naiset provosoivat miehiä väkivaltaiseen käytökseen vaikuttaa yksilöiden ajattelutapoihin parisuhdeväkivallasta. Vaikka muutoin väkivalta tuomittaisiin, niin väkivallan uhreina olleet naiset nähdään herkästi provosoivina, hysteerisinä, itsetuhoisina tai masokistisina. Miehet sen sijaan nähdään usein stressaantuneina ja ärsytyksen vuoksi malttinsa menettävinä. Naisten ajatellaan myös olevan vapaita lähtemään suhteesta. (Husso 2003, 113.) Kun naisten ajatellaan provosoivan miehiä väkivaltaan, niin samalla naisia syyllistetään väkivallasta. Tällainen naisten syyllistäminen onkin edelleen tyypillistä kulttuurissamme (Husso 2016, 73). Myös Nyqvistin (2001) tutkimuksessa ilmeni, että väkivallan kohteena olleet naiset kokivat syyllisyyttä miehen provosoinnista, omista persoonallisuuden piirteistä, kyvystä hallita vuorovaikutustilanteita sekä oman lapsuudenkodin vaikutuksista. (Nyqvist 2001, 112.)

Naisten tekemää väkivaltaa ei ole tutkittu niin paljon kuin naisten uhriutta. Hankaluuteen käsitellä naisten tekemää väkivaltaa on saattanut vaikuttaa pelko siitä, että naisten tekemän väkivallan tarkastelu johtaisi politiikassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa miesten tekemän väkivallan ohittamiseen (Kelly 1996). Naisten käyttämää väkivaltaa tutkineen Emmi Latun (2016, 16) mukaan naisten tekemästä väkivallasta tiedetäänkin Suomessa vähän. Hänen tutkimuksensa tuloksissa naiset liittivät syyllisyyden ja häpeän tunteita käyttämäänsä väkivaltaan, eivätkä he pitäneet sitä naiselle sopivana käytöksenä. Syyllisyys ja häpeä liittyivät oman kontrollin menettämiseen, naisen roolin rikkomiseen sekä aiheutettuihin vahinkoihin. Toisaalta väkivaltaan saatettiin liittää myös voiman ja hallinnan tunteita ja sen avulla rakennettiin kovan naisen roolia. (Lattu 2016, 215.)

Naisten ja miesten väkivaltaisuutta on usein myös tulkittu eri tavoin. Naisten käyttämää väkivaltaa on selitetty itsek kontrollin menetyksenä vihan tunteen tai turhautumisen seurauksena. Täten naisten väkivaltaisuus näyttäytyy reaktiivisena toimintana. Miesten väkivaltaisuudessa sen sijaan on nähty olevan kyse pyrkimyksestä kontrolloida muita, vahvistaa omaa itsetuntoa ja saavuttaa valta-asema vuorovaikutussuhteessa. Täten miesten

väkivaltaisuus määrittyy tietoiseksi, kontrolliin ja hallintaan tähtääväksi toiminnaksi. (Campbell 1993, 1, 42.) Myös Nyqvist (2001) totesi tutkimuksessaan miesten väkivallan olevan tavallisesti intentionaalista ja kontrolloitua. Naisilla taas väkivaltaisuus oli enemmän tiettyihin konteksteihin sidottua ja affektiivista. Naiset olivat mustasukkaisia, mutta eivät kontrolloineet ja uhkailleet samalla tapaa kuin miehet. (Nyqvist 2001, 228.) Nämä tulkinnat eroavat jo aiemmin esittämästäni Husson (2003) tutkimuksen tuloksista.

Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksessa on painotettu lähisuhdeväkivallan prosessia ja dynamiikkaa. Väkivalta läheisessä suhteessa ei tyypillisesti ole yksittäinen hyökkäys, vaan yleensä kyseessä on pitkäkestoinen ja toistuva väkivallan kierre (Husson 2016, 75). Uhrin näkökulmasta lähisuhdeväkivalta onkin näyttäytynyt aiemmissa tutkimuksissa kokonaisvaltaisena prosessina, eikä yksittäisenä tekona. Esimerkiksi Marianne Notko (2011) toteaa väkivaltaa, vallankäyttöä ja perhesuhteita käsittelevässä väitöskirjassaan, että läheisen ihmisen tekemä väkivalta ei ole vain lyönti tai läimäisy, vaan kokonaisvaltainen tila. Hyvät ja huonot ajat vaihtelevat, väkivallan muodot limittyvät ja prosessi vaikuttaa henkilön koko elämään. (Notko 2011, 104.) Notkon mukaan vahingoittavissa suhteissa elävät naiset kamppailevat lähtemisen, jäämisen, kärsimisen ja selviytymisen ristipaineessa, jota sävyttävät useat itseen ja toiseen kohdistuvat ristikkäiset vaatimukset. Naisten eri positiot esimerkiksi äitinä, tyttärenä ja puolisona ovat sekä erillisiä että yhtäaikaista. Toisin sanoen, mikäli yksi suhde on vahingoittava, se heijastuu myös toisiin suhteisiin. (Notko 2011, 212, 211.)

Myös Leo Nyqvist (2001) on todennut parisuhdeväkivaltaa ja turvakotityötä koskevassa tutkimuksessaan, että väkivallalla on oma dynamiikkansa ja omat kontekstinsä. Hänen tutkimuksessaan väkivalta parisuhteessa ei ollut episodimaista, eikä joukko väkivaltaisia tapahtumia, vaan se vaikutti väkivaltaa kokeneen jokapäiväiseen elämään psykososiaalisella tasolla. Väkivallan pahimmat seuraukset olivatkin psyykkisiä ja sosiaalisia, eivätkä fyysisiä. Väkivalta oli pahimmillaan miehen vallankäyttöön perustuva repressiivinen järjestelmä, jonka seurauksena oli sosiaalinen eristäytyminen ja se mahdollisti myös väkivallan pahenemisen. (Nyqvist 2001, 228.) Eron jälkeistä vainoa naisten näkökulmasta tutkinut Anna Nikupeteri (2016) havaitsi tutkimuksessaan, että vainoamisen uhrina oleminen luo jatkuvasti läsnä olevan uhan tunteen, joka rajoittaa ja kontrolloi uhrin arkea sekä toimijuutta ja autonomiaa. Uhrien kerronnassa vaino aikaansai mielenmaailman vääristymisen, ontologisen

perustan kyseenalaistamisen ja luottamuksen menettämisen hyvinvointivaltion luomaan perusturvaan ja avunsaamiseen. (Nikupeteri 2016, 172.)

Sukupuolten välisissä suhteissa myös naisten ja miesten toimijuuteen liitetään erilaisia odotuksia. Naiset mielletään herkemmin passiivisiksi uhreiksi ja miehet taas väkivallan tekijöiksi. (Ronkainen 2017, 25-28.) Väkivallan vaikutuksia toimijuuteen ei kuitenkaan ole juurikaan ymmärretty. Tämä näkyy esimerkiksi tilanteissa, joissa ihmetellään, miksi uhri(nainen) ei lähde väkivaltaisesta suhteesta tai miksi hän antaa pahoinpidellä itseään. Sen sijaan miesten väkivaltaista käytöstä tai huonoon parisuhteeseen jäämistä ei ihmetellä. Tällaisessa keskustelussa unohtuu ymmärrys siitä, miten väkivalta muuttaa ja rajoittaa toimijuutta sekä haavoittaa suhdetta toisiin ihmisiin ja myös murentaa luottamusta itsen. Tähän uhrin jäämiseen väkivaltaiseen suhteeseen liittyy myös naisten näkeminen masokistisina, kun he jäävät suhteeseen. Täten masokistinen käytös tulkitaan kulttuurissamme naistapaisena. (Husso 2016, 75.)

Lähisuhdeväkivaltaa ja uhrin jäämistä väkivaltaiseen suhteeseen voi kuitenkin olla todella vaikeaa ymmärtää, sillä läheisissä suhteissa tapahtuva väkivalta ei määriy lainkaan rationaalisenä toimintana, vaan se ennemminkin kyseenalaistaa käsitystä rationaalisesta toiminnasta ja yksilön valinnoista. Läheiset suhteet muokkaavat vahvasti käsityksiämme itsestämme sekä tavoista olla maailmassa ja suhteessa muihin ihmisiin. Lisäksi erityisesti parisuhteessa luottamus ja läheisyys mahdollistavat ruumiin rajojen ylittämisen. Siksi väkivalta läheisissä suhteissa tunkeutuu alueelle, joka on varattu rakkaudelle ja läheisyydelle ja täten se haavoittaa erityisellä tavalla. (Husso 2016 75-76; Notko 2011; Husso 2003.)

3 LÄHISUHDEVÄKIVALTA SOSIAALI- JA TERVEYSALAN AMMATTILAISTEN NÄKÖKULMASTA

3.1 Lähisuhdeväkivaltatyö Suomessa

Tässä luvussa tarkastelen lähisuhdeväkivaltaan liittyvän työn muotoutumista Suomessa. Tutkielmassani käsitellään lähisuhdeväkivaltaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkökulmasta, joten väkivaltatyön tarkastelu on tärkeää. Kirjoitan ensin lähisuhdeväkivaltatyöhön vaikuttavista kansainvälisistä sopimuksista ja lainsäädännöstä ja sen jälkeen lähisuhdeväkivaltatyöstä käytännössä. Suomessa lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan tiedostaminen poliittisena ja yhteiskunnallisena ongelmana syntyi vastauksena kansainvälisiin sopimuksiin ja toimenpideohjelmiin verrattain myöhään, vasta 1990-luvulla. Silloin Suomessa alkoi käytännössä kansallisen tason toiminta väkivallan parissa niin, että väkivallan vähentämiseen edellytettiin poliittista sitoutumista. (Ronkainen 2008; Nousiainen & Pentikäinen 2017, 54.) Tätä aikaisemmin useat kansalliset järjestöt ja aktivistit olivat jo toimineet aktiivisesti. (Ronkainen 2008.)

Suomalaisen lähisuhdeväkivaltatyön muotoutumisessa merkittävä piirre on ollut se, että siinä on noudatettu tiukasti sukupuolineutraalia lähestymistapaa. Sukupuolineutraalius onkin ollut tyypillistä niin suomalaisessa lainsäädännössä kuin toimenpideohjelmissä. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 53-56.) Sukupuolineutraalius on näkynyt myös siinä, että kansainvälisiä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä sopimuksia ja toimenpideohjelmia on sovellettu täällä sukupuolineutraalimmassa muodossa (Virkki 2017). Keskeisiä kansainvälisiä sopimuksia lähisuhdeväkivallan näkökulmasta ovat olleet muun muassa CEDAW, Euroopan ihmisoikeussopimus ja Istanbulin sopimus. YK:n naisten oikeuksien yleissopimus CEDAW ratifioitiin Suomessa 1986. Sopimus kieltää kaiken naisiin kohdistuvan syrjinnän jäsenmaissaan. Vaikka sopimuksessa ei varsinaisesti mainita sukupuolistunutta väkivaltaa, on se sisällytetty myöhemmässä, vuonna 1992 annetussa yleissuosituksessa naisiin kohdistuvan syrjinnän muodoksi. (General Recommendation No. 19.) Myös Euroopan ihmisoikeussopimus EIS (63/1999) liittyy lähisuhdeväkivaltatyöhön asettamalla velvollisuuksia valtiolle. Sen 2. artiklan mukaisesti valtion on suojattava laissa jokaisen

oikeus elämään. Voidaan ajatella, että viranomaisen tulisi puuttua lähisuhdeväkivaltaan, että noudatetaan tätä sopimusta. (Kaitue ym. 2007, 37.)

Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta astui Suomessa voimaan 1.8.2015. Tämä sopimus on ollut merkittävä sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta ja siksi esittelen sen sisältöä seuraavaksi hieman tarkemmin. Sopimuksessa naisiin kohdistuva väkivalta määritellään vakavaksi ihmisoikeusloukkaukseksi, syrjinnäksi ja rikokseksi. Suomessa lähisuhdeväkivaltaan on tyypillisesti suhtauduttu sosiaalisena ongelmana, eikä ihmisoikeusloukkauksena tai rikoksena. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 46, 54). Naisiin kohdistuva väkivalta tapahtuu usein yksityisellä elämän alueella ja siksi se onkin jäänyt pimentoon, eikä ole ollut samalla tavalla rikosoikeudellisen sääntelyn piirissä kuin julkisilla paikoilla tapahtunut miehiin kohdistuva väkivalta. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 55.) Tämä on näkynyt esimerkiksi myöhäisessä reagoimisessa lähisuhdeväkivallan rikosoikeudelliseen sääntelyyn. Esimerkiksi yksityisellä paikalla tehdystä pahoinpitelystä tuli Suomessa yleisen syytteen alainen rikos vasta vuonna 1995, kun taas naapurimaassamme Ruotsissa vastaava muutos tehtiin jo vuonna 1982. (Kaitue ym. 2007, 41-42.)

Istanbulin sopimusta sovelletaan Suomessa kaikkiin perheväkivallan uhreihin, myös miehiin ja poikiin, mutta huomiota kiinnitetään erityisesti naisiin ja tyttöihin perheväkivallan uhreina. Sopimuksessa korostetaan väkivallan ennaltaehkäisyä, mutta lisäksi se sisältää velvoitteita uhrin auttamisen ja suojelemisen suhteen sekä tekijän rikosoikeudellisen vastuun toteutumiseen. (STM 2017.) Istanbulin sopimuksessa onkin velvoitettu valtioita rikosoikeuden uudelleen tarkasteluun ja rikoslain muutoksiin lähisuhdeväkivallan osalta (Kainulainen & Niemi 2017, 113-127; Nousiainen & Pentikäinen 2017, 54). Istanbulin sopimuksen mukaan valtion tulisi ankaroittaa väkivaltaan liittyviä rangaistuksia tietyin perustein. Näitä perusteita ovat väkivallan kohdistuminen läheiseen ihmiseen, lapsen läsnäolo väkivaltatilanteessa, väkivallan toistuminen sekä uhrin erityinen haavoittuvuus korkean iän tai vammaisuuden vuoksi. (Kainulainen & Niemi 2017, 113-115.)

Istanbulin sopimuksessa edellytetään valtiolta sukupuolisensitiivisiä toimia väkivallan suhteen. Sopimus antaa valtioille konkreettisia välineitä naisiin kohdistuvan väkivallan

mitätöinnin, vähättelyn sekä väkivallan uhreja syyllistävän kulttuurin muuttamiseksi. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 53-56.) Väkivallan ennaltaehkäisyn keskeisinä keinoina nähdään valistus ja koulutus. Ennaltaehkäisy edellyttää myös muutoksia kulttuuriin ja toimintatapoihin ja naisten ja miesten sosiaaliin ja kulttuurisiin käyttäytymismalleihin. Kaavamaiset käsitykset naisten ja miesten rooleista ja ajatus naisten alhaisemmasta asemasta tulisi poistaa perinteitä, ennakkoluuloja, käytäntöjä ja tapoja muokkaamalla. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 47.)

Edellä esittämäni Istanbulin sopimus ei kuitenkaan ole ainut viime vuosikymmenen aikana tapahtunut muutos lähisuhdeväkivaltaan liittyvän työn kannalta, sillä myös lähisuhdeväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö on muuttunut Suomessa tuona aikana (Niklander, Peltonen, Notko & Husso 2019, 18.). Muutokset ovat näkyneet muun muassa turvakoteihin liittyvässä lainsäädännössä. Lakimuutosten myötä turvakotipalveluista on tullut kaikille lähisuhdeväkivallan uhreille avoimia, ympärivuorokautisia kriisityön yksiköitä, jotka ovat asiakkaalle maksuttomia. (1354/2014, 1§ ja 3§.) Aikaisemmin kunta päätti asiakkaan tarpeesta saada turvakotipaikka. Lisäksi lähisuhdeväkivaltaan liittyvä suunnan muutos on näkynyt Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 11§), jonka mukaan kunnan tulee järjestää sosiaalipalveluja lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Tuen tarve liittyy tilanteisiin, joissa henkilö on altistunut väkivallalle tai väkivallalla uhkailulle tai häneen on kohdistettu väkivaltaa perheessä tai lähipiirissä. Sosiaalihuoltolaissa otetaan huomioon lähisuhdeväkivallan monimuotoisuus ja erilaiset ilmenemismuodot. (HE 164/2014.)

Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö (STM) vastaa lähisuhdeväkivaltatyöhön liittyvästä suunnittelusta ja ohjauksesta. STM:n tavoitteena on kehittää palvelujärjestelmää siten, että lähisuhdeväkivallan osapuolille on tarjolla palveluja ja tukea asuinpaikasta riippumatta. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos (THL) taas vastaa valtakunnallisesta lähisuhdeväkivallan ehkäisystä. Suomessa väkivaltatyölle ominaista on ollut se, että se on ollut paljolti erilaisille kansalaisjärjestöille ulkoistettua ja tämä on aiheuttanut alueellisia eroja ja sattumanvaraisuutta palveluihin. Pienillä paikkakunnilla palveluja on vähemmän tarjolla, mutta isoissa kunnissa on haasteena palvelujen suuri kysyntä. (Ronkainen 2008; Mäkeläinen ym. 2012.) Väkivaltatyössä keskeisinä toimijoina Suomessa ovat olleet Ensi- ja turvakotien

liitto ja RAY:n rahoittamat järjestöt. Väkivaltatyöhön koulutus on ollut myös järjestöjen ja täydennyskoulutusten varassa. Väkivallan uhreille ja tekijöille ei ole selkeää toimintamallia/hoitonohtausjärjestelmää palveluissa, kuten esimerkiksi päihdeongelmallisille on. (Ronkainen 2008.)

Suomessa toimii tiettyjä väkivaltaspesifejä organisaatioita, kuten turvakoteja ja miehille tarkoitettu Lyömätön linja. Näissä organisaatioissa keskitytään yksinomaan väkivaltatyöhön. (Nyqvist 2001, 9; Keskinen 2005, 92-93.) Lisäksi väkivaltatyötä tehdään sellaisissa palveluissa, joissa työskennellään myös monien muiden ongelmien parissa. Tällaisia yleisten palvelujen organisaatioita ovat poliisi, oikeuslaitos, terveydenhuolto, sosiaalitoimi ja perheneuvola. (Keskinen 2005, 92-93.) Tässä tutkielmassa käytettävässä aineistossa on haastateltu sekä väkivaltaspesifeissä organisaatioissa eli turvakodeissa että yleisten palvelujen organisaatioissa eli sosiaalitoimissa, perheneuvolassa ja terveydenhuollossa työskenteleviä henkilöitä.

Käytännössä väkivaltatyö tapahtuu sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten toimesta ja heiltä haetaan apua väkivaltaan liittyviin ongelmiin (Virkki ym. 2011; lisää lähteitä). Terveydenhuollossa tehty tutkimus on osoittanut, että asiakkaiden kokema lähisuhdeväkivalta on tullut ilmi usein vain strukturoidun ja systemaattisen kysymisen avulla (Notko ym. 2011). Täten olisikin tärkeää, että väkivallan kokemuksia kartoitettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkailta samoin kuin esimerkiksi päihteidenkäyttöä. Systemaattisen kysymisen puutteen lisäksi Ronkainen (2008) on nostanut esiin vapaaehtoisuuden periaatteen ja etsivän työn puutteen väkivaltatyön ongelmina. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvää työtä on kuitenkin kehitetty Suomessa paljon 2000-luvulla. Kehittämishankkeista huolimatta väkivaltatyölle kehitetyt mallit eivät ole useinkaan juurtuneet organisaation rakenteisiin tai käytäntöihin. (Notko & Husso 2019, 86.) Osa väkivaltatyön haasteista liittyykin juuri siihen, että työntekijät ovat väsyneitä jatkuviin hankkeisiin ja projekteihin, joita työelämä vaatii toteuttamaan. Täten väkivaltatyöhön kehitetyt käytännöt eivät välttämättä juurru käytäntöön työntekijöiden projektiväsymyksen vuoksi. (Husso ym. 2014, 273-276.)

Olen tässä luvussa luonut kuvaa suomalaisen väkivaltatyön muotoutumisesta poliittisella ja lainsäädännöllisellä sekä organisaatioiden ja työntekijöiden tasolla. Yhteenvedona voidaan

sanoa, että lähisuhdeväkivaltaongelmaan herääminen tapahtui Suomessa melko myöhään ja kansainvälisen paineen alaisena. Väkivaltatyön kenttä on hajanainen ja väkivaltayön käytännöt vaihtelevia. Väkivaltatyötä kuitenkin kehitetään jatkuvasti, jotta ongelmaan pystyttäisiin vastaamaan paremmin. EPRAS-projekti, jossa tässä tutkielmassa käytetty aineisto on kerätty, on yksi esimerkki laaja-alaisesta kehittämishankkeesta, jolla on tuotettu koulutuspaketti, tutkimustietoa ja kansalaiskapanja lähisuhdeväkivaltaan liittyen (Niklander, Notko & Husso 2019, 5-6).

3.2 Lähisuhdeväkivallasta käytetyt käsitteet sosiaali- ja terveysalalla

Puhetapoja tarkasteltaessa mielenkiintoisia ovat käsitteet, joilla sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset puhuvat lähisuhdeväkivallasta. Väkivallasta käytetään monenlaisia käsitteitä. Osa niistä viittaa esimerkiksi uhrin ikään, kuten lapsen kaltoinkohtelu, osa taas itse tekoon, kuten raiskaus tai vainoaminen. (Husso ym. 2017.) Tavat, joilla ilmiöt nimetään ovat merkityksellisiä, sillä ne ohjaavat sitä, miten jokin asia ymmärretään. Jos esimerkiksi väkivallasta puhutaan perheväkivaltana, niin väkivallan tekijöitä ja uhreja ei erotella toisistaan. “Naisiin kohdistuva väkivalta” tai “lapsiin kohdistuva väkivalta” käsitteinä taas tuovat esille väkivallan uhrin.

Suomalaista suhtautumista lähisuhdeväkivaltaan on luonnehdittu sukupuolineutraaliksi niin poliittisella tasolla kuin viranomaistasolla (Keskinen 2005; Virkki 2017). Sukupuolineutraalin suhtautumisen väkivaltaan on todettu vaikuttaneen siihen, mitä käsitteitä keskustelussa suositaan (Keskinen 2005, 103). 1980-luvulle asti suomalaisessa turvakotikirjallisuudessa, viestinnässä ja käytännön työssä käytettiin perheväkivallan käsitettä (Jäppinen 2015, 50-51). Sittemmin rinnalle on tullut lähisuhdeväkivallan käsite. Perheväkivalta-käsitettä on kritisoitu siitä, että se käsittää väkivallan laajasti koko perheen ongelmana, eikä huomioi toimijuussuhteita tai sukupuolten välisiä eroja väkivallassa (Husso 2003, 41-42). Kritiikin kohteena on ollut myös se, että käsite ei anna tilaa väkivallan analysointiin sukupuolten välisten valtasuhteiden, seksuaalisuuden ja sukupuolijärjestelmän näkökulmasta. (Ronkainen 1998, 12).

Työntekijöiden käyttämien käsitteiden muodostumiseen vaikuttaa se, miten virallisissa valtakunnallisissa instituutioissa, kuten Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) ja Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä (STM) väkivallasta puhutaan. Merkityksellistä on se, kuinka nämä valtakunnalliset ja viralliset instituutiot käyttävät lähisuhdeväkivaltaan liittyviä käsitteitä ja kuinka lähisuhdeväkivalta ilmiönä konstruoidaan näiden tahojen toimesta. Erityisesti THL on työntekijän näkökulmasta merkittävässä asemassa, sillä se tarjoaa paljon lähisuhdeväkivaltaan liittyvää ohjeistusta sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. Käyttämäni haastatteluaineisto on kerätty vuosina 2017-2018. Esittelen tässä saatavilla ollutta THL:n, STM:n ja valikoitujen kaupunkien ohjeistusta vuosilta 2019 ja 2020 ja tarkastelen erityisesti termien määrittelyä.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (2019) on määritellyt lähisuhdeväkivaltaa sen parissa työskenteleville ammattilaisille suunnatulla sivustolla seuraavasti: *“Lähisuhdeväkivallasta puhutaan, kun henkilö on väkivaltainen nykyistä tai entistä kumppaniaan, lastaan, lähisukulaistaan tai muuta läheistään kohtaan. Lähisuhdeväkivalta tapahtuu tyypillisesti yksityisillä paikoilla kuten kodeissa. Lähisuhde- ja perheväkivallan uhri on usein erityisen suojan tarpeessa, sillä hän on läheisestä ihmissuhteesta johtuen haavoittuvassa ja tekijästä jollakin tavoin riippuvaisessa asemassa.”* (THL 2019a.) STM:n (2019) *“Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen”* -sivustolla taas todetaan, että lähisuhteessa ja perheessä ilmenevä väkivalta voi olla fyysistä, henkistä, seksuaalista, omaisuuteen kohdistuvaa tai taloudellista väkivaltaa tai sillä uhkaamista. Myös laiminlyönti ja kaltoin kohtelu ovat väkivaltaa. (STM 2019.) Mielenkiintoista on, että sukupuolta ei kummallakaan sivustolla tuoda esiin, vaan lähisuhdeväkivallasta puhutaan sukupuolineutraaliin sävyyn. Tosin THL:n sivustolla mainitaan, että raskaana olevat ja pienten lasten äidit ovat erityisessä riskissä joutua lähisuhdeväkivallan uhriksi (THL 2019a).

THL:n mukaan väkivalta vaatii monialaista yhteistyötä ja sitä ehkäistään *“vähentämällä riskitekijöitä, kuten lapsiperheköyhyyttä ja päihde- ja mielenterveysongelmia, tukemalla väkivallatonta vanhemmuutta, järjestämällä seksuaali-, tunne- ja turvataitokasvatusta lapsille ja nuorille, huolehtimalla sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten riittävästä osaamisesta ja ottamalla käyttöön monialaisia työmenetelmiä väkivaltaan puuttumiseksi.”* (THL 2019b.) Mielenkiintoinen huomio tästä THL:n listauksesta on se, että siinä ei ole

mainittu lainkaan sukupuoleen liittyviä seikkoja väkivallan ehkäisyssä. Itse asiassa THL:n listaamat väkivallan vähentämisen seikat pohjautuvat osittain väkivallan yksilökeskeisiin selityksiin (ks. Nyqvist 2001, 22-23), joihin ei kuulu ymmärrys väkivallasta sukupuolistuneena ongelmana.

Uudessa THL:n (2020b) julkaisemassa väkivaltakäsitteiden sanastossa jaotellaan väkivaltaa ihmissuhteiden mukaan lähisuhdeväkivallaksi, perheväkivallaksi, parisuhdeväkivallaksi ja seurusteluväkivallaksi. Sanastossa lähisuhdeväkivalta määrittyy muiden yläkäsitteeksi ja se määritellään väkivallaksi, *“jonka tekijä ja kohde ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa”* (THL 2020b). Perheväkivalta sen sijaan rajataan saman perheen jäsenen kohdistuvaksi väkivallaksi. Parisuhdeväkivalta seurustelukumppaniin, nykyiseen tai entiseen puolisoon kohdistuvaksi ja seurusteluväkivalta nuorten välisissä parisuhteissa ilmeneväksi väkivallaksi. Lisäksi jaottelua tehdään sukupuolen mukaisiin ja väestöryhmän mukaisiin muotoihin. Tämä väkivaltakäsitteiden sanasto on kuitenkin julkaistu tässä tutkielmassa aineistona käytettyjen haastatteluiden jälkeen, joten sillä ei ole ollut vaikutusta tämän tutkielman tuloksiin.

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten väkivaltakäsitteitä tarkasteltaessa mielenkiintoista on huomioida sitä, mitä käsitteitä käytetään ja onko jokin käsitteistä toista yleisempi tai harvinaisempi. Tarkastelin THL:n, STM:n ja muutaman suuren kaupungin (Helsinki, Tampere ja Jyväskylä) verkkosivujen perusteella sitä, kuinka usein mitäkin käsitteitä väkivallasta käytetään. Tarkastelin lähisuhdeväkivallan, perheväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan käsitteiden esiintymistä, sillä ne olivat kiinnostuksen kohteena myös tässä tutkielmassa käytetyssä haastatteluaineistossa.

THL:lla on paljon ohjeistuksia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille, jotka työskentelevät lähisuhdeväkivallan parissa. Ohjeistuksia ja väkivaltatyöhön sopivia lomakkeita löytyy kohderyhmittäin. Tarkastelin lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille suunnattuja ohjeistuksia verkkosivuilta *“Lähisuhdeväkivalta”* (THL 2019a), *“Väkivallan ehkäisy”* (THL 2019b), *“Kunnilla on velvollisuus tehdä ehkäisevää väkivaltatyötä”* (THL 2019c), *“Väkivallan vaikutukset”* (THL 2019d) ja *“Väkivaltaan puuttuminen”* (THL 2019e). Näiden lisäksi tarkastelin lasten, nuorten ja ammattilaisten parissa

työskenteleville suunnattuja lomakkeita. Näitä olivat “Lomakkeet väkivallan puheeksiottamiseen ja kirjaamiseen” (THL 2020a), “Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake” (THL 2013a) sekä “Lähisuhdeväkivallasta kysyminen ja uhrin kohtaaminen” (THL 2013b). Näistä ohjeistuksista vuonna 2013 julkaistut ovat olleet saatavilla myös haastatteluiden ajankohtana. Lisäksi tarkastelin ikäihmisten kanssa työskenteleville suunnattuja ohjeistuksia (THL 2019f) sekä sukupuolten tasa-arvoon liittyvää sivustoa, jossa kirjoitettiin lähisuhdeväkivallasta osana sukupuolistunutta väkivaltaa (THL 2019g). Kaikilla tarkastelemillani verkkosivuilla lähisuhdeväkivaltaa käytettiin käsitteenä eniten. Myös perheväkivaltaa käytettiin käsitteenä ja monessa kohtaa käytettiin yhdistelmää “*lähisuhde- ja perheväkivalta*”. Perheväkivaltaa ei kuitenkaan määritelty verkkosivuilla erikseen, kuten lähisuhdeväkivalta määriteltiin.

Taulukko 1: Väkivaltakäsitteet THL:n verkkosivuilla 10.1.2020

	Lähisuhdeväkivalta	Perheväkivalta	Naisiin kohdistuva väkivalta
Lasten, nuorten ja perheiden parissa työskenteleville suunnatut ohjeistukset	32	12	3
Lasten, nuorten ja perheiden parissa työskenteleville suunnatut lomakkeet	36	4	0
Ikääntyneiden parissa työskenteleville suunnatut ohjeistukset	11	1	0 (Kaksi linkkiä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen)
Lähisuhdeväkivalta (Sukupuolistunut väkivalta -verkkosivulla)	5	0	1
Yhteensä	84	17	4

STM:n osalta kävin läpi väkivaltakäsitteiden käyttöä “Hallituksen tasa-arvo-ohjelman väliraportissa 2016-2019” ja “Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa”. Ensimmäisessä näistä käsitteenä käytettiin eniten naisiin kohdistuvan väkivallan käsitettä, toiseksi eniten lähisuhdeväkivallan käsitettä ja huomattavasti vähemmän perheväkivallan käsitettä (STM 2018). “Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa” taas perheväkivallan käsitettä käytettiin enemmän kuin lähisuhdeväkivallan käsitettä. Naisiin kohdistuvan väkivallan käsitettä käytettiin tässä kontekstissa eniten. Naisiin kohdistuvan väkivallan käsite yhdistettiin kuitenkin monessa kohtaa perheväkivaltaan tai lähisuhdeväkivaltaan siten, että kirjoitettiin *“naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan/lähisuhdeväkivallan”* yhdistelmästä. (STM 2017.)

Myös paikkakuntien omilla ohjeistuksilla on vaikutusta niissä työskentelevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten omaksumiin puhetapoihin. Esimerkiksi Jyväskylän kaupungin verkkosivuilta löytyy haulla lähisuhdeväkivalta 31 tulosta, mutta perheväkivalta-haulla vain 1 tulos. Naisiin kohdistuva väkivalta -haulla ei löydy lainkaan tuloksia. (Jyväskylän kaupunki 2020a; Jyväskylän kaupunki 2020b; Jyväskylän kaupunki 2020c.) Alla olevassa taulukossa näkyvät vastaavat hakutulokset myös Tampereen kaupungin ja Helsingin kaupungin osalta (Tampereen kaupunki 2020a; Tampereen kaupunki 2020b; Tampereen kaupunki 2020c; Helsingin kaupunki 2020a; Helsingin kaupunki 2020b; Helsingin kaupunki 2020c).

Taulukko 2: Väkivaltakäsitteet THL:n, STM:n, Helsingin kaupungin, Tampereen kaupungin ja Jyväskylän kaupungin verkkosivuilla 10.1.2020

	Lähisuhdeväkivalta	Perheväkivalta	Naisiin kohdistuva väkivalta
THL	84	17	4
STM	19	20	38
Helsingin kaupunki	7	7	6
Tampereen kaupunki	17	23	4
Jyväskylän kaupunki	31	1	0
Yhteensä	158	68	52

Yhteenvetona sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten käyttämistä käsitteistä voidaan sanoa, että jos STM:n julkaisemat raportit ja toimeenpanosuunnitelmat jätetään huomiotta, ovat sukupuolineutraalit lähisuhdeväkivallan ja perheväkivallan käsitteet selvästi suositumpia kuin väkivallan sukupuolittuneisuuteen viittaava naisiin kohdistuvan väkivallan käsite. Sen sijaan naisiin kohdistuvan väkivallan käsitettä vaikutettaisiin käytettävän monesti tilanteissa, joissa on poliittinen agenda. Lisäksi havaintoni mukaan lähisuhdeväkivallan ja perheväkivallan käsitteitä käytetään usein päällekkäin, eikä niiden merkityksiä ole aina selvästi eroteltu toisistaan. Lähisuhdeväkivallan ja perheväkivallan käsitteiden eri sisältöä on kuitenkin tarkennettu THL:n uudessa väkivaltakäsitteiden sanastossa (2020b).

3.3 Aiempi tutkimus väkivaltatyön ammattilaisten näkökulmasta

Lähisuhdeväkivaltaa on tutkittu työntekijänäkökulmasta aiemmissa tutkimuksissa. Esittelen tässä luvussa aluksi työntekijöiden lähisuhdeväkivallan määrittelyyn keskittyviä tutkimustuloksia. Sen jälkeen siirryn käsittelemään vastuun ja toimijuuden kysymyksiä väkivaltatyössä työntekijänäkökulmasta.

Marianne Hester (2011) on tarkastellut lähisuhdeväkivaltaan puuttumista Englannissa. Hänen havaintonsa ovat mielenkiintoisia myös suomalaisen väkivaltatyön näkökulmasta. Hester jäsensi väkivaltaan puuttumista perheväkivallan, lastensuojelun ja lasten tapaamisen planeetoiksi. Näistä ensimmäiseen kuuluvat turvakodeissa ja rikosoikeuden piirissä tehtävä väkivaltatyö. Niiden piirissä tehtävä väkivaltatyö perustuu sukupuoliseen tasa-arvoon sekä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseen. Toisella, eli lastensuojelun planeetalla taas työskentelevät sosiaalityöntekijät, joiden asiakkaana ovat perheet. Heidän työtänsä ohjaavat lapsen etu sekä sukupuolineutraali lähestymistapa lähisuhdeväkivaltaan. Kolmannella, eli lasten tapaamisten planeetalla työskentelevät lastenvalvojat sekä perheoikeuden työntekijät. Näillä eri planeetoilla on siis omat, erilaiset lähtökohdansa suhteessa väkivaltatyöhön ja työntekijät määrittelevät naisten ja lasten turvallisuutta eri lähtökohdista. (Hester 2011.) Tässä tutkielmassa käytettävässä aineistossa on Hesterin ajatuksia mukailten haastateltu

lastensuojelun ja perheväkivallan planeettojen työntekijöitä. Tutkielman aineistoon kuuluu kuitenkin myös työntekijöitä, joita ei Hesterin malli tavoita, kuten aikuisten ja ikäihmisten kanssa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä.

Suvi Keskinen (2005) on tarkastellut väitöskirjassaan perheammattilaisten työskentelyä miesten naisiin kohdistaman parisuhdeväkivallan parissa. Tutkimuksessa keskityttiin ammattilaisten väkivaltatyön konstruktioihin ja käytäntöihin. Keskinen löytämät väkivaltakonstruktiot jakoutuivat kahteen: ”väkivaltaan vallankäyttönä” ja ”väkivaltaan oireena”. Näistä ensimmäisessä väkivalta nostettiin esiin muiden ongelmien joukosta ja sen tunnuspiirteitä jäsennettiin. ”Väkivalta oireena” -konstruktiossa sen sijaan väkivalta nähtiin oireena perustavammasta ongelmasta, kuten parisuhde- tai perheongelmista. Keskinen tutkimissa perheneuvoloissa parisuhdeväkivallasta puhuttiin systemaattisesti perheväkivallan käsitettä käyttäen ja työntekijät käsittivät parisuhdeväkivallan koskettavan koko perhettä. Sukupuolittuneita termejä, kuten naisiin kohdistuvan väkivallan käsitettä sen sijaan ei käytetty. (Keskinen 2005, 170.)

Maija Jäppinen (2015) on tutkinut väitöskirjassaan väkivaltaa kokeneiden naisten auttamistyötä Venäjällä kansalaisjärjestöjen perustamissa naisten kriisikeskuksissa sekä julkisen sektorin ylläpitämällä kriisiosastoilla. Hän tutki väkivaltatyön käytäntöjä väkivallan ongelmanmäärittelyjen, sukupuolelle annettujen merkitysten sekä toimijuuden näkökulmasta. Koska tutkimus tehtiin Venäjällä, tulokset eivät kuitenkaan ole suoraan yleistettävissä Suomeen. Jäppisen tutkimuksessa ilmeni, että työntekijät käsittelivät väkivaltaa sekä laajan että spesifin väkivaltakäsityksen kautta. Spesifi väkivaltakäsitys muistutti Keskinen (2005) ”vallankäyttö” -konstruktiota. Siinä väkivaltaan yhdistyivät vallan ja kontrollin elementit ja väkivalta määrittyi tarkkarajaiseksi ongelmaksi. Laajassa väkivaltakäsityksessä väkivalta taas saattoi unohtua muun työskentelyn joukkoon, sillä siinä väkivallaksi määriteltiin melkein kaikki ikävät ja paha mieltä aiheuttavat asiat perhesuhteissa. Vallan ja kontrollin sijaan väkivaltaa tulkittiin konfliktien kautta ja väkivallaksi määrittyi kaikki perheessä tapahtuva riitely. (Jäppinen 2015, 124, 166.)

Jäppisen (2015) tutkimuksessa työntekijät tulkitsivat väkivallan syitä sekä yksilökeskeiseen ajatteluun liittyvillä tavoilla, jolloin väkivallan syyt paikannettiin tekijän tai uhrin

henkilöhistoriaan tai lapsuudenkokemuksiin että yhteiskunnan rakenteiden ja kulttuurin tasolle asettuvilla tavoilla, jolloin väkivalta näyttäytyi sukupuolistuneena vallankäyttönä. Rakenteelliset selitysmallit näkyivät enemmän sellaisissa naisjärjestöjen kriisikeskuksissa, joissa oltiin sitouduttu feministisen väkivaltatyön periaatteisiin, kun taas julkisilla kriisiosastoilla väkivaltaa tulkittiin enemmän yksilökeskeisillä malleilla. (Jäppinen 2015, sivut)

Väkivaltaspesifeissä työorganisaatioissa työote onkin yleensä erilainen kuin yleisten sosiaali- ja terveystalvelujen piirissä, joissa kohdataan väkivallan lisäksi monia muita ongelmia. Esimerkiksi Anna-Laura Marjeta (2010) havaitsi pro gradu -tutkielmassaan, joka käsitteli nais erityisessä väkivaltaorganisaatiossa tuotettuja feministisiä tulkintoja lähisuhdeväkivallasta, että työntekijöiden puheessa väkivalta ymmärrettiin rakenteellisen tason ilmiönä. Lisäksi hän havaitsi, että työntekijöiden huoli kohdistui heidän puheessaan naiseen ja sukupuolten vastakkainasetteluja pyrittiin välttämään. Lähisuhdeväkivallasta puhuttiin sukupuoleen sisältyvänä riskinä, keskustelun ongelmana, sukupuoliroolien ongelmana, miehen strategiana tai sukupuolen korostamisen ongelmana. (Marjeta 2010, 74.)

Turvakodit ovat esimerkki yksinomaan väkivaltatyöhön keskittyneestä organisaatiosta ja niissä tehtävää väkivaltatyötä on tutkittu jonkin verran (esim. Nyqvist 2001; Laine 2005). Turvakotien työn virallisena lähtökohtana on parisuhdeväkivaltaan puuttuminen sekä sen ehkäiseminen perhekeskeisyyden ja lastensuojelun näkökulmista. Työn virallisista lähtökohdista huolimatta Terhi Laine (2005) havaitsi tutkimuksessaan, että turvakotien työkäytännöissä korostuu kuitenkin sukupuolisensitiivisyys työtä ohjaavana periaatteena, vaikka siihen ei ideologisesti ollakaan sitoutuneita. Sukupuolisensitiivisessä työskentelyssä työntekijä tiedostaa oman sukupuolensa, työskentely on asiakaslähtöistä ja perhe nähdään yksilöiden kautta. (Laine 2005, 183-184.) Suomessa miesten kanssa tehtävän työn syntyminen on perustunut naisille suunnattuun turvakotijärjestelmään. Miesten kanssa tehtävää väkivaltatyötä tarkastelleet Juha Holma ja Leo Nyqvist (2017, 97) ovat todenneet, että valtaosassa suomalaisista miestyöhön liittyvistä projekteista ei ole nostettu sukupuolta esiin ideologisella tasolla. Sukupuoli- ja naisnäkökulma otetaan kuitenkin huomioon muutamassa organisaatiossa, jotka ovat Lyömätön linja Espoossa, Oulun miestyön keskus Varikko ja Jyväskylän malli.

Auttamistyön näkökulmasta lähisuhdeväkivaltaan liittyvää työtä on tutkittu myös oikeudellisesta näkökulmasta. Johanna Niemi-Kiesiläinen (2004) on tarkastellut rikosoikeudellista puuttumista parisuhdeväkivaltaan. Hänen havaintojensa mukaan suomalainen oikeusjärjestelmä arvottaa väkivaltarikoksia vähemmän vakavina kuin yleisiin intresseihin tai omaisuuteen kohdistuvia rikoksia. Väkivaltaan parisuhteessa tulisi hänen mukaansa suhtautua vakavammin, jotta toivottuja lopputuloksia saataisiin aikaan. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 385-386.) Väkivaltaa ja huoltoriitoja tutkinut Teija Hautanen (2010) havaitsi tutkimuksessaan, että sekä tuomarit että sosiaalityöntekijät käsittelevät väkivaltaväitteitä huoltoriitojen kontekstissa usein ympäripyöreästi. Väkivaltaväitteet saattoivat vaikuttaa lasten tapaamisista, huollosta ja asumisesta annettuihin ratkaisuihin, mutta yhdenmukaisia käytäntöjä ei ollut. Mielenkiintoista on, että tuomarit eivät pääosin nähneet parisuhdeväkivallalla olevan merkitystä päätökseen. Tämä ilmeni siinä, että sekä sosiaalityöntekijöiden että tuomareiden tavoissa käsitellä väkivaltaa oli hyvin tavallista, että väkivaltaa ei käsitelty ollenkaan, siihen ei otettu selkeää kantaa tai siitä puhuttiin ympäripyöreästi. Johanna Hiitola (2015) sen sijaan on tarkastellut väkivaltaa ja vanhemmuutta hallinto-oikeuksien huostaanottoa koskevissa päätösasiakirjoissa. Hiitolan (2015) tutkimuksessa ilmeni, että väkivalta on yleinen syy huostaanottopäätöksiin. Keskeinen havainto sekä Hautanen (2010, 120) että Hiitolan (2015, 114) tutkimuksessa oli, että väkivaltaa tuodaan huomattavasti enemmän esille sosiaalityön kuin oikeuden toimesta.

Väkivaltatyön näkökulmasta monikulttuurisuus on ajankohtainen aihe, joka näkyi vahvasti myös tämän tutkielman aineistossa. Monikulttuurisuus onkin nähty yhtenä väkivaltatyön haasteena ja koulutustarpeena (Niklander, Peltonen, Fagerlund, Mela, Houtsonen, Notko & Husso 2019, 76). Aiemmissä tutkimuksissa lähisuhdeväkivaltaa on selitetty kulttuurisilla tai etniseen taustaan liittyvillä tekijöillä (Hiitola 2015; Jäppinen 2015). Suomessa naisiin kohdistuva väkivalta onkin nähty pääosin toisten kulttuurien ja erityisesti maahanmuuttajien ongelmana (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 55). Keskinen (2012b) on tutkinut väkivaltatyötä ja etnistä erilaisuutta sukupuolen näkökulmasta. Tutkimuksessaan hän havaitsi, että ammattilaiset puhuivat väkivallasta monikulttuurisessa kontekstissa kulttuuristamisen tai universaalipuheen muodossa. Kulttuuristamisen seurauksena rakentui hierarkisia jakoja kulttuurien välille ja kulttuurit määrittyivät selkeärajaisiksi, toisistaan erilaisiksi ja usein

toisilleen vastakkaisiksi. Universaalissa puhetavassa sen sijaan huomio kohdistettiin väkivallan yhtäläisyyksiin, oli perheen tausta minkäläinen tahansa ja korostettiin kaikille suunnattuja, yleisiä palveluja. Väkivallan ei nähty olennaisesti eroavan etnisen taustan perusteella, eikä kulttuuri saanut merkitystä väkivallan selitystavoissa. Sen sijaan vallankäyttö, kumppanin seksuaalinen kontrolloiminen ja parisuhdeongelmat nousivat väkivallan selityksiksi. Ongelmana universaaliuspuheessa on se, että erojen käsittelylle jää hyvin vähän tilaa. (Keskinen 2012b, 296-298, 309-311.)

Edellä olen esitellyt väkivaltatyön ongelmamäärittelyihin painottuvia tutkimustuloksia. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan vielä väkivaltayöhön liittyviä tutkimustuloksia sukupuolen ja toimijuuden näkökulmasta. Sillä, minkälaisena ongelmana väkivallan parissa työskentelevät tahot väkivallan mieltävät, on merkitystä sille, kenelle asetetaan vastuu väkivallan loppumisesta. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten asenteet lähisuhdeväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan vaikuttavat väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset näkevätkin lähisuhdeväkivallan usein yksilöllisenä ongelmana. Mikäli lähisuhdeväkivalta ja sen aiheuttamat ongelmat nähdään yksilöllisinä ominaisuuksina, niin myös tilanteen ratkaiseminen määrittyy yksilön vastuulle. (Virkki ym. 2011.) Aiemmin esittämässäni Keskinen (2005) ja Jäppisen (2015) tutkimuksissa tyypillistä oli, että vastuu väkivallan loppumisesta asetettiin väkivallan uhrina olleelle naiselle (Keskinen 2005, 358-359; Jäppinen 2015, 3). Jäppisen tutkimuksessa korostui se, että väkivaltaa kokeneille naisille asetettiin painokas odotus muutoshakuisesta toimijuudesta. Naisilta siis odotettiin ratkaisua tilanteeseen ja heidän autonomisuuttaan pyrittiin tukemaan. Tilaa pelolle ja heikkouden tuntemuksille ei jäänyt. (Jäppinen 2015, 3.)

Myös Tuija Virkki (2015) on tutkinut sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkökulmia vastuulliseen toimijuuteen väkivallan lopettamisen suhteen. Tutkimuksessaan hän tarkasteli vastuun jakautumista väkivallan lopettamisen prosessissa ja ammattilaisten ajatuksia heidän omasta asemastaan suhteessa väkivallan tekijään ja kokijaan. Tuloksena Virkki havaitsi neljä eri vastuullisen toimijuuden diskurssia, jotka olivat uhrin vastuullistaminen, uhrin voimaannuttaminen, tekijän vastuullistaminen ja tekijän opettaminen. Sekä uhrin että tekijän vastuullistamisen diskurssit perustuivat yksilön vapaan tahdon kunnioitukselle ja ammattilainen määrittyi henkilöksi, joka vaatii muita ottamaan vastuun. Uhrin

vastuullistamisen diskurssi perustui asiakkaan autonomian ja voluntarismin periaatteille, jossa työntekijät eivät nähneet heillä olevan oikeutta vaikuttaa aktiivisesti asiakkaan valintoihin. Väkivallan uhrille asetui vastuu tilanteen lopettamisesta ja jo tapahtuneesta väkivallasta. Tekijän vastuullistamisen diskurssissa ammattilainen pyrki edistämään väkivallan tekijän oman motivaation löytymistä ja aitoa halua muutokseen väkivallan suhteen. Uhrin voimaannuttamisen ja tekijän opettamisen diskursseissa ammattilainen määrittyi aktiiviseksi toimijaksi, mutta asiakkaille jäi silti vastuu tulevasta. (Virkki 2015.)

Feministisen kritiikin mukaisesti nämä diskurssit perustuvat terapeuttiselle retoriikalle ja kääntävät huomion sosiokulttuurisista tekijöistä yksilötekijöihin. Uhrin voimaannuttamisen ideassa huomio kohdistetaan yksilön toimijuuteen ja kykyyn katkaista väkivallan kierre, eikä tekijälle jää vastuuta väkivallan lopettamisesta. Tekijän opettamisen diskurssissa tekijälle opetettiin muun muassa ihmissuhdetaitoja ja vihanhallintaa. Tässä diskurssissa on kuitenkin riski, että väkivallan uhri joutuu ottamaan oman käytöksen lisäksi vastuun myös tekijän käytöksen muuttamisesta. (Virkki 2015.)

Toimijuuksien ja vastuiden näkökulmasta sukupuolieron lisäksi myös etniset erot ovat mielenkiintoisia ja vaikuttavat työntekijöiden työskentelyyn. Virkki ja Lehtikangas (2014) tutkivat diskurssianalyttisessä tutkimuksessaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tekemiä tulkintoja parisuhdeväkivallan uhreina olleiden naisten tavoiteltavasta toimijuudesta työssä. Tutkimuksen perusteella kaikille parisuhdeväkivaltaa kokeneille asiakkaille tarjottavien palvelujen ja maahanmuuttajanaيسille tarjottavien palvelujen työskentelyssä ilmenee eri diskursseja. Maahanmuuttajanaيسilla nähdään olevan enemmän rajoitteita toimijuudessa kulttuurin ja sukupuolen takia. Kaikki tutkimuksessa ilmenneet diskurssit olivat yksilötasoisia ja tähtäsivät yksilön elämänhallinnan, toimintakyvyn ja kompetenssien muutoksiin. Täten ne sivuuttivat yhteiskunnallisten erojen merkitykset väkivallan ja toimijuuden tarkastelussa. Monikulttuuriset diskurssit ottivat kuitenkin enemmän huomioon yhteiskunnallisia eroja. (Virkki & Lehtikangas 2014.)

4 TUTKIELMAN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Sosiaalinen konstruktioismi

Lähestyn tutkimusaiheeni sosiaalisen konstruktioismin näkökulmasta. Sosiaalisen konstruktioismin lähtökohtana on ajatus siitä, että todellisuus on sosiaalisesti rakentunut. (Berger & Luckmann 1994, 11; Burr 2003). Sosiaaliseen konstruktioismiin nojaavaan tutkimukseen kuuluu seitsemän piirrettä. Ensinnäkin siihen kuuluu ajatus antiessentialismista. Maailmalla ja ihmisillä ei siis ole ennalta määriteltyä, perimmäistä olemusta, vaan niitä tarkastellaan sosiaalisten prosessien kautta. Toiseksi, realismin kyseenalaistamisen avulla kielletään objektiivisten faktojen olemassaolo ja käsitys siitä, että todellisuutta pystyttäisiin havainnoimaan suoraan. Kolmanneksi tieto ymmärretään historialliseksi ja kulttuuriseksi. Neljänneksi kieli nähdään ensisijaisena ajatteluun nähden. Kielen ymmärretään asettavan reunaehdot ajattelulle käsitteellisten kehysten ja kategorioiden kautta. Synnymme kielelliseen todellisuuteen ja siksi kieli näyttäytyy ensisijaisena ajatteluun nähden. Viidenneksi kieli näyttäytyy sosiaalisen toiminnan muotona ja puheella luodaan sosiaalista todellisuutta. Kuudenneksi tutkimuksen huomio kiinnitetään ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisiin käytäntöihin. Seitsemänneksi mielenkiinnon kohteena ovat sosiaalisen vuorovaikutuksen prosessit ja dynamiikat, kun taas rakenteet jäävät vähemmälle huomiolle. (Burr 2003, 5-9.)

Sosiaalinen konstruktioismi on suosittu tieteenfilosofia sosiaalityön tutkimuksessa. Se on laaja suuntaus, jonka alle sijoittuu monenlaisia tutkimuksellisia lähestymistapoja. Sosiaalisen konstruktioismin syntymisajankohta ei ole kovin selkeä, mutta Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin tiedonsosiologista tutkimusta “Social Construction of Reality” (1966) sekä Kenneth Gergenin artikkelia “Social Psychology as History” (1973) voidaan pitää teoksina, jotka loivat pohjan sosiaaliselle konstruktioismille. Näistä ensimmäinen teos sijoittuu sosiologian ja jälkimmäinen sosiaalipsykologian kentälle. (Burr 2003, 12-15; Juhila 2004; Mäntysaari & Lassila 2018, 189.) Sosiaalisen konstruktioismin syntyminen ajoittui postmoderniin liikkeen aikakauteen (Burr 2003, 10). Se syntyi vaihtoehtona strukturalistis-funktionaalille lähestymistavalle, jossa sosiaalisten ongelmien oletetaan

olevan olemassa erillään ilman ihmisten tulkintoja niistä ja tieteellisen tutkimuksen avulla jotkin ilmiöt voidaan määritellä sosiaalisiksi ongelmiksi. Konstruktionistien mukaan sosiaaliset ongelmat eivät kuitenkaan ole objektiivisesti mitattavissa. Ne ovat pikemminkin tulkinnanvaraisia prosesseja, joiden avulla rakennamme käsityksen olosuhteista, jotka näemme alistavina, sietämättöminä taikka epäreiluina. (Miller & Holstein 1993, 6-7.) Sosiaaliseen konstruktionismiin liittyvällä sosiaalisten ongelmien tulkintatyöllä viitataan sellaiseen analyysiin, jossa tarkastellaan auttamistyön instituutioissa rakennettua ymmärrystä instituution kohdeongelmasta sekä ongelmaan liittyvistä asiakastapauksista, toimintatavoista ja tarvittavista muutoksista. Tällaiset prosessit, joissa tulkintoja tehdään, ovat luonteeltaan jatkuvia, ne tapahtuvat paikallistasoisesti ja riippuvat käytännön olosuhteista. (Holstein & Miller 1993, 164.)

Sosiaalinen konstruktionismi ohjaa tutkijaa tarkastelemaan sosiaalityön käytäntöjä tietystä suunnasta. Se korostaa sosiaalityön historiallisuutta ja paikallisuutta ja täten sosiaalityötä ei voida katsoa universaalina tai abstraktina asiana. Esimerkiksi sosiaalityön oppikirjat nähdään aina tiettyyn aikaan ja paikkaan sidottuina. Toiseksi sosiaalityön kohtaamisissa konstruoidaan kulloinkin työntekijöiden ja asiakkaiden suhteet ja käsiteltävät asiat. Kolmanneksi sosiaalisessa konstruktionismissa herää kysymys tutkijan positiosta ja osallisuudesta vuorovaikutusta erittelevässä tutkimuksessa. Tutkijan omat tulkinnat kietoutuvat tutkimustuloksiin ja ovat täten vain yksi mahdollinen näkökulma tulkita tulokset. (Juhila 2004.) Konstruktionistinen lähestymistapa sopii hyvin myös sukupuolistuneen väkivallan tutkimiseen, sillä sukupuolen ja väkivallan yhteyksien nähdään muodostuvan yhteiskunnan sosiaalisissa prosesseissa. Sukupuolistuneet käytännöt muodostuvat historiallisesti ja kulttuurisesti (Ronkainen & Näre 2008, 21-22). Tutkielmassa olen kiinnostunut tavoista, joilla sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset puhuvat väkivallasta ja sukupuolesta sen yhteydessä. Täten näen, että tieto syntyy ja muokkautuu näissä sosiaalisissa prosesseissa.

4.2 Diskurssianalyttinen lähestymistapa

Ymmärrän diskurssianalyysin tutkielmassani teoreettis-metodologisena viitekehyksenä, joka on ohjannut tapaan lähestyä tutkielman tutkimuskysymyksiä. Työni aineistona ovat sosiaali-

ja terveysalan ammattilaisille tehdyt fokusryhmähaastattelut, joiden tarkasteluun diskurssianalyysi soveltuu hyvin. Diskurssianalyysi on rakentunut sosiaalisen konstruktionismin perinnölle (Juhila 2004; Jokinen 2016, 202). Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti diskurssianalyysissä tarkastellaan, miten sosiaalinen todellisuus rakennetaan kielenkäytössä sekä muussa toiminnassa. Tutkimuskohteeksi määrittyvät täten puhe ja/tai tekstit. (Jokinen 2016, 201-203.) Tiivistäen voisi todeta diskurssien tutkimuksen olevan siis kielen käytön ja merkityksenatojen tutkimusta (Wetherell, Taylor, Yates 2001, 3). Käyn seuraavaksi läpi keskeisiä teoreettisia lähtökohtia Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2016b, 21-42) viittä lähtöoletusta hyödyntäen ja tämän tutkielman diskurssianalyttisen lähestymistavan huomioiden. Sen jälkeen esittelen diskurssianalyysin eri tutkimussuuntauksista ja tämän tutkielman paikantumisesta diskurssianalyysin kentälle.

Ensinnäkin, diskurssianalyysissä kielenkäyttö nähdään luonteeltaan konstruktivisena, sosiaalista todellisuutta rakentavana. Kielen avulla siis järjestetään, uusinnetaan ja muunnetaan sosiaalista todellisuutta, jossa elämme. (Wetherell 2001a, 15-16; Jokinen ym. 2016b, 21-25.) Kielen ajatellaan jäsentyvän sosiaalisesti jaettuina merkityssysteeminä, jotka muodostuvat suhteessa toisiinsa. Esimerkiksi käsityksemme eri väreistä muodostuvat tällä tavoin suhteessa toisiinsa. Lisäksi kieleen liittyy ei-heijastavuuden ajatus, mikä tarkoittaa sitä, että kieli ei suoraan heijasta todellisuutta vaan mielenkiinto on siinä, miten sosiaalista todellisuutta rakennetaan. (Jokinen ym. 2016b, 21-25.)

Toiseksi, diskurssianalyysissä oletetaan, että sosiaalinen todellisuus hahmottuu moninaisesti ja sisältää useita keskenään kilpailevia ja rinnakkaisia merkityssysteemejä. (Jokinen ym. 2016b, 25-28.) Diskurssit, merkityssysteemit ja tulkintarepertuaarit ovat synonyymeja keskenään. Jokisen ym. (2016b) mukaan olennaista ei ole niinkään se, mikä näistä käsitteistä valitaan käyttöön vaan se, miten ne kussakin tutkimuksessa määritellään. Käytän näistä tässä tutkielmassa diskurssin käsitettä, sillä sen on nähty sopivan tutkimukseen, jossa tarkastellaan ilmiön historiallisuutta, valtasuhteita ja institutionaalisia sosiaalisia käytäntöjä. Tässä tutkielmassa läsnä ovat nuo kolme elementtiä, sillä ne vaikuttavat työntekijöiden käyttämiin käsitteisiin, väkivallan jäsenyksiin sekä sukupuoleen liittyviin puhetapoihin. Diskurssilla tarkoitetaan kulttuurisesti jaettuja ja säännönmukaisia asioiden jäsentämistapoja, joita ihmiset voivat ottaa eri tilanteissa käyttöön ja kommentoida. Diskurssit siis rakentuvat sosiaalisissa

prosesseissa, mutta ne myös rakentavat sosiaalista todellisuutta. (Wetherell 2001a, 15-16; Juhila 2004; Jokinen ym. 2016b, 25-28.) Diskurssilla viitataan merkityksiin, metaforiin, representaatioihin, kuviin, tarinoiden ja väitteisiin, jotka tuottavat tiettyä versiota tapahtumista. Diskurssit tekevät täten mahdolliseksi maailman näkemisen tietyllä tavalla. (Burr 2003, 63-64, 79.)

Kolmanneksi, diskurssianalyyseissa merkityksellinen toiminta nähdään kontekstisidonnaisena. Tällä tarkoitetaan sitä, että analyyseissa huomioidaan aika ja paikka, ja tulkinta suhteutetaan niihin. Aika voidaan ymmärtää sekunneista koko ihmiskunnan historiaan ja paikka neliömetreistä globaaliin, joten vaihtelu kontekstin ymmärtämisessä on suurta. Erilaisia konteksteja ovat lause- ja episodikonteksti, vuorovaikutuskonteksti, kulttuurinen konteksti ja reunaehtokonteksti. (Jokinen ym. 2016b, 29-34.) Tässä tutkielmassa on keskitytty näistä konteksteista erityisesti vuorovaikutuskontekstin ja kulttuurisen kontekstin tarkasteluun. Vuorovaikutuskontekstissa analyyseissa huomioidaan edellisten puheenvuorojen vaikutus seuraaviin. Kulttuurisessa kontekstissa analyysi ulottuu keskustelutilanteen ulkopuolelle ja aineistosta pyritään tunnistamaan esimerkiksi yleiseen yhteiskunnalliseen ilmapiiriin liittyviä seikkoja. (Jokinen ym. 2016b, 29-34.)

Neljänneksi, diskurssianalyyseissa toimijoiden nähdään kiinnittyvän merkityssysteemeihin. Keskeisimpänä tutkimuskohteena eivät siis ole yksilöt vaan sosiaaliset käytännöt. Yksilöt tuottavat eri tilanteissa erilaisia merkityssysteemejä kielen avulla. Diskurssianalyyseissa kiinnostavia ovat prosessit, joilla erilaiset ”minät” rakennetaan. Kun huomio kiinnitetään prosesseihin niin staattiset käsitteet, kuten roolit tai tyytit unohdetaan. Subjektipositio on sopivampi diskurssianalyyseihin. Sillä päästään käsiksi näihin erilaisiin toimijaulottuvuuksiin ja se on oivallinen kuvaamaan toiminnan rajoituksia, mutta myös toimijan aseman vaihteluita. (Jokinen ym. 2016b, 34-36.) Subjektipositioihin liittyen oleellista on huomioida, että sillä, kuka ja minkälaisesta asemasta käsin kieltä käytetään, on merkitystä. Erilaisten faktojen rakentaminen voidaan nähdä vallankäyttönä, sillä se ajaa yhdenlaista tapaa merkityksellistää todellisuus. Arvovaltaisesta ja asiantuntevasta asemasta, esimerkiksi pääministerin tai lääkärin positioista lausutut seikat otetaan usein totena. (Juhila 2004.)

Viidenneksi, diskurssianalyysissä oletetaan, että kielenkäytöllä on seurauksia tuottava luonne. Kiinnostavaa on se, mitä toimija kullakin ilmaisullaan tekee tai tuottaa. Kielenkäytöllä on sekä tilannekohtaisia että ideologisia seurauksia. Näistä ideologisilla seurauksilla viitataan diskurssien ja vallan yhteenkietoutumiseen. Ideologisten seurausten näkyväksi tekeminen onkin yksi diskurssianalyysin tehtävä. (Jokinen ym. 2016b, 37-40.)

Diskurssianalyysi sisältää monia tutkimussuuntauksia, joita on kehitelty eri tieteenaloilla erilaisiin suuntiin (Potter & Wetherell 1987, 6; Juhila 2004). Perinteisesti diskurssianalyysin kenttää on hahmoteltu erottamalla toisistaan kaksi eri tavoin painottunutta lähestymistapaa, joista ensimmäisessä huomio kiinnitetään sosiaalisen todellisuuden monimuotoisuuteen ja toiminnan vaihtelevuuteen ja toisessa taas keskitytään valtasuhteisiin. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016a.) Näistä ensimmäinen perustuu etnometodologiseen ja keskusteluanalyysia seurailevaan lähestymistapaan ja jälkimmäinen poststrukturalistiseen tai foucaultlaiseen lähestymistapaan. Poststrukturalistisen ja etnometodologisen lähestymistavan ympärille on kehittynyt erilaisia traditioita. Kriittinen diskurssianalyysi sekä foucaultlainen diskurssianalyysi ovat esimerkkejä poststrukturalistisista traditioista, kun taas keskusteluanalyysi määrittyy vahvasti etnometodologiseen perinteeseen kuuluvaksi. (Wetherell 1998.) Eri suuntauksilla voidaan aineistosta saavuttaa erilaisia tuloksia ja näkökulmia ja ne ovatkin täten kuin saman kolikon kaksi eri puolta. Esimerkiksi foucaultlainen diskurssianalyysi keskittyy kulttuuriin ja sosiaalisiin suhteisiin kun taas keskusteluanalyysi nostaa esiin sosiaalisen kanssakäymisen yksityiskohtia (Wetherell 2001b, 383). Lähestymistavat eivät ole aina toisiaan poissulkevia, sillä joissain tutkimuksissa niitä on yhdistelty (Esim. Wetherell & Edley 1999). Oma tutkielmani sijoittuu kuitenkin enemmän poststrukturalistisen diskurssianalyysin alle.

Poststrukturalistisessa näkökulmassa tarkastellaan laajoja diskursseja, jotka esiintyvät monilla yhteiskunnan alueilla (Keskinen 2005, 150-151). Huomiota kiinnitetään sekä diskurssien välisiin että diskurssien sisäisiin valtasuhteisiin. Diskurssien välisiä valtasuhteita pyritään paikantamaan aineistosta etsimällä hegemonisen aseman saavuttaneita diskursseja. Tällöin mielenkiinto kohdistetaan kulttuurisiin itsestänselvyyksiin, jotka ovat muodostuneet luonnollisiksi ja kyseenalaistamattomiksi. (Jokinen & Juhila 2016b, 63-69.) Diskurssien sisäisiä valtasuhteita tarkastellessa huomio kiinnittyy toimijoiden välisiin suhteisiin

diskurssissa ja siihen, mihin subjektipositioihin ihmiset voivat tulla asemoiduksi. (Jokinen & Juhila 2016b, 69-71.)

Postsrukturalistista näkökulmaa hyödyntäen Michel Foucault'n ajatukset ovat olleet merkittäviä sille, kuinka diskurssit voidaan ymmärtää. Foucault yhdisti diskurssin, tiedon ja vallan suhteet toisiinsa (Burr 2003, 67). Diskurssilla Foucault tarkoitti tiedon luomista kielen avulla. Foucault'a kiinnostivat säännöt ja käytännöt, jotka luovat merkityksellisiä väitteitä ja säätelevät diskursseja historiallisina ajanjaksoina. Diskurssi ei Foucault'n mukaan ikinä koostu yhdestä lauseesta, väitteestä tai tekemisestä, vaan diskurssit ovat laajoja ja esiintyvät yhteiskunnan monissa eri instituutioissa. (Hall 2001, 72-73.) Foucault'n tavassa ymmärtää diskurssit keskeistä on diskurssien historiallinen luonne. Tässä näkökulmassa diskurssit, representaatiot, tieto ja totuus ovat vahvasti sidoksissa historiaan ja täten asioiden nähdään tarkoittavan jotain vain tietyssä historiallisessa kontekstissa. Foucault'n mukaan tiettyä ilmiötä ei voida paikantaa moneen historialliseen ajanjaksoon. Jokaisena ajanjaksona diskurssi muodostaa tiedon muotoja, subjekteja, objekteja ja tiedon käytäntöjä, jotka eroavat radikaalisti toisista ajanjaksoista. Esimerkiksi mielisairauksia ei ole ymmärretty samoin kaikkina ajanjaksoina ja kaikissa kulttuureissa. (Hall 2001, 74-75.) Samoin myös lähisuhdeväkivallan ja sukupuolen ymmärtämisen voidaan nähdä muokkautuvan tiettyinä ajanjaksona ja tietyssä kulttuurissa erilaisiksi.

Sosiaalityön näkökulmasta katsottuna diskurssien tutkiminen on mielekästä, sillä diskurssit määrittelevät sitä, mitkä asiat mielletään ei-toivottaviksi sosiaalisiksi ongelmiksi. Sekä asiakkaat että työntekijät tunnistavat kulttuuriset diskurssit. Ne vaikuttavat asiakkaiden ja työntekijöiden toimintaan ja siihen, mihin subjektipositioihin eri toimijat voivat asemoitua. Ilman diskurssien tunnistamista sosiaalityössä ei asiakkaan toiminnan logiikan ymmärtäminen eikä vaihtoehtoisten diskurssien rakentaminen ole mahdollista. (Juhila 2006, 229-232.)

4.3 Lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyvät diskurssit

Tässä luvussa kirjoitan lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen kytkeytyvistä diskursseista, jotka muodostavat työssäni tutkimuksellisen kehyksen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puhetaipojen tarkasteluun. Lähisuhdeväkivallan näkeminen sukupuoleen kytkeytyvänä sosiaalisena ongelmana on vaihdellut paikallisesti ja ajallisesti (Virkki 2017). Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä tutkimus on jakautunut kahteen koulukuntaan, joista toista voidaan luonnehtia sukupuolineutraaliksi ja toista, feministiseen perinteeseen nojaavaa tutkimusta, sukupuolen merkityksen huomioivaksi (esim. Niemi-Kiesiläinen 2004; Kimmel 2002). Eri näkemykset sukupuolen ja väkivallan yhteydestä ovat hämmentäneet ihmisiä ja vaikuttaneet poliittiseen päätöksentekoon. Monenkirjavia tutkimustieto lähisuhdeväkivallasta saakin monet kysymään, onko lähisuhdeväkivalta yhtä lailla molempien sukupuolten ongelma vai esimerkiksi pääasiassa naisia koskettava ongelma. (Kimmel 2002.) Suomessa on käyty kamppailuja yhteiskunnallisessa keskustelussa ainakin 1970-luvun lopussa, 1990-luvulla ja 2000-luvulla eri lähisuhdeväkivaltadiskurssien välillä (Pehkonen 2003; Keskinen 2005, 102; Virkki 2017).

Suomelle tyypillistä on ollut pitäytyminen sukupuolineutraalissa suhtautumisessa lähisuhdeväkivaltaan ja tämä on näkynyt esimerkiksi kansainvälisten feminististen diskurssien muotoilemisena sukupuolineutraalimpaan muotoon (Virkki 2017). Suomalaiseen “tasa-arvo” -ajatukseen liittyen sukupuolen merkitys pyritään yleensä kieltämään oli kyse sitten lähisuhdeväkivallasta, työelämästä tai kotitöiden jakamisesta (Husso 2016, 79). Suomessa onkin puhuttu mieluummin sukupuolineutraalisti perhe- tai lähisuhdeväkivallasta kuin sukupuolen huomioiden naisiin tai miehiin kohdistuvasta väkivallasta. Muissa länsimaissa sen sijaan on puhuttu naisiin kohdistuvasta väkivallasta tai vaimon pahoinpitelystä (Keskinen 2005, 103). Sukupuolineutraali lähestymistapa on kuitenkin häivyttänyt tärkeitä kysymyksiä siitä, miten erilaista väkivaltaa naiset ja miehet kohtaavat ja estänyt tehokasta puuttumista niihin. Kansainvälisellä tasolla naisiin kohdistuva väkivalta on tunnustettu globaaliksi ihmioikeuskysymykseksi, joka koskettaa myös myös Suomea. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 55.) Kansainvälinen paine onkin ollut suuressa roolissa

siinä, että lähisuhdeväkivalta on tunnustettu sukupuoleen liittyväksi ongelmaksi Suomessa (Ronkainen 2008; Virkki 2017).

Suomalainen sukupuolineutraalius voidaan nähdä ideologiana, joka määrittelee monia yhteiskunnan toiminta-alueita (Laine 2005, 39). Se johtaa sukupuolisopuun, jossa sukupuolten välisiä eroja ei nosteta esiin. Tällöin asioiden nähdään olevan kiinni itsestä eikä sukupuolesta. (Julkunen 1999, 99.) Kun Suomessa on korostettu naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, niin naisiin kohdistuva väkivalta on nähty pääosin muiden kulttuurien, erityisesti maahanmuuttajaryhmien ongelmana. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 55.) Sukupuolikysymysten esiin nostaminen voidaan kokea myös kiusalliseksi tai hankalaksi, kun tasa-arvo on perinteisesti ollut Suomen vahvuusalue. Globaalista näkökulmasta tarkasteltuna sukupuolten välisen tasa-arvon suhteen Suomi onkin malliesimerkki monella osa-alueella (Heiskala & Husso 2016, 185).

1980-luvulla lähisuhdeväkivalta käsitettiin Suomessa vahvasti yksilön oikeuksien loukkauksena (Virkki 2017). Silloin vallalla olleessa *perheväkivaltadiskurssissa* lähisuhdeväkivalta käsitettiin laajana perheen sisäisiin suhteisiin liittyvänä ilmiönä ja väkivallan syyksi määrittyivät vuorovaikutusongelmat tai sosiaaliset ongelmat, kuten alkoholismi ja työttömyys. (Virkki 2017; Keskinen 2005, 109; Niemi-Kiesiläinen 2004.) Perhekeskeinen käsitys väkivallasta oli vallalla sekä julkisessa keskustelussa että viranomaisten toiminnassa. (Keskinen 2005, 103.) *Perheväkivaltadiskurssi* näkyi myös tutkimuksessa (katso Peltoniemi 1984).

Tällainen perheväkivaltadiskurssi pohjautuu perhesysteemiseen teoriaan, jossa väkivaltaa käsitellään perheen sisäisen vuorovaikutuksen kontekstissa. Tässä teoriassa väkivalta nähdään vakavasti sairaan vuorovaikutuksen seurauksena. Perhesysteemisessä teoriassa väkivalta nähdään opittuna käyttäytymisenä, joka juontaa juurensa lapsuuden kotiin ja väkivallan hoidoksi tarjotaan terapiaa. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 53-56.) Perheväkivaltadiskurssille tyypillistä on väkivaltaa vähättelevä sävy. Se on pääosin sukupuolineutraali, eikä sukupuolelle anneta keskeistä merkitystä väkivallan ymmärtämisessä. Suomalaiseen yhteiskuntaan kuuluu tasa-arvoisuuden periaate ja nainen

nähdäänkin itsenäisenä niin taloudellisessa kuin emotionaaliossa mieessä. Mies taas saatetaan kuvata emotionaaliossa ilmaisukyvyttömänä. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 67.)

Perheväkivaltadiskurssin rinnalla kamppailutta diskurssia on kutsuttu *vallankäyttödiskurssiksi* tai *naisiin kohdistuvan väkivallan diskurssiksi* (esim. Niemi-Kiesiläinen 2004 ja Keskinen 2005). Niemi-Kiesiläinen (2004) kuvaa, että vallankäyttödiskurssissa väkivalta nähdään rikoksena. Se pohjautuu feministiseen teoriaan sekä kriminologiaan ja kontrolliteoriaan. Erityisesti radikaalifeministinen teoria on linkittynyt väkivallan ja sukupuolen väliseen tutkimukseen. Yleisesti ottaen feministisissä teorioissa pyritään ottamaan huomioon väkivallan suhde siihen, miten valta on yhteiskunnassa jakautunut sukupuolten välillä. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 59.) Kriminologisen kontrolliteorian mukaisesti parisuhdeväkivallan uusiutumista voidaan ehkäistä poliisin pidätyksellä (Niemi-Kiesiläinen 2004, 58). Väkivalta nähdään monimuotoisena vallankäyttönä, jossa hallitaan ja kontrolloidaan toista osapuolta. Väkivallan nähdään olevan vakavaa ja sen oletetaan pahentuvan ajan myötä, joten viranomaisten interventiota mahdollisimman aikaisessa vaiheessa pidetään tärkeänä. Vallankäyttödiskurssiin liittyy monesti feministinen käsitys sukupuolten välisistä yhteiskunnallisista valtarakenteista. Naiset kuvataan hoivatyöhön keskittyneeksi ja taloudellisesti ja sosiaalisesti miehistä riippuvaisiksi ja miehet taas perheen taloudelliseksi elättäjäksi ja käytökseltä dominoivaksi. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 68.)

Keskinen (2005) mukaan suomalainen *naisiin kohdistuvan väkivallan diskurssi* sisältää sukupuolineutraaleja puhetapoja feminististen puhetapojen lisäksi. Yksi osoitus tällaisten sukupuolineutraalien puhetapojen soluttautumisesta on traumateorian keskeinen asema sille, kuinka se on auttanut luomaan ymmärrystä naisen ja lasten kokemuksista väkivaltatilanteissa. Suomalaisen tasa-arvoperiaatteen mukaisesti naisiin kohdistuvan väkivallan diskurssissa myös miehille suunnattuja palveluita ja miesten auttamista on korostettu, jottei sukupuolten välille synny konfliktiasetelmia (Keskinen 2005, 112, 107).

Suomalaiset perheväkivaltadiskurssi ja vallankäyttödiskurssi (Niemi-Kiesiläinen 2004; Keskinen 2005) muistuttavat kansainvälisistä laajoista survey-tutkimuksista tehtyä jakoa *rikosuhritutkimuksiin* ja *perhekonfliktitutkimuksiin* (Kimmel 2002). Rikosuhritutkimuksissa sukupuolierot ovat selkeästi näkyvissä siten, että miehet ovat huomattavasti enemmän

väkivallan tekijöinä ja väkivalta näyttäyty vakavana sekä ajan myötä eskaloituvana. Perhekonfliktitutkimuksissa sen sijaan tarkastellaan naimisissa olevien ja yhdessä asuvien väkivaltaa konfliktitilanteiden yhteydessä, ja niissä miehet ja naiset näyttäytyvät yhtä väkivaltaisina. Erot näissä tutkimuksissa johtuvat pitkälti siitä, että ne mittaavat eri asioita. Rikosuhritutkimukset kertovat väkivallan merkityksistä miesten vallankäytön välineenä suhteessa naisiin. Perhekonfliktitutkimukset taas antavat tietoa perheissä tapahtuvan väkivallan käytön yleisyydestä (katso myös Piispa & Heiskanen 2017, 62-63). Yleensä väitteet sukupuolten välisestä symmetriasta tulevat sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät ymmärrä kunnolla, mitä asioita mitkään tutkimukset mittaavat ja mitä asioita ne jättävät pois. Toisaalta väitteet voivat perustua myös poliittisiin tarkoituksiin. (Kimmel 2002.)

1990-luvulla alkoi suomalaisessa keskustelussa toinen diskursiivinen kamppailu, kun perheväkivaltadiskurssin hegemonia haastettiin. Silloin kansainväliset paineet lähisuhdeväkivallan näkemisestä sukupuolittuneena ongelmana alkoivat vaikuttaa myös Suomen politiikan kehittymiseen (Virkki 2017; Pehkonen 2003). Lähisuhdeväkivaltaan liittyvässä politiikassa siirryttiin sukupuolten yhtäläistä tasa-arvoa korostavaan näkemykseen, mutta sukupuolineutraali näkökulma säilyi, eikä lähisuhdeväkivaltaa nähty edelleenkin sosiaalisena ongelmana, joka koskettaisi naisia ryhmänä. Tällaisessa *naisystävällisessä diskurssissa* puhuttiin väkivallan uhreista yksilöinä. Diskurssi muotoutui Suomessa paikallisen tilanteen mukaisesti erilaiseksi kuin muualla maailmassa ja paikalliset feministiset aktivistit mukauttivat tavoitteitaan enemmän tyypillisen suomalaisen politiikan mukaiseksi. Huomio käännettiin pois rakenteellisesta sukupuolten välisestä epätasa-arvosta ja lähisuhdeväkivallasta rakennettiin käytännöllinen ongelma, johon voidaan vastata sopivilla sosiaalipoliittisilla ratkaisulla ja lakimuutoksilla. (Virkki 2017.) Keskinen (2005, 105) toteaa, että kun toimitaan valtiollisissa rakenteissa, niin toimijoiden täytyy monesti tehdä kompromisseja ja muotoilla ehdotuksia vähemmän radikaalilla tavalla, jotta niihin saataisiin riittävä tuki taustalle. Feministisen politiikan kontekstissa tällaiseen toimintatapaan sisältyy kuitenkin riski tavoitteiden vesittymisestä. (Keskinen 2005, 105.)

2010-luvulla on Virkin (2017) mukaan suomalaisessa politiikassa siirrytty sen sijaan naiskeskeisyyteen, jossa korostetaan lähisuhdeväkivallan naisuhrien tilastollista määrää. Tässä *naisuhridiskurssissa* väkivallan uhrin nähdään kuitenkin edelleen yksilöinä, jotka vain

sattuvat olemaan useimmiten naisia. Täten suomalaisessa politiikassa ei edelleenkään nähdä lähisuhdeväkivallan syitä sukupuolten välisessä epätasa-arvossa. (Virkki 2017.) Virkin mukaan odotettavissa on kuitenkin siirtyminen rakenteellista sukupuolten välistä epätasa-arvoa korostavaan diskurssiin.

Edellä esittämäni lähisuhdeväkivaltadiskurssit ovat merkityksellisiä, sillä ne ohjaavat sitä, mihin asioihin lähisuhdeväkivallan parissa työskentelevät ammattilaiset kiinnittävät huomiota ja mitkä asiat sivuutetaan. Kun väkivaltaa ei mielletä sukupuolten väliseen epäsymmetriseen valtasuhteeseen liittyväksi sosiaalisesti ongelmaksi, niin myöskään työskentelyä ei kohdisteta siihen, vaan keskitytään yksilöiden auttamiseen.

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkastellaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyviä puhetapoja. Olen kiinnostunut siitä, miten sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset puhuvat lähisuhdeväkivallasta ja sukupuolesta sen yhteydessä ja minkälaisia merkityksiä niille muodostuu. Diskurssianalyttisen ajattelun mukaisesti näen kielenkäytön prosessina, jonka avulla sosiaalinen todellisuus rakentuu (Jokinen 2016).

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1. Miten sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset puhuvat lähisuhdeväkivallasta ja millaisia käsitteitä he käyttävät?*
- 2. Miten sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset puhuvat sukupuolesta lähisuhdeväkivallan yhteydessä?*

Ensimmäiseen tutkimuskysymyksen johdattelemana tarkastelen aineistosta sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tapoja jäsentää lähisuhdeväkivaltaa ja näistä jäsenyyksistä rakentuvia väkivaltakonstruktioita. Toisen kysymyksen avulla tarkastelen sukupuoleen liittyviä puhetapoja ja niiden yhteyttä aineistosta rakentuneisiin väkivaltakonstruktioihin.

5.2 Aineisto

Tutkielman aineisto on kerätty osana EPRAS-hanketta (Enhancing professional skills and raising awareness on domestic violence, violence against women and shelter services).

Tätä EU-rahoitteista hanketta koordinoi THL, tutkimusosuudesta vastavana partnerina toimi Jyväskylän yliopisto ja Polisi-ammattikorkeakoulu. Hankkeessa tarkasteltiin lähisuhdeväkivallan kohtaamista ja siihen puuttumista sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten

ja poliisin näkökulmasta. (Niklander, Notko & Husso 2019, 5-6.) EPRAS-hankkeessa tavoitteena oli ensinnäkin ammattilaisten osaamisen ja tietoisuuden lisääminen lähisuhdeväkivaltaan, naisiin kohdistuvaan väkivaltaan sekä turvakotipalveluihin liittyen. Toiseksi tavoitteena oli lisätä tietoisuutta lähisuhdeväkivallasta väestön keskuudessa. Kolmanneksi tavoitteena oli lisätä uuden tutkimustiedon tuottaminen lähisuhdeväkivallan ilmiöstä sekä ammattilaisten osaamisesta ja sen lisäämisestä väkivallan tunnistamisessa ja väkivaltaan puuttumisessa. (Niklander, Peltonen, Notko & Husso 2019, 19.) Hankkeessa luotiin “Luo luottamusta - Puutu väkivaltaan” -verkkokoulutuspaketti, joka on suunnattu väkivallan parissa työskenteleville ammattilaisille. Lisäksi hankkeessa toteutettiin kansalaiskampanja lähisuhdeväkivallan kohtaamisesta ja turvakotipalveluista ja tuotettiin tutkimustietoa lähisuhdeväkivaltaan liittyen. (Niklander, Notko & Husso 2019, 5-6.)

Projektin aikana Jyväskylän yliopiston tutkijat Marita Husso (hankkeen vastuullinen tutkija), Marianne Notko ja Sisko Piippo keräsivät hankkeen laadullisen aineiston sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sekä poliisien fokusryhmähaastatteluilla. Poliisiammattikorkeakoulun tutkijat Jarmo Houtsonen, Monica Fagerlund ja Marianne Mela toteuttivat hankkeessa kaksiosaisen kyselytutkimuksen. (Niklander, Peltonen, Notko & Husso 2019, 21-22.)

Tämän tutkielman aineistona toimivat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille tehdyt fokusryhmähaastattelut, jotka tehtiin syksyn 2017 ja talven 2018 aikana. Haastatteluja tehtiin yhteensä 10 kappaletta. Haastatteluryhmät olivat kooltaan 2-7 hengen kokoisia ja niitä ohjasi 1-3 tutkijaa. Yhteensä haastateltavia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia oli 45, joista naisia oli 42 ja miehiä 3. Haastattelut tallennettiin ääni- ja kuvamuodossa ja litteroitiin tekstimuotoon. Aineistoa on litteroituna yhteensä noin 282 sivua. Näistä fokusryhmähaastatteluista kolme on tehty pelkästään turvakodin työntekijöille, kaksi lastensuojelun työntekijöille, yksi perheneuvolan työntekijöille ja loput neljä moniammatillisille ryhmille, joista yhdessä on haastateltu pelkästään Marak-ryhmän jäseniä. Moniammatillisiin haastatteluryhmiin on osallistunut aikuissosiaalityön sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujen sosiaalityöntekijöitä, seurakunnan diakoniatyön työntekijöitä, perheneuvolan psykologeja ja sosiaalityöntekijöitä, lastensuojelun työntekijöitä, terveydenhoitajia, sairaanhoitaja sekä ikääntyneiden parissa työskenteleviä sosiaali- ja

terveysalan ammattilaisia. Sain itse haastatteluaineiston litteroidussa muodossa, enkä siis ollut mukana aineiston keräämisessä. Tutkimuseettisistä syistä haastatteluista oli litterointivaiheessa poistettu kaikki haastateltaviin ja fokusryhmiin liittyvät tunnistetiedot, eikä niistä voinut tunnistaa esimerkiksi paikkakuntaa, jossa haastattelu on toteutettu.

Ryhmähaastatteluja käytetään usein jotain ilmiötä koskevien mielipiteiden ja asenteiden selvittämiseen (Valtonen 2008). Ryhmähaastattelun ideana on se, että paikalla on samaan aikaan useita haastateltavia ja mahdollisesti myös useita haastattelihoita. Tällaisen aineistonkeruumenetelmän hyötynä on, että siinä voidaan saada tavallista enemmän tietoa, kun haastateltavat yhdessä tukevat, innostavat ja rohkaisevat toisiaan. Ryhmähaastatteluissa on olennaista kuitenkin muistaa, että ryhmällä saattaa olla myös kontrolloiva vaikutus haastateltaviin, etenkin jos heitä yhdistää jonkin ryhmän jäsenyys. (Eskola & Suoranta 1998, 69-72.)

Fokusryhmissä keskustelemisen on todettu helpottuvan, mikäli ryhmät ovat koottu tiettyjen asioiden suhteen homogeenisiksi (Virkki ym. 2015, 4). Tutkielmassa käytetyissä haastatteluissa haastateltavia yhdistävät tekijät vaihtelivat haastattelujen välillä ja moniammatilliset haastatteluryhmät olivat heterogeenisempiä kuin turvakodeissa, lastensuojelussa tai perheneuvolassa toteutetut haastattelut. Haastateltavien eri ammattitaustat ja työpaikat vaikuttavat paljon siihen, millaisiksi työntekijöiden kokemukset lähisuuhdeväkivallan kohtaamisesta muodostuvat. Esimerkiksi turvakodeissa tehdään pelkästään väkivaltatyötä, kun taas muissa haastatteluissa työpaikoissa työskennellään väkivallan lisäksi monien muiden ongelmien parissa. Alla olevassa taulukossa on eriteltynä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten määrät haastattelujen mukaisesti. Haastattelut ovat taulukossa eri järjestyksessä, kuin litteroitu aineisto, jotta haastateltavien anonymiteetti säilyy.

Taulukko 3: Haastateltujen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lukumäärät

	Haastatteluryhmä	Sosiaalialan ammattilaiset	Terveysalan ammattilaiset	Muut
1.	Turvakoti	4		
2.	Turvakoti	4		
3.	Turvakoti	4		
4.	Lastensuojelu	2		
5.	Lastensuojelu	7		
6.	Perheneuvola	1	3	
7.	Moniammatillinen	3	1	1 (poliisi)
8.	Moniammatillinen	3	1	
9.	Moniammatillinen	3	2	
10.	Moniammatillinen	3	2	

5.3 Aineiston analysointi diskurssianalyysin keinoin

Tutkielmani sijoittuu kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen piiriin ja analyysimenetelmänä käytän diskurssianalyysiä. Olen määritellyt luvussa 4.2 tämän tutkielman diskurssianalyttistä lähestymistapaa teoreettisesta näkökulmasta. Tässä luvussa kerron, kuinka diskurssianalyysiä käytännössä hyödynnettiin aineiston analysoinnissa.

Diskurssianalyysi on vahvasti aineistolähtöinen menetelmä, sillä aineistoa ei lähdetä selittämään ulkopuolisten teorioiden avulla, vaan analyysin tuloksena rakennetaan merkittävät sisällölliset jäsenykset aineistosta (Jokinen 2016, 201). Valtasuhteisiin painottuvassa diskurssianalyttisessä tutkimuksessa aineistosta pyritään paikantamaan vahvoja, hegemonisen aseman saaneita diskursseja. Mielenkiinto kohdistuu tällöin

kulttuurisiin itsestäänselvyksiin ja sellaisiin diskursseihin, jotka ovat muodostuneet luonnollisiksi ja kyseenalaistamattomiksi aineistossa. (Jokinen & Juhila 2016, 63-64.)

Carla Willig (2013, 131-133) on kuvannut kuusi vaihetta diskurssianalyysin tueksi. Ensimmäiseksi aineistosta etsitään erilaiset tavat konstruoida tutkimuksen kohteena oleva asia. Toisin sanoen aineistosta etsitään ne kohdat, joissa tutkimuksen kohteena olevaan asiaan puheessa viitataan. Toisessa vaiheessa paikannetaan diskurssit, eli erilaiset tavat konstruoida tutkimuksen kohteena oleva asia sekä eritellään ja tarkastellaan niiden yhteyksiä laajempiin diskursseihin. Kolmannessa vaiheessa diskurssien käyttöä tarkastellaan diskurssiivisissa konteksteissa, joissa ne esiintyvät aineistossa. Eli siis tarkastellaan diskurssien funktioita ja keskinäisiä suhteita aineiston sisällä. (Willig 2013, 131-133.) Jokinen & Juhila (2016) kuvaavat, että diskurssit esiintyvät aineistossa paloina. Kun aineistoa luetaan ja tulkitaan kontekstissaan, näiden palojen sisällöllinen samankaltaisuus pystytään tunnistamaan ja rakentamaan diskurssit. Tutkija voi tunnistaa hegemonisen aseman saaneen diskurssin aineistosta sillä, että sen mukaista puhetta esiintyy aineistossa määrällisesti paljon tai sen esiintymisestä aineistossa itsestäänselvänä ja vaihtoehdottomana. (Jokinen & Juhila 2016, 65-66.)

Willigin (2013) esittämässä neljännessä vaiheessa tarkastellaan löydettyjen diskurssien tarjoamia subjektipositioita. Viidenneksi tarkastellaan diskurssien ja niiden sisältämien subjektipositioiden mahdollistamaa ja rajoittamaa toimintaa. Eri subjektipositiot mahdollistavat ja rajoittavat toimintaa eri tavoin. Kuudennessa vaiheessa tarkastellaan subjektiviteetteja, eli tarkastellaan subjektiposition mahdollistamia ja rajoittamia kokemuksia, ajatuksia ja tunteita. Jokinen & Juhila (2016) puhuvat diskurssin sisäisistä valtasuhteista. Sisäisiä valtasuhteita tarkastellessa haetaan vastausta siihen, mitä diskurssissa tehdään ja sanotaan, millaisia toimijoiden keskinäiset suhteet ovat ja millaisiin subjektipositioihin ihmiset voivat tulla asemoiduksi. (Jokinen & Juhila 2016, 69-71.)

Käytännössä aloitin aineiston analysoinnin lukemalla haastatteluja läpi. Koska aineistoa oli erittäin paljon, rytmitin lukemista eri päiville ja vaihdoin välillä myös lukujärjestyttä siten, että aloitin välillä lukemisen esimerkiksi viimeisestä haastattelusta. Juhilan ja Suonisen (2016, 365-367) mukaan diskurssianalyysia tehdessä on usein hyödyllistä erottaa varsinaisesti

analysoitava aineisto laajemmasta aineistosta. Tätä ohjetta noudattaen kopioin haastattelusta tutkimuskysymysten kannalta olennaiset osat erillisiin tiedostoihin. Tällaisen erottelun avulla pystyin jäsentämään aineistoa, mutta palasin kuitenkin toistuvasti aineiston lukemiseen kokonaisuutena, sillä diskurssianalyysissa tulkinnot on tärkeää tehdä kontekstissaan. Kun olin ryhmitellyt aineistosta rakentuneet väkivaltakonstruktiot, palasin aineiston lukemiseen ja tarkastelin sitä, miten nämä konstruktiot näkyivät suhteessa muuhun aineistoon. (vaiheet 1-3.) Käytän aineistosta löytyneistä tavoista jäsentää väkivaltaa termiä väkivaltakonstruktio, enkä käytä tässä yhteydessä diskurssin käsitettä. Tämä johtuu siitä, että ymmärrän diskurssit laajempina kulttuurisina tapoina käsittää väkivaltaa. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat puheessa ottaa käyttöön ja muokata näitä yhteiskunnassa vallitsevia diskursseja.

Konstruktioiden tunnistamisen jälkeen analyysini tarkentui vielä konstruktioiden sisäisten suhteiden tarkastelulla, eli Willigin (2013) esittämällä kolmella viimeisellä analyysin vaiheella. Näistä vaiheista hyödynsin kuitenkin vain neljättä ja viidettä, enkä kuudetta vaihetta. Käytännössä omassa analyysissä nämä vaiheet liittyivät sukupuoleen liittyvien puhetapojen tarkasteluun ja puhetapoihin liittyvien subjektipositivoiden mahdollistamaan ja rajoittamaan toimintaan. Tarkastelin siis sitä, millaista toimijuutta eri väkivaltakonstruktioissa rakennetaan miehille ja naisille väkivallan tekijöinä ja kokijoina.

Samasta aineistosta on myös aiemmin tehty pro gradu-tutkielma. Noora Leinonen (2019) tarkasteli diskurssianalyysin keinoin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sekä poliisien tunteita ja väkivallan tekijän, kokijan ja ammattilaisen toimijuutta lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen liittyen. Tutkielmassani tarkastelen osittain päällekkäisiä asioita Leinosen pro gradun kanssa, sillä olen myös kiinnostunut väkivallan tekijälle ja kokijalle asettuvasta toimijuudesta. Leinosen pro gradussa huomio kiinnittyi kuitenkin työntekijöiden tunteiden kautta rakentuvaan toimijuuteen, eikä huomiota kiinnitetty sukupuoleen tai lähisuhdeväkivallan konstruointiin. Tässä tutkielmassa erona onkin se, että tarkastelen yleisemmin lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyviä puhetapoja ja toimijuuden asettumista naisille ja miehille.

5.4 Tutkimusetiikka ja luotettavuuden arviointi

Tässä luvussa käyn läpi tutkielman tekemiseen liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä ja sen jälkeen arvioin tämän tutkielman luotettavuutta. Eettisen tutkimuksen tekemiseen liittyy monia seikkoja. Eettisiä kysymyksiä on kerätty yhteen eettisissä ohjeistuksissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019), mutta tutkimusta tehdessä tutkijan tulee ottaa huomioon muutakin kuin muodolliset eettiset ohjeet (Notko ym. 2013). Tutkimuseettiset kysymykset kulkevat moraalisisina päätöksinä ja valintoina tutkimusprosessin alusta loppuun saakka. Ne voivat liittyä esimerkiksi tutkimuskohteen tai menetelmän valintaan, tutkittavien kohteluun, aineiston hankintaan, tutkimustulosten vaikutuksiin, tieteellisen tiedon luotettavuuteen taikka tiedeyhteisön toimintaperiaatteisiin. (Kuula 2015, 11.)

Suomessa toimiva tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on perustettu tutkimukseen liittyvien eettisten kysymysten käsittelyä sekä tutkimusetiikan edistämistä varten (Asetus tutkimuseettisestä neuvottelukunnasta 1347/1991). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) mukaan Suomessa kaikilla tieteenaloilla tehtävää tutkimusta ohjaavat kolme yleistä eettistä periaatetta. Nämä ovat tutkittavien ihmisarvon ja itsemäärämisoikeuden kunnioittaminen, aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön ja luonnon monimuotoisuuden kunnioittaminen sekä tutkimuksen toteuttaminen niin, ettei tutkimuskohteille aiheudu siitä merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen peruslähtökohhtana on luottamus tiedettä, tutkimusta ja tutkijoita kohtaan. Tämä luottamus on mahdollista säilyttää vain silloin, kun tutkimukseen osallistuvien henkilöiden ihmisarvoa ja oikeuksia kunnioitetaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7-8.)

Tässä tutkielmassa käytettiin valmista aineistoa, jonka sain anonymisoituna, joten aineiston keränneet henkilöt ovat huolehtineet tutkittavien henkilöiden oikeuksista ja kohtelusta aineiston keräämisvaiheessa. Aineiston kerääjät ovat myös huolehtineet henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta, sillä itse sain aineiston anonymisoidussa muodossa, eikä siitä ollut mahdollista tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Tutkimukseen osallistujien anonymiteetin suojaamiseksi tarkistin kuitenkin käyttämäni aineisto-otteet siten, ettei niistä

pystyä tunnistamaan yksittäisiä henkilöitä tai työyhteisöjä. Sain aineiston suojatulla sähköpostiyhteydellä ohjaajaltani ja tallensin sen tietokoneelleni salasanan taakse.

Sosiaalityön tutkimuksessa tarkastellaan tyypillisesti haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä ja sensitiivisiä asioita (Davison 2004, 379-380). Lähisuhdeväkivalta onkin tutkimuskohteena erittäin sensitiivinen aihe. Notko ym. (2013, 405) tuovat esille, että perheisiin liittyvässä tutkimuksessa on läsnä useita toisistaan eroavia näkökulmia. Perhesuhteisiin ja eri näkökulmiin sisältyy erilaisia vastuita, tunteita, valtasuhteita, eettisiä kysymyksiä ja muita aiheita, jotka täytyy huomioida tutkimusprosessissa. Tutkimusprosessin aikana voikin tulla esille ennustamattomia monimutkaisia eettisiä pulmia. (Notko ym. 2013, 400.) Yksi eettinen pulma tätä tutkielmaa tehdessä on liittynyt tutkimusaiheeni poliittiseen latautuneisuuteen: lähisuhdeväkivallan tutkiminen sukupuolen näkökulmasta liittyy erityisesti naisten ihmisoikeuksiin ja täten aihe on herättänyt itsessäni voimakkaitakin tunteita, sillä olenhan itsekkin nainen. Olen kuitenkin pyrkinyt refleктоimaan ajatuksiani tutkimusprosessin aikana ja tutustunut aiheeseen monipuolisesti, jottei näkökulmani tutkielmassa ole jäänyt yksipuoliseksi.

Tutkimuksen eettiset ratkaisut kulkevat käsi kädessä tutkielman luotettavuuden kanssa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analysointi ja luotettavuuden arviointi kytkeytyvät yhteen. Tutkijan on mahdollista liikkua aineiston analyysin, aineistosta tehtyjen tulkintojen sekä kirjoitetun tekstin välillä edestakaisin toisin kuin kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta 1998, 151.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija on suuressa roolissa ja nostaa aineistosta keskeisiä kohtia esiin. Täten esimerkiksi omat ennakkoasenteet voivat vaikuttaa aineiston lukemiseen ja siihen, mitä siellä pitää tärkeänä. Olen pyrkinyt olemaan tietoinen omista asenteista aineistoa lukiessa. Olen myös palannut aineiston lukemiseen useita kertoja tulkintojen tekemisen yhteydessä. Davison (2004, 380) toteaaakin, että kun tehdään kvalitatiivista sosiaalityön tutkimusta, ei tutkija määriy objektiiviseksi tieteentekijäksi vaan pikemminkin kriittiseksi tiedon rakentajaksi ja tulkitsijaksi (Davison 2004, 380).

Tutkielmassa käytetty aineisto on ollut melko laaja, sillä se on koostunut useista fokusryhmähaastatteluista. Nämä haastattelut on kerätty eri paikkakuntien sosiaali- ja

terveysalan ammattilaisilta, joten ne ovat yleistettävämpiä kuin yhdeltä paikkakunnalta kerätty aineisto olisi. Isossa aineistossa on myös eri alojen ammattilaisia, joilla on erilainen koulutustausta. Tämä lisää haastatellun joukon heterogeenisuutta.

Tutkielman luotettavuuteen vaikuttaa se, miten tutkielmassa käytetty aineisto on palvellut tutkimuskysymystä. Tässä tutkielmassa käytetty haastatteluaineisto on kerätty alun perin toista tarkoitusta varten, eivätkä haastattelijat ole etsineet vastausta tässä tutkielmassa muotoiltuihin tutkimuskysymyksiin. Tämän vuoksi sellaisen puheen määrä, jossa vastattiin tutkimuskysymyksiini, vaihteli haastattelujen välillä paljon. Heikkoutena tässä tutkielmassa olikin se, etten ole itse kerännyt aineistoa, enkä täten ole pystynyt esittämään haastateltaville tutkimuskysymykseni kannalta olennaisia lisäkysymyksiä. Tämän voi nähdä toisaalta myös vahvuutena, sillä en ole myöskään voinut johdatella haastateltavia haluamaani suuntaan. Olen itse käsitellyt aineistoa ainoastaan litteroidussa muodossa ja se on myös saattanut lisätä väärinymmärrysten riskiä, kun en ole nähnyt haastateltavien ilmeitä ja eleitä heidän puheensa yhteydessä.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkielman tulokset. Kahdessa ensimmäisessä alaluvussa tarjoan vastauksen tämän tutkielman ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ja kolmannessa alaluvussa vastaan toiseen tutkimuskysymykseen (katso luku 5.1.). Aloitan tulosten esittelyn sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten käyttämien väkivaltakäsitteiden tarkastelulla. Tämän jälkeen siirryn aineistosta rakentuneiden väkivaltakonstruktioiden esittelyyn. Viimeisessä alaluvussa tarkastelen aineistossa esiintyneitä sukupuoleen liittyviä puhetapoja ja näiden yhteyttä aineistosta rakennettuihin väkivaltakonstruktiioihin. Käytän tuloksia esittäessä termejä sosiaali- ja terveysalan ammattilainen, ammattilainen ja työntekijä synonyymeinä. Samoin lähisuhdeväkivallasta kirjoittaessa käytän myös pelkkää väkivallan käsitettä.

6.1 Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten käyttämät käsitteet

Analysoin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lähisuhdeväkivallasta käyttämiä käsitteitä haastatteluista erottelemalla aineistosta ne kohdat, joissa he kertoivat työssä käyttämistään käsitteistä. Jokaisessa analysoimassani haastattelussa ammattilaisilta kysyttiin, mitä käsitteitä he käyttävät työskennellessään lähisuhdeväkivallan parissa. Seuraavassa taulukossa on tiivistettynä käsitteet, joita haastateltavat kertoivat käyttävänsä työssä. Haastattelut ovat taulukossa eri järjestyksessä, kuin litteroitu aineisto, jotta haastateltavien anonymiteetti säilyy.

Taulukko 4: Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten käyttämät käsitteet

	Lähisuhdeväkivalta	Perheväkivalta
Turvakoti	x	
Turvakoti	x	
Turvakoti	x	x
Lastensuojelu	x	x
Lastensuojelu		x
Perheneuvola		x
Moniammatillinen		x
Moniammatillinen		x
Moniammatillinen	x	x
Moniammatillinen	x	x

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset kertoivat käyttävänsä käsitteinä *perheväkivallan* tai *lähisuhdeväkivallan* käsitteitä. Haastatteluissa, joissa ammattilaiset kertoivat käyttävänsä työssä lähisuhdeväkivallan käsitettä vedottiin siihen, että se on uudempi termi, jota on alettu käyttää aikaisemman ”perheväkivallan” sijasta. Haastatteluissa nousi esille THL:n linjausten muutokset siihen, että nykyään tulisi puhua nimenomaan lähisuhdeväkivallasta. Ammattilaiset kokivat lähisuhdeväkivallan perheväkivaltaa laajempänä ja kattavampana käsitteenä.

”H2: Kyllä, joo. Sitten oikeestaan tähän ihan aiheeseen, että me tuossa laitettiin teille laajempia aiheita, niin tämä lähisuhdeväkivallan kohtaaminen omassa ammatissa. Niin mietittiin, että jos lähdettais liikkeelle, että haluttais kuulla, että kun aattelette omaa työtänne, että mitä se lähisuhdeväkivalta tai perheväkivalta tai oikeestaan näistä termeistä. Että mitä teidän työssänne, mitä te käytettä ja mitä ne teidän työssä tarkoittaa? Et kun näitä termejä on aina väkivalta-asioissa on, että puhutaanko teillä lähisuhdeväkivallasta?”

R103: Nykyään puhutaan lähisuhdeväkivallasta, ennen puhuttiin perheväkivallasta. Mutta nyt viimeisinä vuosina on, että käytetään lähisuhdeväkivalta nimee.

R102: Siihen on varmaan vaikuttanut paljon tää THL:n linjaus myös siitä, että ketkä turvakotiasiakkaita on ja ne siellä tarkasti määritellään. Et se on just lähisuhdeväkivaltaa kokeneille.

H1: Onks se teistä ihan hyvä muutos, vai mitä te ajattelette siitä?

R101: Onhan se nyt paljon kuvaavampi kuin se perheväkivalta, kun se on laajempi. Sisältää sitten ne kaikki mitä meidän asiakkailta voi olla. Että vaikka suurimmalla osa on parisuhdeväkivaltaa, että eihän tähän menessä varmaan tällöisiä lähisuhde, missä ois muu ku perheen jäsen.

R103: Niin niitä on kuitenkin aika vähän meidän asiakkaissa.

R101: Ei oo ketään semmoista. Niin. ”

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puhetapojen ja puheessa käytettävien käsitteiden muodostumiseen vaikuttavat kulttuurissa vallitsevat diskurssit. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos (THL) on merkittävässä asemassa siinä, mitkä käsitteet vakiintuvat ammattilaisten käyttöön, sillä se vastaa valtakunnallisesta väkivallan ehkäisytyöstä ja tarjoaa lähisuhdeväkivallan parissa työskenteleville ammattilaisille paljon väkivaltaan liittyvää ohjeistusta. THL:n organisaatioissa käytetään pääasiassa lähisuhdeväkivallan käsitettä (katso luku 3.2.).

Aineistossa perheväkivallan käsitettä kerrottiin käytettävän hieman useammin kuin lähisuhdeväkivallan käsitettä. Perheväkivalta koettiin tutuksi käsitteeksi, jota on käytännön työssä totuttu käyttämään. Perheväkivallan sanottiin olevan luonnollinen käsite silloin, kun työskentely tapahtuu koko perheen kanssa. Perheväkivalta nähtiin laajana käsitteenä, joka sisältää myös esimerkiksi parisuhdeväkivallan.

”R1006: Niin mulla kans vähän kalskahti toi lähisuhdeväkivalta, että mulle se oli oudompi termi, että mitä sillä määritellään. Et kyllä varmaan mä koen, että mulle on tutumpaa perheväkivalta ja tietysti lapsiin kohdistunut väkivalta eri muodoissa. Että ja tietysti on parisuhteeseen, mutta se kuuluu siihen perhemääritelmään. Että ne on ehkä tutumpia. ”

“R4O4: Niin jotenkin se on, jos perheen sisällä tapahtuu väkivaltaa, niin on tottunut puhumaan perheväkivalta. “

“R3O3: Että se kattaa kyllä parisuhde- ja lapsiin kohdistuvan väkivallan meidän mielessä. Mutta toki tuo lähisuhdeväkivalta on ehkä viime aikoina vielä enemmän. “

Perheväkivalta-käsite on varsinkin pitkään väkivalta-asioiden kanssa työtä tehneille ammattilaisille lähisuhdeväkivaltaa tutumpi käsite, sillä sitä käytettiin aina 1980-luvulle asti säännönmukaisesti suomalaisessa viestinnässä, turvakotien kirjallisuudessa sekä käytännön työssä (ks.Jäppinen 2015, 50-51). Lähisuhdeväkivalta onkin käsitteenä uudempi. Joissain kohdin näiden käsitteiden nähtiin tarkoittavan samaa asiaa. Esimerkiksi seuraavassa aineisto-otteessa työntekijä toteaa, että käsitteillä tarkoitetaan samaa asiaa.

“R2O3: Sanoisin, että termistä riippumatta. Mutta tosiaan on se vaikuttanut sillai, että olihan tääkin perheväkivaltatyöryhmä mikä nimettiin ja sen jälkeen se on vaan eri papereissa lähisuhdeväkivaltatyöryhmä tai perheväkivaltatyöryhmä. Että kumpi sattuu siihen tulemaan, mutta samaa tarkoitetaan.”

Väkivallan sukupuolittuneisuuden esiin tuovaa naisiin kohdistuvan väkivallan käsitettä sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset eivät käyttäneet lainkaan. Suomalaisessa lähisuhdeväkivaltaan liittyvässä keskustelussa ja työssä, 90-luvulle asti hegemonisessa asemassa ollut perheväkivaltadiskurssi ja sukupuolineutraali suhtautuminen väkivaltaan on vaikuttanut siihen, mitä käsitteitä keskustelussa suositaan (Keskinen 2005, 103). Kun väkivaltaan on suhtauduttu sukupuolineutraalisti, niin sukupuolittuneiden termien käyttäminen työskentelyssä ei ole ollut luontevaa. Aineistossa haastatellut ammattilaiset kertoivat, ettei *naisiin kohdistuvan väkivallan* käsite ole missään vaiheessa vakiintunut käyttöön. Seuraavassa aineistolainauksessa ammattilainen kokee käsitteen häivyttävän miehen näkökulmaa liikaa, sillä myös miehen on mahdollista olla väkivallan uhri. Sukupuolineutraaliuteen kuuluukin se, että korostetaan molempien sukupuolten yhtäläistä mahdollisuutta olla väkivallan uhrina.

“R9O2: En tiää, mutta ainakin itse aattelin, että pelkästään jos puhuu pelkästään aina vaikka naisiin kohdistuvasta, niin siinä voi jäädä se miehen näkökulma. Että kun voi olla toisinkin päin. Että, esimerkkinä näin. “

Vaikka sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset kertoivat käyttävänsä perheväkivallan ja lähisuhdeväkivallan käsitteitä, niin haastatteluissa he puhuivat kuitenkin useimmiten pelkkää väkivalta-käsitettä käyttäen tai tarkkarajaisemmin esimerkiksi parisuhdeväkivallasta, lapsiin kohdistuvasta väkivallasta tai kuritusväkivallasta.

Yhteenvedona sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten käyttämistä käsitteistä voi todeta sen, että he suosivat sukupuolineutraaleja käsitteitä. Tämä havainto on yhtäpitävä aiemmin tässä tutkielmassa esittämäni THL:n ja suurten kaupunkien käsitteiden käytöstä tehdyn yhteenvetotaulukon mukaan (katso luku 3.2.). Perheväkivalta-käsitteen käyttöä on kuitenkin kritisoitu siitä, että se häivyttää väkivaltaan liittyvät valtasuhteet ja käsitteen erittelemättömyys hämärtää kuvan siitä, millaisesta väkivallasta on kyse sekä kenen ja minkälaisien asioiden kanssa työskennellään. (Ronkainen 1998; Husso 2003; Keskinen 2005.) Samoin myös lähisuhdeväkivallan käsite on laaja, itse asiassa vielä laajempi kuin perheväkivallan käsite. Täten perheväkivalta-käsitteen kritiikki voidaan nähdä myös lähisuhdeväkivaltaa koskevana kritiikkinä.

6.2 Lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä puheesta rakentuneet konstruktiot

Tarkastelin aineistosta sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten erilaisia tapoja konstruoida lähisuhdeväkivaltaa kiinnittäen huomiota siihen, miten ammattilaiset jäsentävät väkivallan syitä. Rakensin löytämieni puhetapojen perusteella kolme eri väkivaltakonstruktiota, jotka olivat yksilökeskeinen konstruktio, konfliktikonstruktio ja asenne- ja kulttuuri -konstruktio. Lisäksi tarkastelin näiden konstruktioiden esiintymistä aineistossa suhteessa toisiinsa ja niiden yhteyksiä laajempiin diskursseihin. Seuraavaksi käyn läpi nämä kolme väkivaltakonstruktiota.

Taulukko 5: Väkivaltakonstruktiot ja väkivallan jäsenyykset niissä

Väkivaltakonstruktio	Väkivallan jäsentäminen
Yksilökeskeinen konstruktio	<ul style="list-style-type: none"> - Väkiältä aikaisemman elämän traumoista johtuvana - Väkiältä alkoholin laukaisemana - Väkiältä henkilön kyvyttömyytenä hallita tunteita - Väkiältä stressaavaan elämäntilanteeseen liittyvänä
Konfliktikonstruktio	<ul style="list-style-type: none"> - Väkiältä henkilöiden riidoista tai vuorovaikutusongelmista johtuvana
Asenne ja kulttuuri -konstruktio	<ul style="list-style-type: none"> - Väkiältä kulttuurista/etnisestä taustasta johtuvana - Väkiältä kurituksena - Väkiältä opittuna toimintamallina

6.2.1 Yksilökeskeinen konstruktio

Yksilökeskeisessä konstruktiossa väkivallasta puhuttiin yksilötasoisena ongelmana. Tämä puhetapa ilmeni siten, että väkivallasta sekä sen syistä ja seurauksista puhuttiin yksilökeskeisesti. Väkivallan syyt nähtiin elämän aikaisemmissa traumaattisissa kokemuksissa, päihteidenkäytössä, stressaavassa elämäntilanteessa tai yksilön ominaisuuksissa, kuten tunteiden hallinnassa.

Lapsuudessa koettuja traumoja käytettiin jäsentämään väkivaltaa yksilökeskeisessä konstruktiossa. Väkivallan käytön nähtiin johtuvan lapsuuden väkivallan kokemuksista tai muista traumaattisista kokemuksista elämän alkutaipaleella. Tällaisia kokemuksia saattoivat olla lapsuuden kuritusväkivalta, laiminlyönti tai yksin jättäminen. Traumojen saatettiin nähdä syntyneen myös aikaisemmissa väkivaltaisissa parisuhteissa. Joissain kohdin traumapuhetta sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset hyödynsivät kehityspsykologiaan liittyviä termejä. Nyqvistin (2001, 22-23) mukaan juuri väkivallan psykologisissa malleissa väkivaltaa selitetään henkilön psykologisilla ominaisuuksilla tai esimerkiksi lapsuuden traumoilla. Näitä lapsuuden traumoja pyritään hoitamaan psykoterapian keinoin (Furman & Ahola 1992).

Seuraavissa aineisto-otteissa sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset jäsentävät väkivaltaa traumatisoitumisen kautta. Ensimmäisessä työntekijät tuovat esille kiintymyssuhteen ja varhaislapsuuden merkitystä väkivaltaisen käytöksen syynä. Toisessa lainauksessa taas kuvataan aikaisempien väkivaltaisten parisuhteiden merkitystä traumatisoitumisessa.

”R1O3: Tai sitten jos on ollut, on ollut kaltoinkohtelua pienenä, niin se tavallaan...

R1O1: Sitä omaa pahaa oloa.

R1O3: Omaa pahaa oloa ja sitten hakeutuu. Ja sitten kun meillä siellä traumakoulutuksessa tuli siitä kaksijakoisesta kiintymyssuhteesta, niin se kyllä avas paljon sitä, että miten se kehittyy ja voi lapsena kehittyä se hyvä ja paha ja se kumppani voi olla se hyvä ja paha. Ja miten se on suhteessa, jos on vanhempi tai vanhemmat kaltoinkohdellut. Ja on kokenut, niin sit se, että miten se näkyy aikuisuutena.

R1O1: Kyllä tosi paljon, vaikka ei ois ollut sitä väkivaltaakaan, jotenkin kuitenkin, että täytyy olla jotain aika aikaisin mennä pieleen.

R1O4: Niin siellä varhaislapsuudessa on jotain ollut.

R1O1: Niin, että jos ajattelee ihan näitä missä vaikka jotain henkistä, että tällainen narsistityyppinen. Joka käyttää sitä kylmää väkivaltaa puolisoa kohtaan. Et jokuhan sillä on itellään semmonen tunnepuolen juttu sitten sillä tekijällä, että miksi se niin käyttäytyy. ”

”R6O1: Ja sitten se sosiaalinen näkökulma, että vaikka me täällä tehtäis työmme hyvin ja saatais se asiakas näkemään se väkivallan vääräys ja ottamaan ero ja järjestettäis sille asunto ja ehkä muutamia tukipalveluja, mutta sitten kun se on yksin siellä uudessa kodissaan ja tavallaan se yksinäisyys lyö kasvoihin, että kuinka herkästi sitten lähdetään hakeutumaan joko sen entisen kumppanin luokse tai sitten haetaan uutta vastaavanlaista seuraa, jos se asia ei oo minkäänlaisessa jatkohoidossa esimerkiksi.

R6O2: Mikä liittyy siihen traumatisoitumiseen ja siihen väkivaltaan ilmiönä ja sitten taas tuntuu, että niitten kunnan tai muiden työntekijöiden niitten on vaikea nähdä sitä, että miksi tää ihminen taas tää. Että hän ei oo jotenkin ansainnut sitä, koska hän on taas sössinyt asiansa. Vaikka se on ihan ilmiselvää, että totta kai näin tulee käymään jos ei niin. Niin se on kyllä vähän.”

Yksilökeskeisessä konstruktiossa väkivaltaa jäsennettiin myös henkilön kyvyttömyydellä hallita tunteitaan. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaiset kuvailivat väkivaltaisen käytöksen syiden juontavan juurensa tekijän keinottomuuteen tai impulssikontrollin menetykseen. Kun väkivallan taustalla nähdään olevan jokin tunne ja se, ettei tekijällä ole hallintakeinoja, ajatellaan, että tunteen vallassa voidaan toimia miten vaan.

“H3: Joo jos vielä yksi, tähän loppuun tähän loppuun tällöinen vähän laaja. Mut jään miettimään, että mitä teidän näkemyksen mukaan väkivallan taustalla sitten on? Mistä väkivalta kumpuaa?”

R6O4: No se voi olla ihan yksinkertaisimmillaan, ettei oo muita hallintakeinoja ikään kuin siis.

R6O1: Keinottomuus.

R6O4: Niin just.

R6O2: Joku tunne. Pelko, häpeä, häpeän pelko, nöyryytys. Ja sitten ei oo mitään. “

Hiitolan (2015) mukaan silloin, kun väkivalta nähdään impulssikontrollin menetyksenä, viitataan tilanteeseen, jossa väkivallan tekijä on kykenemätön toimimaan muulla tavoin tilanteessa ja täten määrittyy vuorovaikutusmalleiltaan psyykkisesti sairaaksi. Tällöin väkivallantekoa pyritään ymmärtämään ja tekijää ei välttämättä aseteta siitä vastuuseen. (Hiitola 2015,123.) Myös Keskisen (2005, 166) tutkimuksessa työntekijät selittivät joissain tilanteissa väkivaltaa tekijän impulssikontrollin menetyksenä.

Tällaiset yksilön keinottomuuteen liittyvät väkivallan selitykset saatettiin liittää myös ulkoisiin stressitekijöihin, kuten lapsen käytökseen tai vaikeaan elämänvaiheeseen, kuten lapsen syntymään. Tällöin väkivaltainen toiminta selittyi vaikeana yksilöllisenä elämäntilanteena. Seuraavassa aineisto-otteessa työntekijä kuvaa lapsiperheeksi muuttumiseen liittyvän stressin altistavan väkivallan esiintymiselle.

”R2O3: Meillä se ei se päihde. No okei parisuhdeväkivallassa se on aika isosti. Mutta tavallaan tää lasten kanssa niiden paineiden tulo ja se lapsiperheeksi muuttuminen ja se stressi. Niin sieltä sitten posahtaa sitä sun tätä. ---”

Perinteisiin yksilötasoisin väkivallan selitysmalleihin on kuulunut myös päihteidenkäytön näkeminen väkivallan syynä (esim. Nyqvist 2001). Myös tämän tutkielman aineistossa jotkut haastateltavista painottivat vahvasti päihteidenkäyttöä väkivallan perimmäisenä syynä. Päihteiden käytön nähtiin laukaisevan väkivaltaisen käytöksen. Päihteet tulivat esille erityisesti aikuisten kanssa tehtävässä asiakastyössä ja parisuhdeväkivallan kontekstissa, mutta myös muissa konteksteissa. Seuraavassa aineistolainauksessa työntekijä on vahvasti sitä mieltä, että päihteet ovat lähisuhdeväkivallan suurin syy.

“R205: Meillä, no varmaan se et jos mennään ikäluokassa lapsista vanhuksiin, niin siellä keskivaiheella. Varmaan jos tilastoa kattois, niin ois se enemmistä. Mut sanoisin, että kaiken ikäisiä ja kaiken ikäisistä perheistä. Mut se, että minkälaisia ihmisiä, niin suurimmassa osassa päihteet. Nimenomaan alkoholi päihteistä vielä on tekijänä. Jollakin ehkä ei aina hei näy se, mutta se tulee myöhemmin esiin sieltä. Kaikissa ikäluokissa ja jollain lailla päihteet tekee sen ongelman siellä perheissä. “

Tulkitsen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten yksilökeskeisten puhetapojen olevan laajemmin yhteydessä yhteiskunnassa esiintyvään yksilödiskurssiin ja individualismiin. Individualismilla tarkoitetaan yksilöiden oman toiminnan ja henkilökohtaisten valintojen korostumista hyvinvointivaltiollisen tai sosiaalisen ajattelun sijaan. (Juhila 2006, 66.) Kun yksilön valinnat korostuvat, niin samalla väärin valintojen tekemisestä voidaan syyttää yksilöä itseään. Jos päätyy tekemään vääränlaisia valintoja tai virheitä, niin ei välttämättä saa osakseen lainkaan empatiaa tai lohdutusta. (Ronkainen & Näre 2008, 9-10.) Yksilökeskeisen konstruktion ongelmana onkin juuri se, että siinä vastuu väkivallan loppumisesta asettuu herkästi yksilöille, eikä laajemmin yhteiskunnalle tai yhteiskunnan instituutioissa työskenteleville ammattilaisille.

Yksilökeskeisissä puhetavoissa saatetaan myös kääntää katse kokonaan pois väkivallasta ja kiinnittää huomio muihin tekijöihin väkivallan taustalla. Jos esimerkiksi väkivallan nähdään johtuvan päihteidenkäytöstä, niin ratkaisuna väkivallan loppumiseksi saatetaan nähdä yksioikoisesti päihteiden käytön lopettaminen. Tällainen ajatusmalli siirtää myös väkivallan tekijän vastuun väkivallasta muihin ongelmiin. Väkivallan yksilökeskeiseen konstruktion liittyy täten monessa kohtaa mahdollisuus myös empaattiseen ja ymmärtävään

suhtautumiseen väkivallan tekijää kohtaan. Esimerkiksi traumojen näkeminen väkivallan syynä voi johtaa työskentelytapaan, jossa väkivallan tekijän nähdään tarvitsevan terapiaa traumojen käsittelyyn.

6.2.2 Konfliktikonstruktio

Konfliktikonstruktiossa väkivallan selittäminen muistutti konfliktiteorioiden ja perhesysteemisen teorian tapaa selittää väkivaltaa vuorovaikutuksen ongelmana (esim. Niemi-Kiesiläinen 2004, 47-64; Kimmel 2002). Täten se oli laajemmin yhteydessä *perheväkivaltadiskurssin* mukaisiin puhetapoihin. Konfliktikonstruktion avulla aineistossa puhuttiin erityisesti parisuhdeväkivallasta. Perhekonfliktitutkimuksessa parisuhdeväkivalta on käsitetty yksittäisenä tekona, eikä dynamiikaltaan ajan myötä pahenevana ja monimuotoisena ongelmana (esimerkiksi Kimmel 2002). Lähisuhdeväkivalta konstruointiin parisuhteen ristiriitoina, ongelmina tai huonona parisuhteena. Lisäksi väkivallasta puhuttiin lasten näkökulmasta erona tai huoltoriitana ja yksittäisissä kohdissa nuorten ja vanhempien välisistä väkivaltatilanteista.

Väkivallan konstruointi tällaisella tavalla häivytti väkivallan uhrin ja tekijän väliset valtasuhteet. Valtasuhteiden häviäminen näkyi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puheessa esimerkiksi siinä, että parisuhdeväkivaltaan perheessä viitattiin kertomalla vanhempien *välisestä* väkivallasta. Ei siis esimerkiksi väkivallasta, jossa nainen on parisuhdeväkivallan uhrina. Tällaista puhetapaa voidaan pohtia esimerkiksi erona siihen, että, kun aikuinen kohdistaa lapseen väkivaltaa, niin ei puhuta lapsen ja aikuisen välisestä väkivallasta, vaan lapseen kohdistuvasta väkivallasta. Seuraavassa aineisto-otteessa haastateltava kuvailee aikuisten välisen väkivallan riitelynä, joka sisältää läpsimistä ja tönimistä.

”R8O2: Läpsiminen ja töniminen. Käydään toisiin käsiksi. Riita yltyy siihen malliin, että tulee käsiryysy. Ehkä se yleisin.

H1: Joo, onko se vanhempien välistä vai?

R8O2: Vanhempien välistä joo.”

Kun väkivalta nimetään riitelyksi, niin riidan osapuolet määrittyvät tasavertaisiksi riitelykumppaneiksi. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että väkivallan näkeminen vuorovaikutusongelmana on ollut vahvasti esillä perheiden kanssa työskentelevillä ammattilaisilla (Keskinen 2005, Hiitola 2015, 115). Toin aikaisemman tutkimuksen kohdalla esille Marianne Hesterin (2011) jäsentämän jaottelun väkivaltaan puuttumisen planeetoista. Vaikka jaottelu koskeekin Englannissa tehtyä väkivaltatyötä niin se on silti mielenkiintoinen myös suomalaisen väkivaltatyön kontekstissa. Hesterin mukaan lastensuojelun planeettaan kuuluvat sosiaalityöntekijät, jotka työskentelevät perheiden kanssa. Heidän työtään ohjaavat lapsen etu ja lähisuhdeväkivaltaa lähestytään sukupuolineutraalisti.

Lasten näkökulman ajatusta jatkaen konfliktikonstruktion avulla puhuttiin myös lasten altistumisesta parisuhdeväkivallalle, huoltoriidalle tai erolle. Lasten näkökulmasta sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset konstruoivat edellä mainitut vanhempien riidoiksi, tappeluksi, kiusanteoksi tai toisten syyttelyksi. Ammattilaisten puheessa lapset saatettiin kuvata myös pelinappuloiksi vanhempien riidellessä lapsen huoltajuudesta keskenään. Lasten altistuminen vanhempien väliselle väkivallalle rakennettiin erittäin haitalliseksi lasta kohtaan, vaikka lapsi ei olisi ollut paikalla väkivaltatilanteessa. Väkivallan kuvattiin traumatisoivan ja aiheuttavan monenlaisia oireita lapselle. Seuraavassa aineisto-otteessa työntekijä kuvaa huoltoriitoja lapsen näkökulmasta.

”R1004: Joo se jotenkin just, etenkin näissä huoltoriidoissa että sitten kun laps on ollut sen isän tai äidin luona, niin sit sen päätteeksi viedään terveyskeskukseen kuvattavaksi polvessa olevaa mustelmaa tai joku isku jossain. Et sekin on sitä vastakohtaa kans, että ikään kuin henkistä väkivaltaa, että riepotellaan sitä lasta paikasta toiseen ihan vaan etsiäkseen todistetta jossakin riidassa. Ja altistetaan sitten sitä lasta kaikelle epäilylle kaiken aikaa. Et ihan tällaisia meillä on ollut. Et kun on ollut toisella vanhemmalla, niin punnitaan joka kerta, että katotaan, että onko se saanut tarpeeksi ravintoa ja siis ihan tämmöstä sairasta. Mun mielestä sitä voi rinnastaa johonkin ihan semmoseen psyykkiseen väkivaltaan sitä lasta kohtaan. Et se ei oo enää vaan kontrollointia vaan mun mielestä se on jo astetta vakavampaan.”

Yksittäisissä kohdissa ammattilaiset konstruoivat myös nuorten ja vanhempien välisen väkivallan konfliktina. Tilanteet kuvattiin esimerkiksi pelaamiseen liittyvänä riitana, jossa nuori hermostuu ja alkaa heitellä tavaroita. Tällainen väkivallan konstruointi muistuttaa myös yksilökeskeistä puhetapaa, jossa väkivalta johtuu yksilön kykenemättömyydestä hallita väkivaltaisesti purkautuvia tunteitaan. Seuraavan aineistolainauksen haastateltavat kuvailevat nuoren ja vanhemman välisiä tilanteita *kärjistyneinä fyysisinä tilanteina ja yhteenottoina*.

”R4O4: Tuli mieleen sellaset. Ne on tietysti, en tiiä näkykö ne teillä. Mutta joskus on sellasia vanhemman ja murrosikäsen välisiä fyysisiä juttuja. Että esim. joku pelaaminen, poikien tällainen jatkuva pelaaminen. Ja sitte kiellosta huolimatta niin on kärjistynyt fyysisiinkin tilanteisiin.

R4O2: Joo näkyy kyllä sillä tavalla, että sitten vanhempi ei saa sitä loppumaan sitä asiaa. Että ei salli sitä, niin siinä voi tulla sitten yhteenotto. Ehkä se nuori hermostuu siitä sitten ja alkaa paiskia ovia ja huonekaluja ja mitä millonkin tapahtuu. Niin siinä on sitten kaikki vaarassa. Niin aikuiset kun pienemmät sisarukset ja. Ne voi olla aika hämmentäviä ja rankkojakin kokemuksia sitten perheenjäsenille. ”

Marianne Notko ja Eija Sevón (2018) ovat tutkineet perhesuhteiden konflikteja lasten näkökulmasta tunteiden ja toimijuuden kautta. Tutkimuksessaan he havaitsivat juuri pelaamistilanteiden olevaan tyypillisiä konfliktien aiheita lasten ja vanhempien välillä. Muita konfliktien aiheita olivat muun muassa nukkumaanmenoajat, kotiintuloajat, television katselu ja kotitöiden tekeminen. Notko ja Sevón näkevät vanhempien ja lasten konfliktien aiheutuvan kohtaamattomista päämääristä, joissa lapsi haluaa jotain, mutta vanhempi ei anna siihen lupaa tai mahdollisuutta. Heidän tulkintansa mukaan tilanteissa, jolloin konfliktiin liittyy vihan, suuttumuksen, ärtymyksen ja turhautumisen tunteita sekä fyysisiä tai sanallisia hyökkäyksiä, lapsi saattaa vastustaa autonomiansa rajoittamista ja käyttäytyä epärakentavasti. (Notko & Sevón 2018)

6.2.3 Asenne- ja kulttuurikonstruktio

Asenne- ja kulttuurikonstruktiossa lähisuhdeväkivalta määrittyi asiakkaiden asenteista, kulttuurista tai opituista käytösmalleista johtuvaksi. Näitä väkivallan jäsentämistapoja yhdisti se, ettei väkivallantekijän koettu itse näkevän väkivallan vääryyttä. Tälle väkivaltakonstruktiolle tyypillistä oli, että väkivallan uhri oli heikommassa asemassa oleva ihminen, kuten lapsi, vanhus tai maahanmuuttaja.

Asenne- ja kulttuurikonstruktion mukaisessa puhetavassa oli piirteitä *vallankäyttödiskurssista*, jossa lähisuhdeväkivaltaan suhtaudutaan rikoksena ja edellytetään viranomaisten puuttumista siihen (Niemi-Kiesiläinen 2004, 68). Asenne- ja kulttuuri-konstruktiossa korostuikin usein ristiriita asiakkaiden asenteiden ja työntekijöiden välillä. Ammatillainen määrittyi asiantuntijaksi, jonka tehtävä on ottaa väkivalta esille, erityisesti silloin, kun lapset ovat väkivallan uhriina. Puhetavassa sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset tukeutuivat usein siihen, että väkivaltaan puuttumista Suomessa ohjaavat erilaiset lait. Ammattilaiset kertoivat, että asiakkaat eivät aina ymmärrä, mikä on väkivaltaa tai vähättelevät väkivaltaa. Asiakkaiden asenteista johtuen he saattavat myös kieltäytyä avun vastaanottamisesta. Esimerkiksi seuraavassa aineisto-otteesta työntekijä kuvailee tilannetta, jossa asiakas ei halua sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten apua väkivallan loppumiseksi.

”R803: Kyllä se henkisen väkivallan puoli on se hankalin puuttua. Juurikin se, että jos nuori itse haluaa apua, niin totta kai sitä on helppokin järjestää ja näin. Mutta eihän se syy ja se aiheuttaja siinä muutu, jos vanhempi on täysin eri mieltä tai nuori kieltää. No se on vaikeeta, jos kieltää ja mikä sit on se vasten tahtoa haetaan apua vaikka sieltä lastensuojelusta tai. Ja sitten jos vanhempi on täysin eri mieltä ja taas käy, et no kyllä he osaa hoitaa ja kasvattaa ja turha tällaseen on puuttua. Ja he on niin ja niin monta jo kasvattanut aikuisiksi ja niistä on kaikista tullut miehiä ja työmiehiä tai naisia tai näin. --”

Toisaalta puhetavassa tuotiin esille myös asenne- ja kulttuurimuutoksia väkivaltaan liittyen. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset kuvasivat, että aikaisemmin asenteet lähisuhdeväkivaltaa kohtaan Suomessa ovat olleet sallivampia ja nykyään väkivalta

ymmärretään vakavana ongelmana. Esimerkiksi seuraavassa aineistolainauksessa sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset keskustelevat asenteiden muuttumisesta suomalaisessa kulttuurissa, joka on vaikuttanut myös työntekijöiden asenteiden muutokseen.

“R9O1: ---Kun ite on elänyt sen kaaren, että tässä on tapahtunut huikee muutos ja kehitys siinä lähisuhdeväkivaltatyössä. Eli mitä se on joskus ollut, että sitä ei tunnistettu terveyskeskuksissa, ei poliisissa eikä mitään. Että se oli suomalaiseen kulttuuriin kuuluva ja mitä noista nyt huutelee. --- Että onko lähisuhdeväkivalta jotenkin teidän polvelle semmonen selkeä asia, että sen tunnistaa ja se on jotenkin?”

R9O2: Niin, kiinnostavaa mitä kerroit. Mietin, että onhan monia asioita mitä ajattelee, että mitä että onko joku raiskaus avioliitossa ollut vielä silloin ja silloin, en muista edes minä vuonna se on ollut. Mutta kuitenkin, että oonko minä elänyt silloin, kun tää on ollut ihan fine juttu? Tai näin. Että se ei oo rikos ja näin. -- Ettei semmosta, että okei tää nyt vaan kuuluu johonkin suomalaiseen avioliittoon, että ei se haittaa tai. Ettei semmosta kaarta, en huomaa omassa ajattelussa. --”

Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta puhuttaessa väkivallasta puhuttiin usein *kurituksena*. Kuritusväkivalta jäsennettiin kasvatusmenetelmäksi, jota vanhemmat eivät välttämättä edes mieltäneet vääräksi. Kurituksen nähtiin usein olevan omassa lapsuudessa opittu toimintamalli. Ammattilaiset kertoivat kuritusväkivaltaan suhtautumisen muuttuneen vuosien varrella, ja nykyään siihen suhtaudutaan vakavammin. Erään työntekijän mukaan aiemmin yhteistyöpalaverissa toinen työntekijä on saattanut kuitata lapsen kurittamisen sillä, että häntäkin on aikoinaan kuritettu, eikä se ole niin vaarallista. Seuraavassa aineistolainauksessa ammattilaiset kuvaavat kuritusväkivallan ilmenemistä työssä ja vanhempien kuritusväkivallan sallivia asenteita.

”R4O2: Vielä nykyäänkin tulee vastaan semmoisia vanhempia, jotka sanoo, että kun heitä on kuritettu lapsena, heidän omassa lapsuuskodissaan. Että heillä on ollut kova kuri ja on ollut fyysistä kuritusta. Että he tavallaan hyväksyy sitten sen oman lapsen kurittamisen. Että sitä joutuu muistuttamaan, että semmonen laki on tullut voimaan jo '83. Että se on laissa kiellettyä.

R4O1: Ja jopa ihan sanotaan, että se oli minullekin ihan hyvä, että sain piiskaa tasasin väliajoin, että mustakin tuli ihan hyvä ihminen. Että kyllä mun mielestä lasten tulee saada piiskaa. Että ne asenteet on aika vahvassa siellä, ja opitut mallit.”

Kuten jo edellisestäkin aineisto-otteesta tuli esille, väkivaltaa jäsenettiin myös *opittuna käyttäytymismallina*. Tällaisen jäsenystävän yhteydessä *ylisukupolvisuus* tuotiin käsitteenä esille monessa kohtaa. Ylisukupolvisuudesta puhuttaessa ei kuitenkaan korostettu yksilökeskeiselle konstruktiolle tyypillisellä tavalla lapsuuden traumaattisia tapahtumia, vaan väkivallasta puhuttiin enemmänkin opittuna toimintamallina, jota ei mielletä vääräksi. Kun väkivallasta puhutaan trauma-jäsennyksen kautta niin siihen sisältyy empatiaa ja ymmärrystä väkivaltaa käyttänyttä kohtaan. Kun taas väkivalta jäsenetään opittuna toimintamallina, niin samanlaista ymmärrystä väkivallalle ei ole. Esimerkiksi seuraavan työntekijä kuvaa väkivallan ylisukupolvista periytymistä.

”R8O1: Ja sit jos ne tavat on periytynyt jo ylisukupolvisesti, niin sitä ei pidetä vääränä. Että ainahan meidän perheessä ja suvussa on toimittu näin.”

Maahanmuuttajista puhuttaessa väkivalta jäsenyi usein *kulttuuriin kuuluvana tapana*. Näihin kulttuureihin nähtiin kuuluvan miesten naisiin ja lapsiin kohdistama väkivalta. Useassa haastattelussa kerrottiin maahanmuuttajien kulttuurin ja Suomen lainsäädännön ristiriidasta, johon olisi mahdollista puuttua tiedon välittämällä maahanmuuttajille.

”R10O6: Ja sitten me ollaan kuitenkin sen tosiasian kanssa, että maahanmuuttajaperheissä kulttuurilliset asiat ja Suomen lainsäädäntö ei oo oikeen, ei kulje käsi kädessä. En tarkoita, että kaikissa, mutta aika suuri prosentuaalinen osuus on sitten siitä. Että miten ne ratkaistaan ne pulmakohdat. Ja kuinka sitä voisi ennaltaehkäistä.”

Useissa muissa tutkimuksissa on havaittu myös ammattilaisten selittävän väkivaltaa kulttuurisilla tai etniseen taustaan liittyvillä tekijöillä (Hiitola 2015; Jäppinen 2015 ym.). Suvi Keskinen (2012b) havaitsi tutkimuksessaan, joka käsitteli etnistä erilaisuutta ja väkivaltatyötä, että ammattilaiset saattoivat puhua väkivallasta kulttuuristamisen muodossa. Sen seurauksena rakennettiin hierarkisia jakoja ja vastakkainasetteluja kulttuurien välille.

Kulttuuristamisen ongelmana oli se, että siinä korostettiin kulttuuristen tekijöiden merkitystä väkivallan syynä ja samalla sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset tekijät eivät määrittäneet niin merkityksellisiksi. (Keskinen 2012b, 296-298.) Samoin myös tämän tutkielman aineistossa kulttuuriset tekijät korostuivat maahanmuuttajaperheiden kohdalla muiden tekijöiden kustannuksella.

6.3 Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sukupuoleen liittyvät puhetavat

Esittelen tässä luvussa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sukupuoleen liittyviä puhetapoja aineistossa eli tarjoan vastauksen tutkielman toiseen tutkimuskysymyksen. Edellisessä luvussa esittämäni väkivaltakonstruktiot mahdollistivat erilaisia puhetapoja sukupuoleen liittyen. Lisäksi eri konstruktioiden käyttäminen mahdollisti erilaisten toimijuuksien asettumisen sukupuolille. Käytän tuloksia esittäessä termiä sukupuoleen liittyvä puhetapa, enkä esimerkiksi sukupuoleen liittyvä subjektipositio tai toimijuus, vaikka löytämäni puhetavat sisältävätkin myös erilaisia subjektipositioita ja toimijuuden mahdollisuuksia. Puhetapa soveltuu kuitenkin paremmin tämän tutkielman tulosten esittämiseen.

Siihen, millainen kuva sukupuolesta haastatteluissa rakentui, vaikutti sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työpaikka ja puhetavat vaihtelivatkin eri haastatteluryhmien välillä. Osassa ryhmistä puhuttiin erityisesti naisista ja lapsista uhreina, toisissa uhreiksi määriteltiin kumpaakin sukupuolta olevia ja joissakin ryhmissä sukupuolta ei suoranaisesti pohdittu lainkaan. Kokonaisuudessaan voidaan aineistosta kuitenkin sanoa, että haastatellut sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset työskentelivät suurimmaksi osaksi väkivaltaa kokeneiden naisten kanssa, mutta myös väkivaltaa kokeneiden miesten kanssa sekä väkivaltaa käyttäneiden naisten ja miesten kanssa.

Jaottelin sukupuoleen liittyvät puhetavat kolmeen eri kontekstiin, jotka olivat miesten naisiin ja lapsiin kohdistaman väkivalta, naisten miehiin ja lapsiin kohdistama väkivalta sekä sukupuolineutraalit kontekstit. Näissä yhteyksissä naisista ja miehistä rakennettiin kuvaa sekä väkivallan kokijoina että tekijöinä. Eri puhetavoissa otettiin käyttöön eri tavoin aikaisemmin

esittelemiäni väkivaltakonstruktioita. Alla olevassa taulukossa on tiivistettynä sukupuoleen liittyvät puhettavat eri konteksteissa ja niiden yhteydessä käytetyt väkivaltakonstruktiot.

Taulukko 6: Sukupuoleen liittyvät puhettavat eri konteksteissa ja niiden yhteydessä käytetyt väkivaltakonstruktiot

Kontekstit	Sukupuoleen liittyvät puhettavat	Käytetyt väkivaltakonstruktiot
Miesten naisiin ja lapsiin kohdistama väkivalta	<ul style="list-style-type: none"> - Miehet potentiaalisesti käytöstään muuttavina - Miehet, joilta ei odoteta muutosta - Naiset avunhakijoina - Naiset väkivaltaisen puolison valinneena - Naiset väkivaltakulttuurin uhreina 	<ul style="list-style-type: none"> - Yksilökeskeinen konstruktio - Asenne- ja kulttuurikonstruktio
Naisten miehiin ja lapsiin kohdistama väkivalta	<ul style="list-style-type: none"> - Naisten väkivaltaistuminen - Äidit lapsiaan kurittavina - Äidit väsyneinä - Miehet väkivallan uhreina 	<ul style="list-style-type: none"> - Yksilökeskeinen konstruktio - Asenne- ja kulttuurikonstruktio
Sukupuolineutraali konteksti	<ul style="list-style-type: none"> - Naiset ja miehet yhtä väkivaltaisina - Vanhempien riitely lasten näkökulmasta 	<ul style="list-style-type: none"> - Konfliktikonstruktio

6.3.1 Miesten naisiin ja lapsiin kohdistama väkivalta

Miesten naisiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan kontekstissa miehistä puhuttiin väkivallan tekijöinä ja naisista väkivallan uhreina. Väkivallan tekijöinä miehistä puhuttiin joko käytöstään mahdollisesti muuttavina tai sitten väkivaltaisen käytöksen lopettamisen suhteen toivottomina. Ensimmäinen puhetapa liittyi väkivallan konstruointiin yksilökeskeisenä

ongelmana ja jälkimmäinen väkivallan konstruointiin asenteista ja kulttuurista johtuvana. Puhe naisista väkivallan uhreina jäsenyi kolmella tavalla. Naiset kuvattiin joko avunhakijoina, väkivaltaisen puolison valinneena tai sitten väkivaltakulttuurin uhrina. Näistä ensimmäiset kaksi liittyivät väkivallan yksilökeskeiseen konstruktion ja viimeinen asenne- ja kulttuurikonstruktion. Käyn seuraavaksi tarkemmin läpi nämä puhettavat ja esittelen aineisto-otteita, joiden perusteella olen tehnyt tulkintani aineistoa analysoidessa.

Aineistossa tyypillistä oli, että miesten kuvattiin tavallisesti olevan väkivallan tekijän asemassa. Tällaiset puheenvuorot toistuivat monessa kohtaa. Esimerkiksi seuraavissa aineisto-otteessa työntekijät kuvaavat miehen olevan pääsääntöisesti se, joka on lyönyt.

“R8O4: Meillehän tulee ne ketkä on oikeesti saanut selkäänsä. Oikeesti pahasti. Ne tulee sit meille paikattavaks. Tai muuta.

H1: Onks siinä mikä ryhmä, mitä on eniten? Minkä ikäisiä suurin piirtein ja mikä sukupuoli?

R8O4: No oikeestaan ne on, mä sanoisin näin äkkiseltään, että nuorempia aikuisia. Joo. Pääsääntöisestihän ne on silleen, että mies on se kuka on lyönyt esimerkiks. Mutta on myös toisinpäin. Joo. “

“R7O3: No kyllä se on henkistä varmaan eniten. Mutta sitten on aina välillä, tulee ihan tommosia kovinkin hakattuja asiakkaaks. Ja lapset on paljon paikalla. Et monesti kuulee, et lapset on sylissä. Ja yleensä se väkivallan tekijä on ollut mies, perheen isä.”

Kun miehistä puhuttiin mahdollisesti käytöstään muuttavina, niin nähtiin, että väkivaltaisia käytösmaalle pystytään muuttamaan. Tällöin miehiltä odotettiin toimijuutta väkivallan lopettamisen suhteen. Tässä puhettavassa toistui “miestyön” esille tuominen. Miestyö on asiakkaalle vapaaehtoista avopalvelua, jossa tähdätään väkivaltaisen käytöksen muuttamiseen. Tällaisissa auttamistavoissa korostuvat individualistiset näkemykset asiakkaan henkilökohtaisten valintojen ja toiminnan painottamisesta. Seuraavassa esimerkissä työntekijä kuvaa miestyötä ja sitä, että väkivaltaisen miehen vastuulle jää päätös palveluun hakeutumisesta ja siitä, mitä asioita hän työntekijöille mahdollisesti kertoo.

“R704: Mikäli, jos tänne tulee asiakas ja hän. Että se on tavallaan sen asiakkaan varassa, että hän antaa sen, että kertoo sitten että meillä on tämmöistäkin palvelua. Että se miestyö on se. Että toisaalta se mun mielestä, että se jää sitten taas sen asiakkaan varaan, että kertooko hän ja miten hän kertoo siitä asiakkaasta.”

Työntekijöillä oli onnistumisia väkivaltaa käyttäneiden miehen kanssa työskentelystä. Holma ja Nyqvist (2017) havaitsivat miestyötä arvioidessaan, että miesten väkivaltatyöllä on verrattain hyviä tuloksia väkivaltaisen käytöksen loppumisen suhteen. Seuraavassa aineisto-otteessa työntekijä kertoo esimerkin väkivaltaisen käytöksen lopettaneesta miehestä. Väkivalta jäsentyy esimerkissä yksilökeskeisenä, päihteidenkäyttöön liittyvänä ongelmana.

“R503: No yhden asiakkaan kanssa oli silloin tämmönen tota, tuli omaisena, päihteiden käyttäjän omaisena asiakkaaksi ja tuota aluksi käytiin paljon läpi tän puolison päihteiden käyttöä ja hänen käyttäytymistään. Ja sitten alko tulee tämmöistä minkämoista väkivaltaista käytöstä se on sitten nimenomaan päihtyneenä häntä kohtaan. --- Ja kaiken monen mutkan kautta lopputulos oli se, että me saatiin myös tämä hänen puolisonsa meidän asiakkaaksi ja tota raittius ei totta kai löytynyt mitenkään yhtäkkiä, kuten se ei nyt oikeen koskaan löydy. Mutta hän sai myös apua sitten tämmöisestä väkivaltaa tehneiden miesten ryhmästä. Hän alko käymään sitten siellä. ---Ja he saivat sitten, molemmat lähtivät ihan parisuhdeterapiaan ja et tämän hetkisen tietoni mukaan, niin tilanne on todella paljon rauhallisempi. --- Kaikki lähti vaan siitä, että tämä hänen kumppaninsa oli niin väsynyt ja niin loppu siinä tilanteessa, että hän hakeutui sitten kertomaan ammattilaiselle siitä asiasta. Se oli varmaan semmonen, et jos joku meni nappiin niin. Pitkä prosessi, mutta lopputulos oli hyvä. “

Huomionarvoista on se, että väkivaltaa käyttäneiden työskentelyyn viitataan juuri “miestyöllä” tai “miesten ryhmällä”, mutta naisten kanssa työskentelystä ei puhuta “naistyönä”. Venäläistä väkivaltatyötä tutkinut Maija Jäppinen (20, 183-184) havaitsi tutkimuksessaan, että väkivaltatyön kontekstissa naisesta tulee sukupuolena normi, kun taas miehestä tulee sukupuolen toinen kategoria. Työ naisten ja lasten kanssa on siis niin itsestäänselvää, että siihen ei liitetä sukupuolen esiin tuovaa termiä, toisin kuin miesten kanssa tehtävässä “miestyössä” tehdään. Holma ja Nyqvist (2017) tuovat kuitenkin esille, että

suomalainen miestyö, kuten muukin väkivaltatyö Suomessa on kehittynyt sukupuolineutraalisti, eikä sukupuolta ole siinä nostettu ideologisella tasolla esille.

Puheessa väkivaltaa käyttäneet miehet saatettiin myös kuvata täysin toivottomina tapauksina, joiden kanssa ei ole mahdollisuutta työskentelyyn. Tällöin työskentelystä on luovuttu, käytöksen muuttamisen nähdään olevan mahdotonta, eikä mieheltä odoteta enää toimijuutta. Puhetapa liittyy asenne- ja kulttuurikonstruktion, jossa asiakkaan ja työntekijän asenteet ovat ristiriidassa keskenään. Motivaatio-ongelmat ovat tutkimusten mukaan yleisiä väkivaltaa käyttäneillä miehillä ja usein he tulevat toisten ohjaamina väkivaltatyön piiriin, joka vaikuttaa sen tuloksellisuuteen. Miestyössä tähdätään väkivaltaisen miehen henkilökohtaiseen muutokseen, joten motivaatio ja oma sitoutuminen ovat tärkeitä lähtökohtia. (Holma & Nyqvist 2017, 96-98.) Tässä jäsenystavassa tuli esiin myös se, että miehen kanssa on ehkä yritetty työskennellä, mutta mies on kieltäytynyt työskentelystä.

“H3: Onks tää mies kiinnittynyt mihinkään hoitoon tai?”

R101: Ei. Hän on täysin kieltäytynyt kaikesta. Että se on täysin poissuljettu, et siin tulis muutosta siinä. Että ne vois yhdessä turvallisesti jatkaa. Siihen ei oo mitään mahdollisuuksia.”

R303: -- Kun meillä oli lapsi, joka oli graavia väkivaltaa nähnyt perheessä ja vanhemmat oli eronnut ja hän tuli sitten äitinsä kanssa tänne. Hänen niitä traumakokemuksia, kun se näkyi oireena koulussa. Tuli tänne hoidattamaan ja saikin asiakkuuden. -- Et mää soitin tälle isälle, mutta isä ei halunnut yhteydenpitoa enää sen koommin, kun sanoin että miten pitää toimia ja mitä ei voi tehdä ja kaikkee. Mutta silleen. --

Naisista puhuttiin tässä kontekstissa väkivallan uhreina. Naisten väkivallan uhriutta rakennettiin aktiivisena avunhakijana. Tällöin naisesta puhuttiin aktiivisesti toimivana henkilönä, joka hakeutui itse avun piiriin väkivallan loppumiseksi. Seuraavassa aineisto-otteessa työntekijä kuvaa äitien soittavan itse sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille ja kertovan väkivallasta. Myös turvakotiin hakeutumista voidaan pitää aktiivisena toimintana ja avunhakemisena.

“R3O3: Kyllä mä ajattelen, että helpoiten kertoo, että jotakin henkistä varmaan. Just parisuhdeväkivallastakin tai lapsia. Et jos perheen äiti soittaa ja sanoo siitä väkivallasta, et on ollut. Niin henkistä joko häntä kohtaan tai lapsia kohtaan myös. Isällä on voinut olla. Niin se tulee mun mielestä kaikista helpoiten. “

Naisten oma-aloitteisen avunhakemisen lisäksi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puheessa myös odotettiin naisilta toimijuutta. Tällöin naisten uhriudesta puhuttiin väkivaltaisen puolison valinneena, sillä naisten oletettiin olevan vapaita lähtemään suhteesta. Väkivallan ymmärrettiin kyllä vaikuttavan uhrin toimijuuteen ja naisia tuettiin työskentelyn avulla. Viime kädessä vastuu väkivallasta määrittyi kuitenkin uhrina olleelle naiselle, ja väkivaltaiseen suhteeseen jääminen määrittyi tietoisesti valinnaksi, jonka uhri tekee.

“R5O5: Ja parastahan on nimenomaan se, että kun yrität auttaa sitä ihmistä, niin se könöttää siellä kolossaan eikä halua sitä apua. Ei halua muutosta välttämättä siihen elämään. Että mitäs silloin tehdään? Että me nähdään, että se voi huonosti ja siltä on ihmisarvo jo heitetty ikkunasta pihalle, niin mitä sille voidaan tehdä.

R5O2: Niin vähän kättä pidempää. Kun aikuista ei voi huostaanottaa.

R5O5: Ei voi vaimoja ei voi. Vaimoja ei voi...”

Tässä työssä käytetystä aineistosta myös pro gradu -työnsä tehnyt Noora Leinonen (2019) on päätenyt samanlaisiin havaintoihin tarkastellessaan väkivallan kokijalle ja tekijälle työntekijöiden tunteiden kautta muodostettuja positioita. Hänen tuloksissaan väkivallan kokijalle muodostuu väkivallan sallivan toimijan positio. Väkivallan kokijan odotettiin lähtevän väkivaltaisesta suhteesta ja mikäli kokija ei tätä ratkaisua tehnyt niin hänen nähtiin sallivan väkivallan.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu vastuun väkivallan loppumisesta asettuvan usein juuri väkivaltaa kokeneelle naiselle (Keskinen 2005). Tämän tutkielman aineistossa väkivaltaa kokeneen naisen odotettiin lähtevän suhteesta ja muuttavan erilleen väkivaltaisesta puolisoista. Esimerkiksi turvakotien työskentely tapahtuu pelkästään väkivallan uhrin kanssa, jolloin vastuu toimijuudesta ajautuu väistämättä väkivallan uhrille. Väkivallan tekijän kanssa työskentely tapahtuu avopalveluissa. Turvakodin työntekijät kertoivat, että turhauttavia

tilanteita tulee, kun sama asiakas tulee monta kertaa turvakotiin ja palautuu aina takaisin väkivaltaiseen parisuhteeseen. Seuraavassa aineistolainauksessa turvakodin työntekijät kuvaavat työssä esille tulevaa pattitilannetta, jossa turvakotiin paennut nainen palaa aina uudestaan väkivaltaisen miehen luokse. Työntekijät odottavat ratkaisua tilanteeseen väkivallan uhrilta.

“R103: No varmaan tämmönen, et meidän asiakkaana oleva, joka on monta kertaa tullut turvakotiin. Väkiältä on jatkunut pitkään. On tosi raakaa, rajua. onko nyt neljännen kerran turvakodissa. Ja tota siinä niin, että jotenkin, mää ainakin koen sen haasteeksi, että mitä tämä ihminen. Se on saanut niin paljon tietoutta ja se, että hän itsekin sen tietää. Mutta edelleen ei halua toisaalta palata, mut toisaalta kaipaa. Sitten ei oo valmis mihinkään uuteenkaan.

R101: Niin, et hän vaan haluais olla meillä tai sitten palata, että palata kotiin et jos se mies muuttuis. Että hän ei pysty näkee mitään muuta ratkaisuvaihtoehtoo ja siinä ei oo. Se itekin sano, et hän pääsee hengestään, jos hän sinne menee. Mut hän ei oo valmis mihkään uuteen lähtemään ja se on meillä ehkä hieman jumissa jo.

R102: Hän itse kuvailee, että olen umpikujassa. Valoa ei ole tulevaisuudessa. “

Naisilta toivottiin myös vahvempaa toimijuutta sen suhteen, etteivät he hakeutuisi väkivaltaisiin suhteisiin. Tällaisessa puhetavassa hyödynnettiin väkivallan yksilökeskeiselle konstruktiolle tyypillistä trauma-jäsennystä. Ajattelutavassa aikaisemman elämän väkivaltaisten kokemusten nähdään traumatisoivan naisia siten, että he hakeutuvat uudelleen väkivaltaiseen parisuhteeseen.

R301: Ja sitten tietysti nuoret on sellanen kohderyhmä, jos mietitään semmosta ennaltaehkäisevää puolta. Niin koska aika monella on sitten, perhen äidillä. Niin jos sitä saa avattua sitten hänen henkilöhistoriaansa. Niin ensimmäiset väkivaltakokemukset on siellä alle kaksikymppisenä. Ensimmäisessä seurustelusuhteessa. Ja sitten se on jatkunut ja sillä lailla, että nuoret ihmiset tulis tietoiseksi niistä pienistä kontrolloinnin merkeistä, jotka siinä seurustelusuhteessa ajan kanssa rupee tulee esiin. Että vaaditaan tarkkoja kelloaikoja millon tulee kotia ja jos et oo tullut niin hirvee riita päälle. Ja tota et saa baarissa jutella kenenkään muun miehen kanssa, vain minun kanssani. Ja tällaisia näin. Mitkä alussa voi tuntua jopa

imartelevalta, voi että se rakastaa mua paljon. Mutta joiden pitäis herättää enemmänkin hälytyskellot päässä. Et sellasta psykoedukaatiota tietyllä tavalla. Eihän se meidän työnsarkaa ole, mutta ajattelin tämmöistä ennalta ehkäisevää näkökulmaa. Koska tää nuoret on, että monissa seurustelusuhteissa nuorilla on väkivaltaa. Mutta he ei oikeen osaa hakee apua tai ymmärrä edes sitä siksi.

Naisten uhriudesta puhuttiin myös sellaisen jäsenyyksen kautta, jossa nainen määrittäi väkivaltaisen kulttuurin uhriksi. Tällä tarkoitan sitä, että väkivalta jäsenyi asenne- ja kulttuurikonstruktion mukaisesti kulttuuriin kuuluvana tapana, jossa väkivallan käyttämistä ei pidetty vääränä. Puhetapaan liittyi ajatus siitä, että uhrin on vaikeaa lähteä väkivaltaisesta suhteesta, eikä häneltä odotettu samanlaista toimijuutta kuin muilta. Tässä jäsenyyksessä väkivallan uhrina olikin usein ikäihminen tai maahanmuuttaja, vaikka myös näiltä ryhmiltä odotettiin toisinaan aktiivista muutosta väkivallan loppumiseksi. Ikäihminen väkivallan uhrina rakennettiin raihnaisena, (muisti)sairaana ja pääsääntöisesti naispuolisena. Häntä kohtaan tunnettiin sääliä. Väkivallan tekijäksi määriteltiin oma aikuinen lapsi tai puoliso, joka määrittäytyi usein miespuoliseksi. Oma lapsi, ”hyväksikäyttäjä” kuvattiin peräkammarin pojaksi (myös tytöksi), joka käyttää hyväksi vanhempansa. Myös Noora Leinonen (2019, 24) havaitsi tutkielmassaan, että vanhuksilta väkivallan kokijoina ei usein odotettu toimijuutta tai ratkaisua väkivaltaan. Seuraavassa aineisto-otteessa työntekijä kertoo, että iäkkäät naiset ovat tottuneita parisuhdeväkivaltaan, sillä se on ollut ennen yleisempää.

”R505: Mutta kyllä ne on ikäihmisissä ja sitten esim. ne vanhat rouvat, ne on niin tottunut. Kun se on tavallaan ollut ennen vanhaan vielä yleisempää mun mielestä joku sellanen perheväkivalta. Et se on vähän kuulunut asiaan. Et kun niitä haastattelee ja sen jälkeen varsinkin, kun se mies on kuollut niin sitten ne tohtii jo kertoakin. Ihan tarkastikin niitä asioita.”

Maahanmuuttajanaaisista puhuttiin ajoittain tällä tavoin väkivaltaisen kulttuurin uhrina. Alueelliset erot vaikuttivat siihen, kuinka paljon työntekijät kohtasivat maahanmuuttajia työssään. Yleisesti ottaen maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrä on kuitenkin lisääntynyt muutaman vuoden kuluessa paljon. Yhtenäinen näkemys haastatteluissa oli, että maahanmuuttajaperheissä tapahtuu enemmän väkivaltaa kuin suomalaisissa perheissä.

Suomessa juuri naisiin kohdistuva väkivalta onkin mielletty toisten kulttuurien ominaisuudeksi (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 55). Seuraavassa aineistolainauksessa työntekijä kuvaa kärkevästi väkivaltaa maahanmuuttajien keskuudessa.

”R1004: Mullakin semmonen näppituntuma on, että se on kaikilla tasoilla yleisempää maahanmuuttajilla kun suomalaisissa perheissä. Että jos vaimo ei tee tarpeeksi hyvää ruokaa, niin sitten onkin jo ihan oikeutettukin.”

Maahanmuuttajuuteen ja väkivaltaan liitettiin haasteita kulttuurierojen ja käytännön ongelmien, kuten kielen vuoksi. Maahanmuuttajien kohdalla monet käytännön ongelmat asettivat ongelmia väkivallan ratkaisemiseen sekä uhrin toimijuuteen. Tällaisia ongelmia olivat kielivaikeudet, käytännön asioiden hoitamisen vaikeus sekä oleskelulupiin liittyvät ongelmat. Myös Virkki ja Lehtikangas (2014) ovat havainneet maahanmuuttajanaisten kanssa väkivaltatyötä tekevien ammattilaisten asettavan heidät rajatumpaan positioon kotoutumiseen liittyvien ongelmien, oleskeluluvan saamiseen liittyvien vaikeuksien, kielivaikeuksien, sosiaalisen eristäytyneisyyden sekä mahdollisesti kohdatun rasismien ja syrjivien rakenteiden vuoksi. Maahanmuuttajataustaisilla asiakkailta myös yhteisö on erilailla läsnä kuin suomalaisissa perheissä. Virkki ja Lehtikangas (2014) havaitsivat tutkimuksessaan, että maahanmuuttajanaiset eivät välttämättä tavoittele itsenäisen suomalaisen naisen asemaa vaan haluavat kuulua yhteisöön. Seuraavissa aineisto-otteissa tulevat esille yhteisöön liittyvät ongelmat sekä käytännön haasteet maahanmuuttajien kohdalla.

”R101: — Niin tähän kulttuuriin liittyvät kysymykset, et ne on varmaan semmosia kuitenkin osan kohdalla. Et ku tavallaan sen takia, että se koko yhteisö hylkää. Niin tuntuu, et ei voi edellyttää, et he erois siitä suhteesta, koska he joutuu koko sen yhteisön ulkopuolelle. Ja sitten voi olla aika selkeesti näkyvissä, että se väkivalta ei tulis loppumaan. Ja sitten he rupee vaan kahta enemmän sitä salaamaan ja sit on vielä lapset ehkä siinä mukana. Nyt meillä ei oo vähään aikaan ollu heitä, niin ei ensin, heti tullu mieleen. Et jos ois joku just ollu, niin ois varmaan tullu.”

”R6O3: Ja sitten kun he ei osaa oikeesti hoitaa niitä asioitaan. He ei osaa kieltä, he ei ymmärrä yhtään mitä papereita postista tulee ja mitä niille pitää tehdä ja ei oo ketään kenen kanssa niitä käydä läpi.”

Yhteenvetona miesten naisiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan kontekstista voidaan todeta, että sukupuolelle rakentui monenlaisia merkityksiä. Tässä kontekstissa tulivat esille väkivallan konstruointi yksilökeskeisenä ongelmana sekä asenteista ja kulttuurista johtuvana ongelmana. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset hyödynsivät eri tilanteissa näitä konstruktioita eri tavoin ja ne avasivat erilaisia mahdollisuuksia puhua naisista ja miehistä.

6.3.2 Naisten miehiin ja lapsiin kohdistama väkivalta

Naisten miehiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan kontekstissa naisista puhuttiin väkivallan tekijöinä ja miehistä väkivallan uhreina. Naisiin liittyvät puhetavat jakautuivat kolmeen. Ensimmäisessä näistä naisten kuvattiin väkivaltaistuneen, toisessa naiset jäsenyivät lapsiaan kurittaviksi äideiksi ja kolmannessa naiset kuvattiin väsyneinä äiteinä. Näistä ensimmäiset kaksi sisälsivät asenne- ja kulttuurikonstruktion mukaista puhetta ja kolmas puhetapa liittyi väkivallan yksilökeskeiseen konstruktion. Miehistä puhuttiin tässä kontekstissa väkivallan uhreina, mutta määrällisesti tällaista puhetta aineistossa oli melko vähän. Miesten väkivallan uhrina olemisesta pystyi paikantamaan piirteitä sekä yksilökeskeistä että asenne- ja kulttuurikonstruktiosta. Käyn seuraavaksi tarkemmin läpi nämä puhetavat.

Naisten tekemästä väkivallasta puhuttaessa sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset kertoivat naisten käytöksen muuttumisesta väkivaltaiseksi. Tällaisessa puhetavassa naisten väkivallan käyttäminen näyttäytyi uudenlaisena kulttuurisena muutoksena. Tulkitseen tämän puhetavan liittyvän väkivallan konstruointiin asenteista- ja kulttuurista johtuvana, sillä siinä konstruktiossa väkivaltaan liittyvien asenteiden ja kulttuurin kuvattiin ajoittain muuttuneen yhteiskunnassa. Tähän voidaan liittää myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kokemukset naisten muuttumisesta väkivaltaisemmiksi ja miesten taas vähemmän väkivaltaisiksi. Tällainen puhe tuli kuitenkin esille vain yksittäisissä kohdissa aineistossa.

“R2O5: Mut nimenomaan se on semmosenaan aika uutena, et se on jatkuvasti se, että se nainen on väkivaltainen ja mies ei. “

Kun naisten käyttämästä väkivallasta puhuttiin naisten väkivaltaistumisena, niin puheessa korostui yllättyneisyys ja huolestuneisuus. Väkiältä on mielletty maskuliisiseksi ominaisuudeksi ja feminiinisyyteen taas on liitetty hoivaaminen ja huolenpito (esim. Husso 2016, 74; Venäläinen 2017, 26.). Väkiältä käyttävät naiset rikkovat näitä kulttuurissa vallitsevia diskursseja ja aiheuttavat siksi työntekijöissä hämmennystä. Seuraavassa aineisto-otteessa teinityttöjen riitely kuvataan uhkaavana ilmiönä, ja tämän käytöksen siirtyminen parisuhteeseen ja äitinä olemiseen huolestuttaa työntekijää.

”R2O2: Se ei perustu mihinkään semmoseen, että aattelee, että joskus pohdin mitä tapahtuu nuorelle tytölle? Et tyttöjen, teinityttöjen tapa selvitellä riitojansa, niin rupee olemaan jo sellasta, että siellä ei välttämättä ole tekstiviestit. Et sitä aattelee, et kun se nuori polvi tulee äidiksi ja puolisoiksi, niin ei siellä. Kun nuoret tytöt on jo tuolla keskenänsä tukkanuottasilla.”

Naisista rakentui kuva myös lapsiaan kurittavina äiteinä. Väkivallan jäsentäminen kurittamisena kuului aineistossa asenne- ja kulttuurikonstruktion. Kurittamisen lisäksi saatettiin puhua myös esimerkiksi kaltoinkohtelusta. Kurituksesta ja kaltoinkohtelusta puhuivat ne työntekijät, jotka työskentelivät lasten kanssa. Nämä puhetavat liittyivät sekä suomalaisiin että maahanmuuttajanaisiin. Yhdessä kohtaa myös isoäidin kerrottiin kurittavan lapsenlapsiaan. Esimerkiksi seuraavassa aineisto-otteessa työntekijä kertoo maahanmuuttajanaisten kulttuurin sallivan lasten kurittamisen. Tässä väkiältä jäsentyy asenne- ja kulttuurikonstruktion mukaisesti.

“R4O4: Näkyy sitä jonkin verran joo. Ehkä enemmän niin, että on Aasiasta noi vaimot. Jotenkin musta tuntuu.

R4O2: Joo ja sitten Baltian maista. Bulgaria ja.

R4O4: Niin joo, täällä varmaan.

R4O2: Joo. Niissä sitten saattaa olla, että siellä saa kurittaa lasta.”

Äitien lapsiin kohdistamassa väkivallassa äidit kuvattiin toisinaan uupuneiksi. Väkivallan selittäminen uupumuksella liittyy yksilökeskeiseen konstruktion. Väkivallan selittäminen uupumuksella, väsymyksellä tai yksinhuoltajuudella avaa tilaa väkivallankäytön ymmärtämiselle. Myös Hiitolan (2015, 94) mukaan äitejä kuvaillaan usein väsyneiksi, toisin kuin isejä. Väsymys on ollut kulttuurisesti hyväksytty ja mahdollinen tapa selittää äitien väkivaltaista käytöstä. Tällaista väsymysdiskurssia käyttävät myös ammattilaiset selittäessään äitien väkivaltaisuutta. (Lattu 2008, 121.) Seuraavassa aineisto-otteessa työntekijä tuo esille, että äitien uupumuksen syynä on usein läheisverkoston puute ja lasten erityistarpeet.

”R4O4: Joo ilman muuta se on kaikista tärkein. Mä mietin tos tuli mieleen, et mitä perheneuvolassa mun kokemuksen mukaan, näkyy tosi paljon, mulle ainakin se, että on uupuneita äitejä, jolla on tosi ohut turvaverkosto tai läheisverkosto. Että ei juurikaan esim. suku muualla kokonaan, että on muuttanut ja sitten on tullut ero. Ja useampi lapsi, joilla kaikilla on ehkä jotain erityistarpeita. Ja sitten on uupunut siinä ja sitten tulee se tunnus sieltä, että on niin uupunut, että on tullut sitten fyysisesti kuritettua lasta tai henkisesti sitten sanottu sellaisia asioita mitä ei sais sanoa. Niin se on tosi paljon lisääntynyt mun mielestä. Et mä kans näkisin, että se apu siihen, että siinä tilanteessa saa sen avun mitä tarvii. Mutta se on mun mielestä jotenkin haasteellista, että ei saa riittävästi sitä, eikä riittävän usein sitä apua. Että siitä koen suurta huolta, niistä äideistä ja perheistä ja lapsista tietenkkin.”

Kun väkivaltaa jäsenettiin aineistossa uupumuksen kautta, niin sosiaali- ja terveystalon ammattilaiset näkivät ratkaisuksi sen, että vanhempaa tuetaan esimerkiksi kotipalvelun tai tukiperheen keinoin. Tällöin väkivaltaa käyttänyttä tuetaan, mutta samalla odotetaan, että väkivaltainen käytös loppuu, kun asiakas saa ammattilaiselta tukea. Täten väkivaltaa käyttäneeltä odotetaan toimijuutta väkivallan loppumisen suhteen. Kun väkivaltaa jäsenetään asenteista tai kulttuurista johtuvana kurituksena, niin työntekijän rooli asiakasta kohtaan on kontrolloivampi. Seuraava aineisto-ote on jatkoa edellisen aineisto-otteen keskusteluun, jossa työntekijä kertoi väsyneistä äideistä. Aineisto-otteessa tulevat esille yksilökeskeisen konstruktion mahdollistama asiakkaan tukeminen ja asenne- ja kulttuurikonstruktion mukaiset asiakkaiden ja työntekijöiden asenteiden väliset ristiriidat. Näissä puheenvuoroissa puhutaan kuitenkin sukupuolineutraalisti vanhemmista, joten työntekijät saattavat viitata myös väkivaltaa käyttäneisiin isiin.

“R4O1: Ne tilanteet on niin erilaisia. Että joskus jo pelkästään se, että asiasta puhutaan niin se jo auttaa. Sitten taas joskus joudutaan tosi paljon käymään sitä keskustelua ja tosi pitkään ja jos se asenne on just sen tyyppinen, että minuakin on kuritettu lapsena ja on ollut vaan hyvä asia. Niin se on jotenkin vielä vaikeempaa saada sitä muutosta aikaiseksi siinä asenteessa. Että ehkä niitä...No silloin kun pystyy olemaan semmonen rinnallakulkija ja asiakas saa jo siitä sen avun ja tuen ja uskaltaa ehkä tehdä semmoisia ratkaisuja ja päätöksiä, että pystyy turvaamaan vaikka sen oman turvallisuutensa ja sitten tietysti lasten turvallisuuden. Niin.

R4O2: Niin ja sitten mitä keinoja. Että esim. miten sitten muulla tavalla sitä lasta voi ohjata, kun sitten sillä ruumiillisella kurittamisella. Että yhdessä niitä mietitään. “

Miehistä puhuttiin tässä kontekstissa väkivallan uhreina. Kaikissa kolmessa turvakotien haastatteluissa kerrottiin, että miehiä on alle kymmenen asiakkaina vuosittain. Miesten uhrius koettiin vieraampana kuin naisten uhrius, koska naiset olivat työssä useimmiten väkivallan uhreina. Aineistossa tuli esille kuitenkin pyrkimys suhtautua miehiin ja naisiin väkivallan uhreina yksilöinä, jotka eivät erityisemmin eroa toisistaan. Miesten uhriutta rakennettiin useassa kohtaa vertaamalla sitä naisten uhriuteen. Miesten uhriuteen todettiin liittyvän samanlaista työskentelyä kuin naisuhrien kanssa työskentelyyn. Seuraavassa aineistolainauksessa kuvaillaan miesten kanssa työskentelyä turvakodissa.

”RIO3: Niin ei siinä oikeestaan, sitä itekin on joskus miettinyt, että onko siinä mitään eroo. Mutta ne on ne samat asiat, että se on itsellä käännettävä, että hei, että kun se on niin tyyppillistä. Et aina oppinut, et se on se nainen se uhri. Mutta ku mies on ollut. Et siinä on vaan ite, et ne on samat asiat. Et se ei oo sen kummallisempi. Mutta huomaa, että tämmöistä kankeutta, että hei, että on ne samat ilmiöt ja asiat ja samat työskentelyt tehdään tämän miehen kanssa. Mutta huomaa, että se on kuitenkin niin pieni osa vielä, ettei se oo meille niin yleistä se miesten tulo.”

Miesten kuvattiin myös olevan puhuvampia kuin ennen. Naiset on perinteisesti mielletty tunneihmisiksi ja miehet järki-ihmiseksi (Jokinen 2000, 206-207). Kun miesten sanotaan olevan puhuvampia, niin viitataan siihen, että nykyään miehet osaavat ilmaista tunteitaan

paremmin kuin ennen. Miesten uhrina olemiseen liitettiin kuitenkin edelleen erityisen suuri kynnys kertoa väkivallasta. Tulkitsen, että tällainen puhetapa liittyy väkivaltaan liittyvien asenteiden muuttumiseen ja täten siinä kuvataan asenne- ja kulttuurikonstruktion mukaiseen puhetapaan sisältyviä kulttuurisia ja asennemuutoksia väkivaltaa kohtaan.

“R205: -- Että jos se ennen oli niin, että mies pisti puolison pellolle. Niin se voi olla, niin että. Ja siinä vaiheessa kun aletaan tutkia, ja onneksi ne nuoret miehet on vähän puhuvampia usein kun entisaikaan. Niin he uskaltaa myös kertoa. Miehelle se on selkeesti se kynnys kertoa poliisillekaan, että se oli se puoliso joka on, se nainen käynyt päälle ja sitä on jatkunut pitkään ja useita tapauksia ollu. Niin on se kova. Nuoret pystyy sitä jo kuitenkin vähän paremmin kertoa.”

Kuten miesten naisiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan kontekstissa niin myös naisten miehiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan kontekstissa sukupuolesta rakentui moninainen kuva. Myös tässä kontekstissa esille tulivat väkivallan konstruointi yksilökeskeisenä ongelmana sekä asenteista ja kulttuurista johtuvana ongelmana. Nämä konstruoinnit mahdollistivat erilaisia puhetapoja sukupuoleen liittyen. Seuraavaksi käsittelemme sukupuoleen liittyviä puhetapoja sukupuolineutraalissa kontekstissa.

6.3.3 Sukupuolineutraalit puhetavat

Aineistossa väkivallasta puhuttiin paljon sukupuolineutraaliin sävyyn, eikä sukupuolta tuotu esille tai pohdittu lainkaan. Sukupuolineutraalit puhetavat näkyivät siinä, että haastateltavat puhuivat paljolti väkivallan uhreista ja tekijöistä, ilman sukupuolen mainintaa. Sukupuolineutraalissa kontekstissa väkivallasta puhuttiin paljolti konfliktikonstruktion mukaisesti eli väkivaltaa jäsenettiin henkilöiden vuorovaikutusongelmien ja riitojen kautta. Toisaalta aineistossa puhuttiin sukupuolineutraalisti väkivallan uhrien ja tekijöiden sukupuolesta myös ilman väkivallan konstruointia konfliktina. Esimerkiksi seuraavissa aineistolainauksissa työntekijät kertovat, että väkivallan uhrin ja tekijät voivat olla sekä miehiä että naisia.

“H2: No mites sitten se, jos ajattelette sitä omaa työtänne, niin minkälaista lähisuhdeväkivaltaa tai perheväkivaltaa te kohtaatte? Keihin se kohdistuu tai ketkä sitä käyttää?”

R8O4: Asuinkumppani. Puoliso tai asuinkumppani. Mut ne uhrin voi olla kumpaakin sukupuolta. “

“R10O5: Kyllä eniten on varmaan parisuhdeväkivaltaa. Mutta sekä sillä tavalla, että naisiin kohdistuen, mutta myös miehiin kohdistuen. “

Kun väkivalta konstruoidaan konfliktina, niin sukupuolten välillä ei useinkaan nähty olevan eroja väkivallan suhteen. Sukupuolineutraalissa kontekstissa sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaiset puhuivatkin miehistä ja naisista yhtä väkivaltaisina. Seuraavassa aineisto-otteesta työntekijä kuvailee naisten ja miesten käyttämän väkivallan ilmenevän työssä yhtä usein ja väkivallan olevan molemminpuolista.

”R8O2: Lastensuojelussa on ollut tähän mennessä, siis tän kahden ja puolen vuoden aikana, niin voi sanoa että tekijänä on ollut sekä naisia että miehiä. Et aika lailla puolet ja puolet. Mikä on ehkä jollain lailla yllättävää. Et se ilmotus tulee usein miten jomman kumman puolelta, mutta sitten kun sitä asiaa siinä käsitellään, niin se on kääntynytkin, että molemmat käyttää sitä. Näin vois ehkä luonnehtia sen. Monimuotoista fyysistä ja sanallista ja sanatonta. Ei puhuta mitään.”

Edellisessä lainauksessa työntekijä kuvaa väkivallan monimuotoisena fyysisenä, sanallisena ja sanattomana toimintana. Kun väkivalta konstruoidaan tällaisena molemminpuolisenä toimintana, niin se määrittyy samalla osapuolten yhteiseksi ongelmaksi. Tällöin myös väkivallan teot, olivat ne sitten fyysisiä, sanallisia tai sanattomia, määrittyvät yhtä merkityksellisiksi. Naisten on perinteisesti kuvattu käyttävän sanallista väkivaltaa tai provosoivan miehiä väkivaltaan. Esimerkiksi Marita Husso (2003) on esittänyt väitöskirjassaan, että parisuhdeväkivaltaan liittyy myytti tai käsitys masokistisista naisista, jotka provosoivat miehiä sanallisesti käyttämään fyysistä väkivaltaa (Husso 2003). Tällaista käsitystä väkivallasta riitelynä, jossa nainen provosoi miestä, ei kuitenkaan esiintynyt aineistossa paljon. Seuraavassa esimerkissä työntekijät pyrkivät näkemään

parisuhdeväkivallan molemminpuolisena ja toivovat, ettei siihen suhtauduttaisi yksipuolisesti miehen käyttämänä väkivaltana.

”R1005: Ja jotenkin toivon, että päästäis tästä perinteisestä mies hakkaa naista -ajattelusta. Ja jotenkin otettais laajempaa ajattelua. Tai jotenkin semmosta tietoisuutta sais siihen, että kun siihen väkivaltaan liittyy niin paljon muuta. Että sais ihan tämmöstä riitelymallia, että kun jotenkin sitä kokonaisuuden näkemystä ja apua siihen.

R1004: Ethän sä koskaan oo oikeutettu lyödä, mutta siinä on moninaisia dynamiikkoja sen tilanteen takana. Et miten pystyy niitä perheitä auttaan, että saa katkaisemaan sellasta vääränlaista toimintamallia. Kyllähän niitä provosoivia naitiakin on aika paljon.”

Kun väkivaltaa jäsennetään molemminpuolisena ongelmana, myös tilanteen ratkaiseminen asettuu molempien osapuolten harteille. Tällöin molemmilta odotetaan toimijuutta väkivallan lopettamisen suhteen. Esimerkiksi edellisen lainauksen lopussa työntekijä miettii, miten saada asiakkaiden vääränlainen toimintamalli katkaistua ja sisällyttää tähän vääränlaiseen toimintaan myös naisen provosoivan käytöksen. Jotta siis väkivalta voisi loppua niin naisen tulee olla provosoimatta miestä.

Sukupuolineutraalissa kontekstissa puhuttiin myös vanhempien riitelystä lapsen näkökulmasta. Tällöin sukupuoli ei saanut merkitystä, vaan sekä väkivallan tekijä että uhri määrittyvät yhtä haitallisiksi toimijoiksi lapsen kannalta. Väkivalta jäsenyi riitelyksi tai vuorovaikutusongelmaksi, jonka vuoksi lapsi kärsii. Aiemmissa tutkimuksissa vanhempien väkivallalle altistumisen on todettu olevan lapselle yhtä haitallista kuin lapseen suoraan kohdistettu väkivalta on. Parisuhdeväkivallalle altistuneet lapset voivat kärsiä kognitiivisista, emotionaalisista sekä sosiaalisista ongelmista (Holt, Buckley & Whelan 2008). Marianne Notko ja Eija Sevón (2018) ovat havainneet tutkimuksessaan, että lapset kokevat vahvoja huolen ja syyllisyyden tunteita ja vaikutusmahdollisuuksien puutetta altistuessaan vanhempien välisille konflikteille. Lasten näkökulmaa ei siis tule vähätellä. Useat perheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset työskentelevätkin juuri lasten näkökulmasta käsin ja tällöin vanhempien välisen väkivallan toimijuussuhteet eivät ehkä ole työskentelyssä keskiössä, toisin kuin väkivallan haitallisuus lapselle. Seuraavassa esimerkissä työntekijät rakentavat kuvaa vanhempien välisestä väkivallasta lapsen näkökulmasta.

”R4O1: Varmaan nää huoltajuusriidat on kans yks sellanen, kun vanhemmat kiistelee lapsen huoltajuudesta ja sitten tulee niitä syytöksiä sitä toista vanhempaa kohtaan. Että se on väkivaltainen lapsia kohtaan. Niin ne on kans sellaisia, kun ei aina tiedä että mikä siellä pitää paikkansa ja sitten mikä liittyy vaan siihen heidän väliseen, vanhempien väliseen kiistaan. Että on aika semmosia hankalia tilanteita, haastavia tilanteista.

R4O4: Se on kyllä lisääntynyt. Meillä perheneuvolassakin näkyy noi huoltajuusriidat ja se väkivalta siinäkin ex-puolisoiden kesken. Et kyllä aika julmasti käytetään niitä lapsia pelinappuloina. Se on huimasti lisääntynyt. Sitten soittaa sekä miehet, että naiset kauheen ahdistuneena siitä tilanteesta. Ja lyödään kaiken näköisillä kapuloilla siinä kyllä. Et se on kyllä tosi julmaa seurata vierestä, että miten tilanne äityy semmoseksi.

R4O2: Ja tuo mitä oon huomannut tässä työssä, niin vanhemmat usein. Että kun heillä on riitaa ja usein miten siihen liittyy se alkoholi sitten mukaan kuvioihin. Niin tota et kun tulee sitten sitä välien selvittelyä ja tota riidellään juovuspäissään ja lyödään toinen toistansa. Että ei se lapsi ollut paikalla, se lapsi oli nukkumassa tai se ei ollut kotona tai muuta. Et ei se lapsi tiedä tästä mitään. Mut sehän ei pidä paikkaansa. Että vaikka se lapsi ei sillä hetkellä juuri oo siinä näkemässä sitä, niin kyllä se tasan tarkkaan tietää sen, että mitä täällä kotona tapahtuu.”

Myös Suvi Keskinen (2005) havaitsi tutkimuksessaan, että lapsen näkökulmasta rakennetaan usein kuva vanhemmista samanlaisina. Tällainen konstruointi ei kuitenkaan ole siinä mielessä lapsen edun mukaista, että harvoin vanhemmat ovat samanlaisia lapsen näkökulmasta. Hänen mukaansa vaarana tällaisessa puhettavassa on se, että itse väkivalta ja sen tekijyyden ja uhriuden suhde sivuutetaan. (Ks. Keskinen 2005, 338-342.)

7 LOPUKSI

7.1 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lähisuhdeväkivallasta käyttämiä käsitteitä sekä puhetapoja lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyen. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset kertoivat käyttävänsä työssään sekä lähisuhdeväkivallan että perheväkivallan käsitteitä. Lähisuhdeväkivallasta puhuttiin uudempana käsitteenä, jonka käyttöön erityisesti THL:n uudet linjaukset ovat vaikuttaneet. Perheväkivallan käsite oli osalle ammattilaisista tutumpi ja sen käyttäminen koettiin luonnollisena silloin, kun työskenneltiin koko perheen kanssa. Sen sijaan naisiin kohdistuvan väkivallan käsitettä sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset eivät käyttäneet lainkaan. Tämä tulos on yhtäpitävä myös lähisuhdeväkivaltatyötä ohjaavan THL:n ja Suomen suurten kaupunkien verkkosivuilla käytettyjen käsitteiden kanssa. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset siis suosivat sukupuolineutraaleja lähisuhdeväkivallan ja perheväkivallan käsitteitä, eikä sukupuolen merkityksen esiin tuovia käsitteitä, kuten naisiin kohdistuvan väkivallan käsitettä. Tämän voi nähdä juontavan juurensa suomalaisen väkivaltatyön *sukupuolineutraaliin diskurssiin*, jossa väkivaltaa käsitellään sukupuolineutraalisti, eikä sitä kytketä laajemmin sukupuolten välisiin valtasuhteisiin yhteiskunnassa (Holma & Nyqvist 2017, 96-98; Keskinen 2005; Virkki 2017).

Sosiaalisen konstruktionismin ja siihen pohjautuvan diskurssianalyysin mukaisesti sosiaalinen todellisuus rakentuu puheteoissa (Jokinen 2016, 201-203; Burr 2003). Tämän tutkielman aineistossa lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä puheesta rakentui kolme eri konstruktiota, eli tapaa ymmärtää ja jäsentää lähisuhdeväkivaltaa. Nämä olivat yksilökeskeinen konstruktio, konfliktikonstruktio sekä asenne- ja kulttuurikonstruktio. Eri konstruktioiden mukaiset puhetavat vaihtelivat aineistossa haastattelujen välillä ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ottivat aineiston eri kohdissa käyttöön eri puhetapoja. Parisuhdeväkivallasta puhuessa korostuivat yksilökeskeiset ja konfliktikonstruktion mukaiset tavat jäsentää väkivaltaa, kun taas ikäihmisiin ja lapsiin kohdistuvan ja maahanmuuttajien välisen väkivallan kohdalla korostuivat asenne- ja kulttuurikonstruktion mukaiset väkivallan jäsenyykset.

Yksilökeskeisessä konstruktiossa lähisuhdeväkivaltaa jäsenettiin yksilön traumaattisista kokemuksista, tunteidenhallinnan kyvystä, stressistä tai päihteidenkäytöstä johtuvana. Nämä kaikki jäsennykset olivat yksilötasoisia ja käsittivät väkivallan siten yksilön ongelmana. Puhetavalle tyypillistä oli myös paikoin väkivallan tekijää ymmärtävä sävy, esimerkiksi lapsuuden traumaattisten kokemusten käsittely nähtiin tärkeänä, jotta väkivaltainen käytös voi loppua. Puhetapaan liittyikin myös psykologisten käsitteiden käyttämistä väkivaltaa jäsenettäessä. Yksilökeskeinen konstruktio yhdistyi laajemmin yhteiskunnassa vallitsevaan *yksilödiskurssiin* (esim. Ronkainen & Näre 2008).

Konfliktikonstruktiossa väkivaltaa jäsenettiin vuorovaikutuksen ongelmien kautta. Tässä puhettavassa väkivallasta puhuttiin usein riitelynä tai kärjistyneenä tilanteena. Konfliktikonstruktio rakentui paljolti parisuhdeväkivaltaan liittyvästä puheesta, mutta myös vanhemman ja lapsen välisiin konflikteihin liittyvästä puheesta. Lisäksi tässä puhettavassa väkivaltaa konstruointiin lasten näkökulmasta vanhempien välisenä riitelynä. Väkivallan konstruointi konfliktina vahvisti myös aiemmissa tutkimuksissa esille tullutta ongelmaa väkivallan toimijuussuhteiden hämärtymisestä, kun väkivalta nähdään tasavertaisten kumppaneiden riitelynä (esim. Keskinen 2005; Husso 2003).

Asenne- ja kulttuurikonstruktiossa taas väkivalta jäsenyi kulttuuriin kuuluvana tapana, kurituksena tai opittuna toimintamallina. Näitä jäsennyksiä yhdisti se, että väkivallan tekijän ei kerrottu näkevän väkivaltaista käytöstään vääräksi ja se aiheutti ristiriidan ammattilaisten ja asiakkaiden asenteiden välille. Tämän konstruktion mukaisessa puheessa tulivat esille kuitenkin myös väkivaltaan liittyvien asenteiden ja kulttuurin muutokset yhteiskunnassa esimerkiksi siten, että lähisuhdeväkivaltaan kerrottiin suhtauduttavan nykyään vakavammin kuin ennen. Väkivallan uhrina oli tässä konstruktiossa usein jollain tapaa heikommassa asemassa oleva ihminen, kuten maahanmuuttaja, lapsi tai ikäihminen, joka johti toisinaan siihen, että väkivallan uhrilta ei odotettu samanlaista toimijuutta kuin muilta väkivallan uhreilta.

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sukupuoleen liittyvä puhe jakautui kolmeen kontekstiin, jotka olivat miesten naisiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan konteksti, naisten

miehiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan konteksti ja sukupuolineutraali konteksti. Jokaiseen kontekstiin sisältyi useita puhetapoja sukupuoleen liittyen ja ne yhdistyivät eri väkivaltakonstruktioiden käyttöön. Näissä konteksteissa sukupuolelle rakentui monenlaisia merkityksiä ja puhettavat vaihtelivat aineiston eri kohdissa. Eri väkivaltakonstruktioiden käyttäminen avasi erilaisia mahdollisuuksia puhua sukupuolesta. Aineistossa puhuttiin kuitenkin välillä sukupuolesta myös niin, ettei puhetapaa pystynyt paikantamaan selkeästi mihinkään väkivaltakonstruktion.

Miesten naisiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan kontekstissa tulivat esille yksilökeskeiset ja asenne- ja kulttuurikonstruktion mukaiset väkivallan jäsenyydet. Miesten käyttämästä väkivallasta puhuttiin miesten potentiaalisen muutoksen kautta. Silloin väkivaltaisen käytöksen lopettaminen nähtiin mahdollisena ja puhuttiin väkivaltaa käyttäneille miehille suunnatusta “miestyöstä”. Tosinaan miehistä puhuttiin kuitenkin myös täysin toivottomina työskentelyn suhteen, eikä heidän kanssaan silloin nähty voivan työskennellä. Naisista puhuttiin avunhakijoina, jolloin he itse toimivat aktiivisesti väkivallan loppumisen suhteen. Naisista puhuttiin toistuvasti myös väkivaltaisen puolison valinneina, jolloin heidän odotettiin ratkaisevan väkivaltatilanteen lähtemällä väkivaltaisesta suhteesta. Naisten uhriutta jäsenettiin myös väkivaltakulttuurin uhrina olemisen kautta, jolloin puhuttiin erityisesti maahanmuuttajataustaisista naisista väkivallan uhreina, mutta myös ikäihmisistä.

Naisten miehiin ja lapsiin kohdistaman väkivallan kontekstissa tulivat myös esille yksilökeskeiset ja asenne- ja kulttuurikonstruktion mukaiset väkivallasta puhumisen tavat. Naisten väkivaltaisesta käytöksestä oltiin huolissaan ja yllättyneitä. Tulkitsen tämän johtuvan siitä, että väkivaltaa ei tyypillisesti ole mielletty feminiiniseksi vaan maskuliiniseksi ominaisuudeksi (Jokinen 2000). Lisäksi naisten käyttämää väkivaltaa jäsenettiin äitien lapsiin kohdistaman kurituksen ja äitien väsymyksen kautta. Miehistä puhuttiin väkivallan uhreina. Tässä kontekstissa toimijuuteen liittyvä puhe oli vähäistä.

Sukupuolineutraalin kontekstin puhetavoissa väkivallasta puhuttiin pääosin konfliktikonstruktion mukaisesti riitelynä. Tällöin myös molemmilta väkivallan osapuolilta odotettiin yhteistä toimijuutta tilanteen ratkaisemiseksi. Sukupuolineutraalissa kontekstissa naiset ja miehet määrittyivät yhtä väkivaltaisiksi ja yhtä potentiaalisiksi väkivallan uhreiksi.

Sukupuolta jäsenettiin myös lasten näkökulmasta, jolloin vanhemmat määrittyivät samanlaisiksi ja lapsen näkökulmasta yhtä haitallisiksi.

Mikään aineistosta rakentuneista väkivaltakonstruktioista ei nähnyt lähisuhdeväkivaltaa suoranaisesti sukupuolistuneena ongelmana, eikä sukupuolen merkitystä korostettu lähisuhdeväkivaltaa jäsenettäessä. Ainoastaan yksittäisissä kohdissa lähisuhdeväkivalta liitettiin väkivaltaisesta kulttuurista johtuvaksi ongelmaksi. Tämä tuli esille maahanmuuttajien ja ikäihmisten kohdalla. Työntekijöiden puheessa voidaankin tulkita olevan Tuija Virkin (2017) esittämälle 2010-luvun *naisuhridisurssille* tyypillisiä piirteitä, sillä työntekijät toivat usein esille, että naiset ovat tyypillisesti väkivallan uhrin asemassa. Naisuhridiskurssissa onkin tunnustettu, että tilastollisesti lähisuhdeväkivallan uhrin ovat enemmän naisia. Sen sijaan siinä ei ole kuitenkaan kytketty lähisuhdeväkivaltaa rakenteellisella tasolla sukupuolten välisiin suhteisiin. (Virkki 2017.)

Virkin (2017) mukaan feministisiä väkivaltadiskursseja on Suomessa muutettu tyypillisesti sukupuolineutraalimpaan muotoon. Suvi Keskinen (2005) on myös todennut, että suomalaiseen naisiin kohdistuvan väkivallan diskurssiin on solutettu sukupuolineutraaleja puhetapoja, kuten traumateoriaan liittyviä käsityksiä väkivallasta. Traumateorian avulla on luotu käsitystä väkivaltatilanteista uhrina olevien naisten ja lasten näkökulmasta. (Keskinen 2005, 112, 107.) Traumateoria olikin toistuvasti esillä tämän tutkielman aineistossa. Sitä käytettiin selittämään sekä väkivaltaa käyttäneen henkilön että väkivaltaa kokeneen osapuolen käytöstä. Varhaislapsuudessa koettujen traumojen nähtiin olevan syy väkivaltaiselle käytökselle. Aikaisemmissa ja nykyisessä parisuhteissa koettujen traumojen taas nähtiin olevan syy sille, että uhrin toimijuus on heikentynyt ja hän hakeutuu yhä uudelleen väkivaltaiseen suhteeseen.

Väkivaltakonstruktioissa oli kuitenkin piirteitä myös Suomessa 1980-luvulla vallalla olleesta sukupuolineutraalista *perheväkivaltadiskurssista*. Siinä väkivallan syynä on nähty olevan perheen vuorovaikutuksen ongelmat ja sosiaaliset ongelmat, kuten alkoholismi (Virkki 2017; Keskinen 2005, 109; Niemi-Kiesiläinen 2004). Tällaisia puhetapoja liittyi aineistossa yksilökeskeiseen konstruktion ja konfliktikonstruktion. Perheväkivaltadiskurssille tyypillistä on ollut myös väkivaltaa vähättelevä sävy (Niemi-Kiesiläinen 2004, 67) .

Erityisesti konfliktikonstruktion mukaisessa puheessa väkivallasta puhuttiinkin paikoitellen niin, että itse väkivallan merkitystä pyrittiin sivuuttamaan ja näkökulmaa pyrittiin siirtämään laajemmin pariskuntien väliseen riiteltyyn.

7.2 Pohdinta

Tutkielman päätteeksi on hyvä pohtia omaa asemaa suhteessa tutkimukseen. Kirsi Juhila (2016) on esitellyt diskurssianalyttikolle mahdollisia positioita tutkimusta tehdessä. Nämä positiot ovat analyttikko, asianajaja ja tulkitsija. Näistä positioista tässä tutkielmassa korostui asianajajan positio. Juuri poststrukturalistisesti painottunut diskurssianalyysi johtaa asianajajan positioon tutkimuksessa. Sille ominaista on, että tutkimuksella pyritään edistämään jotain tiettyä asiaa. Keskeiseksi muodostuu näkemys siitä, että vallasta vapaata keskustelukenttää ei ole olemassa. Ongelmana tällaisessa tutkijan positiossa on kuitenkin se, että pahimmillaan analyysistä voi tulla huolimatonta tai tarkoitushakuista. (Juhila 2016, 332-337, 355.) On mahdollista, että tutkielmassa tehdyt tutkimukselliset valinnat ovat johtaneet aineiston lukemiseen tietyllä tavalla ja samalla jotain toisia näkökulmia on jäänyt huomaamatta.

Tutkielmani tulokset osoittavat, että lähisuhdeväkivallan parissa työskenteleville sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille ei ole tyypillistä kytkeä väkivaltaa laajemmin sukupuolten välisiin valtasuhteisiin. Lähisuhdeväkivallan, erityisesti parisuhdeväkivallan ja sukupuolen välistä kytköstä kyseenalaistetaan julkisessa keskustelussa edelleen ja sukupuolistuneen väkivallan tutkijat kohtaavat paljon vastustusta ja ennakkoluuloja (esim. Husso 2016, 72; Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017; Husso, Keskinen & Ronkainen 2012). Sukupuolten väliset valtasuhteet lähisuhdeväkivallassa ovat kuitenkin edelleen läsnä 2020-luvulla suomalaisessa yhteiskunnassa, vaikka monet eivät ongelmaa tunnusta tai halua käsitellä. Siksi lähisuhdeväkivallan parissa työskentelevien tulisikin tiedostaa väkivallan sukupuolistunut luonne entistä paremmin.

Sosiaalityön eettisten arvojen, ohjeistusten ja myös lainsäädännön näkökulmasta voidaan ajatella, että sosiaalityöntekijöillä on velvollisuus sukupuolistuneen väkivallan vastaiseen

työhön yhteiskunnassa. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkökulmasta on tärkeää pohtia sitä, minkälaiset mahdollisuudet heillä on rakenteellisen väkivaltatyön tekemiseen, jota sukupuolistuneen väkivallan parissa työskentelyssä tarvittaisiin. Mikäli työyhteisöissä ei kannusteta rakenteelliseen työhön, eikä aikaa sellaiseen ole, niin työ kapenee yksilökeskeiseen työskentelyyn, jossa sukupuolen merkitys voi helpommin jäädä näkymättömiin. Suomi on sitoutunut Istanbulin sopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Sopimus sisältää useita velvoitteita väkivallan ennaltaehkäisyyn, mutta myös uhrin auttamisen ja tekijän rikosoikeudellisen vastuun toteutumiseen liittyen. Tavoitteiden toteutumiseksi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten yhdessä muiden alojen ammattilaisten kanssa tulee tarttua naisiin kohdistuvan väkivallan ongelmaan yhteiskunnallisella tasolla.

Uskon, että tutkielmani antaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille lisää ymmärrystä lähisuhdeväkivallan sukupuolistuneesta luonteesta sekä siitä, miten kulttuuriset diskurssit mukautuvat osaksi kielenkäyttöä ja todellisuuden ymmärtämistä. Toivon, että en ole tutkielmassani syyllistänyt sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia heidän puheestaan lähisuhdeväkivaltaan ja sukupuoleen liittyen, sillä tutkielmani on rakentunut kriittisestä näkökulmasta käsin. Vaikka aineistoa analysoidessani olenkin ajoittain ollut kriittinen, niin ajattelen sen olevan myös hyödyllistä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkökulmasta. Sosiaalisia ongelmia määrittävät diskurssit ovat yhteiskunnassamme jatkuvassa liikkeessä ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla on keskeinen rooli näiden diskurssien muotoutumisessa. Näiden alojen ammattilaiset nostavat asiantuntija-asemastaan esiin ongelmallisia asioita ja tilanteita. (Juhila 2006, 229-230.) Tämän vuoksi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puheessa ilmenevien diskurssien esille tuominen onkin tärkeää.

LÄHDELUETTELO

Asetus tutkimuseettisistä neuvottelukunnasta (1347/1991). Haettu 5.3.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1991/19911347>

Berger, P. L. & Luckmann, T. (1994). Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: Tiedonsosiologinen tutkielma. Helsinki: Gaudeamus.

Burr, V. (2003). Social constructionism (2. ed.). London: Routledge.

Campbell, A. (1993). Men, women, and aggression. New York: BasicBooks.

Danielsson, P. & Kääriäinen, J. (2016). Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2015 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Katsauksia 13/2016. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto.

Danielsson, P. & Salmi, V. (2013). Suomalaisten kokema parisuhdeväkivalta 2012 — Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. OPTL:n verkkokatsauksia 34/2013. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Davison, J. (2004). Dilemmas in research: Issues of vulnerability and disempowerment for the social worker/researcher. *Journal of Social Work Practice* 18(3), 379–393.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

European Institute for Gender Equality (2020). What is gender-based violence? Haettu 1.2.2020 osoitteesta <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>

Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999). Haettu 5.1.2020 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

EU (2014). Violence against Women: An EU-wide Survey. Main Results. Wien: Euroopan unionin perusoikeusvirasto.

Furman, B. & Ahola, T. (1992). Väkivaltakierteen katkaiseminen - tekijä, uhri ja verkosto. Lääketieteellinen aikakauslehti Duodecim 108 (3), 304-310.

Hall, S. (2001). Foucault: Power, Knowledge and Discourse. Teoksessa: Wetherell, M., Taylor, S., Yates, S. (toim.) Discourse theory and practice. A reader. 72-81.

Hautanen, T. (2010). Väkivalta ja huoltoriidat. Tampere: Tampere University Press.

HE (164/2014). Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Haettu 1.2.2020 osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_164+2014.pdf

Heiskala, R. & Husso, M. (2016). Suomalaisen sukupuoliradikalismien kolme aaltoa ja erojen politiikka. Teoksessa Husso, M., Heiskala, R., Alasuutari, M., Jauhola, M., Julkunen, R., Juvonen, T., . . . Salmi, M. (toim.) Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus. 168-188.

Heiskanen, M., Piispa, M. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasian neuvottelukunta. Oikeus 1998:12. Sukupuolten tasa-arvo. SVT. Helsinki.

Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. (2010). Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. HEUNI, julkaisusarja No. 66. Helsinki.

Helsingin kaupunki (2020a). Haku "Lähisuhdeväkivalta". Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://search.hel.fi/vivisimo/cgi-bin/query-meta?v%3afile=viv_mvouMT&v:state=root%7Croot-30-10%7C

Helsingin kaupunki (2020b). Haku "Perheväkivalta". Haettu 10.1.2020 osoitteesta <https://search.hel.fi/haku/vivisimo/cgi-bin/query-meta?query=perhev%C3%A4kivalta&v%3Aproject=hel.fi-fi-project>

Helsingin kaupunki (2020c). Haku "Naisiin kohdistuva väkivalta". Haettu 10.1.2020 osoitteesta <https://search.hel.fi/vivisimo/cgi-bin/query-meta?v%3Aproject=hel.fi-fi-project&query=naisiin+kohdistuva+v%C3%A4kivalta>

Hester, M. (2011). The Three Planet Model: Towards an Understanding of Contradictions in Approaches to Women and Children's Safety in Contexts of Domestic Violence. *British Journal of Social Work* 41(5), 837–853.

Hester, M. (2017). Editorial. *Journal of Gender-Based Violence*, 1(1), 3-9.

Hietamäki, J. (2018). Lähisuhdeväkivalta 2017. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). Tilastoraportti 40/2018. Helsinki. Hattu 23.1.2020 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137215/Tr%2040_18_.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Hiitola, J. (2015). Hallittu vanhemmuus: Sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa. Tampere: Tampere University Press.

Hokkanen, L. (2013). Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino. 55-86.

Holma, J. & Nyqvist, L. (2017). Väkivaltatyö miesten kanssa. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen H. & Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 84-98.

Holstein, J. A. & Miller, G. (1993). Social Constructionism and Social Problems Work. Teoksessa Holstein, J. A. & Miller, G. (toim.) Reconsidering Social Constructionism. Debates in Social Problems Theory. New York: Aldine de Gruyter, 151–172.

Holt, S., Buckley, H. & Whelan, S. (2008). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect*, 32(8), 797-810.

Husso, M. (2003). Parisuhdeväkivalta: Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.

Husso, M., Virkki, T., Holma, J., Notko, M. & Laitila, A. (2014). Väkivallan kohtaamisen käytännöt ja kehittämisprojektien sudenkuopat. Teoksessa Haverinen, R., Kuronen, M. & Pösö, T. (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino. 261-282.

Husso, M. (2016). Sukupuoli ruumiillisena tapaisuutena ja elettyinä suhteina. Teoksessa Husso, M., Heiskala, R., Alasuutari, M., Jauhola, M., Julkunen, R., Juvonen, T., . . . Salmi, M. (2016). Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus. 67-83.

Husso, M., Virkki, T., Hirvonen, H., Eilola, J., Notko, M. (2017). A spatial-temporal, intersectional and institutional approach to interpersonal violence. Teoksessa Husso, M. (toim.). *Interpersonal Violence : Differences and Connections*. Routledge.

Jokinen, A. (2000). Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.

Jokinen, A. (2017). Maskuliinisuus ja väkivalta. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen H. & Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 32-43.

Jokinen, A. (2016). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 201-215.

Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016a). Diskurssianalyysi : teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016b). Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi: Teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 21-42.

Jokinen, A. & Juhila, K. (2016). Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi: Teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 63-84.

Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi: Teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 360-375.

Juhila, K. (2004). Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus. Historiaa ja nykysuuntauksia. Janus 12:2, 155–183.

Juhila, K. (2006). Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juhila, K. (2016). Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi: Teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 332-359.

Julkunen, R. (2010). Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Tampere: Vastapaino.

Julkunen, R. (1999). Sukupuoli, työ ja hyvinvointivaltio. Teoksessa Apo, S. (toim.) Suomalainen nainen. Helsinki: Otava, 79-100.

Juvonen, T. (2016). Irtiottoja sukupuolen luonnollisuudesta. Teoksessa Husso, M., Heiskala, R., Alasuutari, M., Jauhola, M., Julkunen, R., Juvonen, T., . . . Salmi, M. (toim.). Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus. 30-50.

Jäppinen, M. (2015). Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus: Etnografinen tutkimus lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten auttamistyöstä Venäjällä. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Jyväskylän kaupunki (2020a). Etsi "Lähisuhdeväkivalta". Haettu 10.1.2020 osoitteesta <https://www.jyvaskyla.fi/search?keys=l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta>

Jyväskylän kaupunki (2020b). Etsi "Perheväkivalta". Haettu 10.1.2020 osoitteesta <https://www.jyvaskyla.fi/search?keys=perhev%C3%A4kivalta>

Jyväskylän kaupunki (2020c). Etsi "Naisiin kohdistuva väkivalta". Haettu 10.1.2020 osoitteesta <https://www.jyvaskyla.fi/search?keys=naisiin+kohdistuva+v%C3%A4kivalta>

Kainulainen, H. & Niemi, J. (2017). Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen H. & Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 113-127.

Kaitue, S., Noponen, T., Släen, A. (2007). Yleistä muttei yksityistä - Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita.

Keskinen, S. (2005). Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat: Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.

Keskinen, S. (2012a). Sukupuolistunut väkivalta. Teoksessa Juvonen, T., Rossi, L. & Saresma, T. (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino. 243-254.

Keskinen, S. (2012b). Kulttuurilla merkityt toiset ja universaalien kohtelun paradoksi väkivaltatyössä. Teoksessa Keskinen, S., Vuori, J., Hirsiaho, A. (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli, Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere University Press: Tampere. 291–320.

Kelly, L. (1996). When does the speaking profit us?: reflections on the challenges of developing feminist perspectives on abuse and violence by women. Teoksessa Hester, M., Kelly, L. & Radford, J. (toim.) Women, Violence and Male Power. Feminist activism, research and practice. Painettu uudelleen 1997 ja 2002. Buckingham: Open University Press, 34–49.

Kimmel, M.S. (2002). “Gender Symmetry” in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review. Violence Against Women. 8 (11), 1332-1363.

Kivivuori, J. (2012). Feministinen väkivaltatutkimus: Akateeminen liike ja ongelmallinen teoria. Tieteessä tapahtuu, 30(5).

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. (toim.) (2005). Väkipalva ja terveys maailmassa. WHO:n raportti. Helsinki: Lääkärin sosiaalinen vastuu, Terveysten edistämisen keskus.

Koivunen, A. & Liljeström, M. (1996). Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Korpilahti, U. (2018). Lasten kurittaminen ei ole hävinnyt Suomesta. THL tiedotteet. Haettu 1.12.2019 osoitteesta <https://thl.fi/fi/-/lasten-kurittaminen-ei-ole-havinnyt-suomesta>

Kuula, A. (2015). Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laitinen, M. & Nikupeteri A. (2013). Kokemusasiantuntijuus väkivaltatyössä. Teoksessa Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino. 427-458.

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle (1354/2014). Haettu 20.3.2020 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141354>

Laaksamo, E. (2001). Kuuleeko äiti, näkyykö isä? Vanhemmuus ja väkivalta perheessä. Teoksessa M. Oranen (toim.) Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu nro 30. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 98-122.

Laine, T. (2005). Turvakotityön käytännöt: Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Helsinki: Yliopistopaino.

Lattu, E. (2008). Naisten tekemä väkivalta. Teoksessa: Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 168-194.

Lattu, E. (2016). Naisten tekemä väkivalta. Tampere: Tampere University Press.

Leinonen, N. (2019). Ammattilaisten lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen liittyvien tunteiden yhteys väkivallan kokijalle, tekijälle ja ammattilaisille rakennettuun toimijuuteen. (pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto).

Matero, J. (1996). Tieto. Teoksessa Koivunen, A. & Liljeström, M. (toim.) Avainsanat. 10 Askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Marjeta, A. (2010). Lähisuhdeväkivallan ja sukupuolen feministisiä tulkintoja: diskurssianalyttinen tutkimus. (pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto).

Miller, G. & Holstein, J. A. (1993). Reconsidering Social Constructionism. Teoksessa Holstein, J. A. & Miller, G. (toim.) Reconsidering Social Constructionism. Debates in Social Problems Theory. New York: Aldine de Gruyter, 5–24.

Mäkeläinen, T., Husso, M., Mäntysaari, M., Notko, M., & Virkki, T. (2012). Tukitoimenpiteet lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2012:11. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Mäntysaari, M. & Lassila, M. (2018). Realismia ja konstruktionismia sosiaalialan opinnäytteissä. Teoksessa Lammintakanen, J., Laulainen, S., Anttiroiko, A., Heinämäki, L., Hämäläinen, J., Joensuu, M., . . . Mäntysaari, M. (toim.) Kohti vaikuttavaa päätöksentekoa ja johtamista hyvinvointipalveluissa. Kuopio: University of Eastern Finland.

Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (2017). Johdanto. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen H. & Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 10-15.

Niemi-Kiesiläinen, J. (2004). Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: WSOY.

Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (2019). Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa: EPRAS-hankkeen arviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 13/2019. Helsinki.

Niklander, E., Peltonen, J., Fagerlund, M., Mela, M., Houtsonen, J., Notko, M. & Husso, M. (2019). EPRAS-hankkeen projektikonaisuus ja sen arviointi. Teoksessa Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (toim.) Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa: EPRAS-hankkeen arviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 13/2019. Helsinki. 24-80.

Niklander, E., Peltonen, J., Notko, M. & Husso, M. (2019). Enhancing Professional Skills and Raising Awareness on Domestic Violence, Violence against Women and Shelter Services (EPRAS) -hanke. Teoksessa Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (toim.)

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa: EPRAS-hankkeen arviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 13/2019. Helsinki. 17-23.

Nikupeteri, A. (2016). Vainottuna: Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Notko, M., Holma, J., Husso, M., Virkki, T., Laitila, A., Merikanto, J., Mäntysaari, M. (2011). Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen erikoissairaanhoidossa. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim, 127 (15), 1599-1606.

Notko, M. (2011). Väkipalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Notko, M. & Husso, M. (2019). Lähisuhdeväkivalta ilmiönä. Teoksessa Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (toim.) Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa: EPRAS-hankkeen arviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 13/2019. Helsinki. 13-16.

Notko, M., Jokinen, K., Malinen, K., Harju-Veijola, M., Kuronen, M. & Pirskanen, H. (2013). Encountering ethics in studying challenging family relations. *Families, Relationships and Societies*, 2(3), 395–408.

Notko, M. & Sevón, E. (2018). Konfliktit lasten perhesuhteissa. Teoksessa Eerola, P. & Pirskanen, H. (toim.) *Perhe ja tunteet*. Helsinki: Gaudeamus, 67-88.

Nousiainen, K. & Pentikäinen, M. (2017). Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino. 44-56.

Näsi, M. & Danielsson, P. (2019). Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa Danielsson, P. (toim.) Rikollisuustilanne 2018: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. (Katsauksia; Nro 36/2019). Helsinki: Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. 37-65.

Nyqvist, L. (2001). Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos: Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Pehkonen, P. (2003). Naisen puolesta, ei miestä vastaan: Suomalainen naisliike väkivaltaa vastustamassa. (pro gradu -tutkielma, Joensuun yliopisto).

Peltoniemi, T. (1984). Perheväkivalta. Helsinki: Otava.

Potter, J. & Wetherell, M. (1987). Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour. Lontoo: Sage.

Piispa, M. & Heiskanen, M. (2017). Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen H. & Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 57-70.

Piispa, M. (2008). Väkivallan muodot heteroseksuaalisessa parisuhteessa. Teoksessa Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 106-128.

Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Sirén, R. (2006). Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminoliittinen Instituutti (HEUNI) Publication Series No. 51. Helsinki: Euroopan Kriminoliittinen Instituutti.

Rikoslaki (1889/39). Haettu 20.3.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Ronkainen, S. & Husso, M. (2013). Sukupuolen ja väkivallan tutkimuksen yhteiskunnallinen relevanssi. *Tieteessä tapahtuu*, 31(2), 51-53.

Ronkainen, S. (1998). Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa – Tutkimuksen katveet valokeilassa. *Naistutkimusraportteja 2/1998*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Ronkainen, S. (2006). Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus. Teoksessa Lohiniva-Kerkelä, Mirva (toim.) *Väkivalta – seuraamukset ja haavoittuvuus*. Helsinki: Talentum. 531–550.

Ronkainen, S. (2008). Kenen ongelma väkivalta on? *Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus*. *Yhteiskuntapolitiikka*, 73(4), 388-401.

Ronkainen, S. & Näre, S. (2008). Intiimin haavoittava valta. Teoksessa: Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 7-42.

Ronkainen, S. (2017). Mitä väkivalta on? Teoksessa Niemi, J., Kainulainen H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino. 17-31.

Rossi, L. (2012). Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Juvonen, T., Rossi, L. & Saresma, T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino. 21-38.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Haettu 1.2.2020 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Special Eurobarometer (2010). Domestic Violence against Women. Special Eurobarometer 2010/344. Euroopan komissio.

STM (2017). Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018-2021. Julkaisuja 2017:16. Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160401/16_2017_Istanbulin%20sopimuksen%20tps%202018-21_suomi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

STM (2018). Hallituksen tasa-arvo-ohjelman väliraportti 2016-2019. Raportteja ja muistioita 28/2018. Haettu 10.1.2020 osoitteesta http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160992/R_28_18_Hallituksen_tasa-arvo-ohjelma2016-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

STM (2019). Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen. Haettu 1.10.2020 osoitteesta <https://stm.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta>

Suoninen, E. (2016). Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 186-200.

Tampereen kaupunki (2020a). Haku: Lähisuhdeväkivalta. Haettu 10.1.2020 osoitteesta <https://www.tampere.fi/hakutulos.html.stx>

Tampereen kaupunki (2020b). Haku: Perheväkivalta. Haettu 10.1.2020 osoitteesta <https://www.tampere.fi/hakutulos.html.stx>

Tampereen kaupunki (2020c). Haku: Naisiin kohdistuva väkivalta. Haettu 10.1.2020 osoitteesta <https://www.tampere.fi/hakutulos.html.stx>

THL (2000b). Väkivaltakäsitteiden sanasto. Haettu 1.4.2020 osoitteesta <http://www.julkari.fi/handle/10024/139150>

THL (2019a). Lähisuhdeväkivalta. Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://thl.fi/ja/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde

THL (2019b). Väkivallan ehkäisy. Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy

THL (2019c). Kunnilla on velvollisuus tehdä ehkäisevää väkivaltatyötä - Lapset, nuoret ja perheet - THL. Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta/kunnilla

THL (2019d). Väkivallan vaikutukset - Lapset, nuoret ja perheet - THL. Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta/vakivallan-vaikutukset

THL (2019e). Väkivaltaan puuttuminen - Lapset, nuoret ja perheet - THL. Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/vakivaltaan-puuttuminen

THL (2020a). Lomakkeet väkivallan puheeksiottamiseen ja kirjaamiseen - Lapset, nuoret ja perheet - THL. Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lomakkeet_vakivallan_puheeksi_ottamiseen_ja_kirjaamiseen

THL (2013a). Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake. Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://thl.fi/documents/732587/741077/THL_suodatin_kartoituslomake_A4.pdf

THL (2013b). Lähisuhdeväkivallasta kysyminen ja uhrin kohtaaminen. Haettu 10.1.2020 osoitteesta https://thl.fi/documents/605877/1663634/THL_uhri_A4.pdf/d6e95830-af3e-4283-ad90-1e406c85e262

THL (2019f). Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen - Ikääntyminen - THL. Haettu 10.1.2020 osoitteesta

<https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/hyvinvointia-vanhuuteen/lahisuhdevakivallan-tunnistaminen>

THL (2019g). Sukupuolistuneen väkivallan yleisyys - Sukupuolten tasa-arvo - THL. 2019. Haettu 10.1.2020 osoitteesta

<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta/sukupuolistuneen-vakivallan-yleisyys#lahisuhdevakivalta>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019.

Valtioneuvoston asetus naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (53/2015). Haettu 4.1.2020 osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053/20150053_1

Valtonen, A. (2008). Ryhmäkeskustelut - millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, J & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere 2008, 223-241.

Venäläinen, S. (2011). Sukupuolen rakentuminen väkivaltakertomuksissa. (pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto).

Venäläinen, S. (2017). Women as perpetrators of violence: Meanings of gender and violence in the tabloid press and in the narratives of women imprisoned for violent crimes. Helsinki: University of Helsinki, Department of Social Research.

Virkki, T., Husso, M., Notko, M., Laitila, A., Holma, J. & Mäntysaari, M. (2011). Lähisuhdeväkivallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 48(4), 280–293.

Virkki, T., & Lehtikangas, M. (2014). Monikulttuurisuus ja sukupuoli parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten toimijuutta tukevassa auttamistyössä. *Janus*, 22(2), 119–137.

Virkki, T. (2015). Social and health care professionals' views on responsible agency in the process of ending intimate partner violence. *Violence Against Women*, 21(6), 712–733.

Virkki, T., Husso, M., Notko, M., Holma, J., Laitila, A. & Mäntysaari, M. (2015). Possibilities for Intervention in Domestic Violence: Frame Analysis of Health Care Professionals' Attitudes. *Journal of Social Service Research*, 41(1), 6-24.

Virkki, T. (2017). At the Interface of National and Transnational: The Development of Finnish Policies against Domestic Violence in Terms of Gender Equality. *Social Sciences*, 6(1), 31-48.

Wetherell, M. (1998). Positioning and Interpretative Repertoires: Conversation Analysis and Post-Structuralism in Dialogue. *Discourse & Society*, 9, 387-412.

Wetherell, M. (2001a). Themes in Discourse Research: The Case of Diana. Teoksessa M. Wetherell, S. Taylor & S.J. Yates (toim.) *Discourse Theory and Practice: A Reader*. Lontoo: Sage. 14-28.

Wetherell, M. (2001b). Debates in Discourse Research. Teoksessa M. Wetherell, S. Taylor & S.J. Yates (toim.) *Discourse Theory and Practice: A Reader*. Lontoo: Sage. 381-399.

Wetherell, M. & Edley, N. (1999). Negotiating Hegemonic Masculinity: Imaginary Positions and Psycho-Discursive Practices. *Feminism & Psychology*, 9(3), 335-356.

Wetherell, M., Taylor, S. & Yates, S. (toim.). (2001). Discourse theory and practice: A reader. London: Sage.

Willig, C. (2013). Introducing qualitative research in psychology (3rd edition.). Maidenhead: Open University Press.